

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ
MÜCADELESİ: DR. SADIK AHMET'İN LİDERLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Alper OUZOUNGIOL (UZUNYOL)

200014794

İstanbul, 2021

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

**BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ
MÜCADELESİ: DR. SADIK AHMET'İN LİDERLİĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alper OUZOUNGIOL (UZUNYOL)

200014794

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Uğur Yasin ASAL

İstanbul, 2021

T. C.

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans/Doktora öğrencisi **ALPER OUZOUNGIOL**'un "**Batı Trakya Türk Azınlığının Mücadelesi: Dr. Sadık Ahmet'in Liderliği**" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

	ADI SOYADI	İMZA
Tez Danışmanı:	Dr. Öğr. Üyesi Uğur Yasin ASAL	
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Ayfer GENÇ YILMAZ	
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Hazar VURAL JANE	

ETİK KURALLARA UYGUNLUK

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Alper OUZOUNGIOL (UZUNYOL)

Özet

Bu yüksek lisans tezinde, Türk-Yunan ilişkilerinin en önemli gündem maddelerinden birisi olan Batı Trakya Türk Azınlığının sorunları ve söz konusu sorunların çözümü noktasında Dr. Sadık Ahmet'in liderliğinde hak arama mücadelesi ve yaşananlar çeşitli boyutları ile incelenmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde genel olarak azınlık kavramı ele alınmıştır. Azınlık haklarının kapsadığı temel nitelikler detaylı olarak incelenmiş olup, devamında azınlıkların sınıflandırılması ve günümüzde kabul edilen azınlık çeşitleri ile kendilerine tanınan haklar değerlendirilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise, tarihsel süreçte azınlıkların ortaya çıkması ile uluslararası belgelerde azınlık haklarının yer alış biçimleri uluslararası ve uluslararası örgütler kapsamında incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Yunanistan ve Batı Trakya özelinde kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Öncelikle, tarihsel süreç içerisinde Yunanistan topraklarında yaşayan azınlık gruplarına değinilmiş ve ardından Batı Trakya Türk Azınlığının hukuki statüsü ile Yunanistan'ın azınlıklara karşı uyguladığı politikalar ele alınmıştır. Batı Trakya Türk Azınlığının Yunanistan'daki topraklarda yaşayabilmesi adına kendilerine tanınan haklar 1830 tarihli Londra Protokolü'nden başlayarak, azınlık statüsünü kazandıkları 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ve sonrasındaki Kültür Antlaşmaları da ele alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde, Yunanistan'ın baskıcı ve kısıtlayıcı uygulamaları sonucunda Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı sorunlar tek tek incelenmiş ve bahis konusu sorunların günümüzdeki mevcut durumlarına değinilmiştir. Son bölümde ayrıca, tezin başlığını da oluşturan, Dr. Sadık Ahmet'in liderliği çerçevesinde Lozan'dan doğan haklarını arama mücadelesi ele alınmıştır. Dr. Sadık Ahmet nezdinde tüm Batı Trakya Türk Azınlığının etnik kimliği inkar edilmiş, bu sebeple Dr. Sadık Ahmet yargılanmış ve mahkum edilmiştir. Ayrıca, yaşanan haksızlıkları gerek Yunan parlamentosunda gerekse uluslararası kamuoyunda yüksek sesle dile getirmesi ve bu çerçevede verilen mücadele ile Dr. Sadık Ahmet'in Lozan Barış Antlaşması'nın 72. yıldönümü olan 24 Temmuz 1995 tarihindeki vefatı ve sonraki yankıları bu bölümde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Azınlık, Batı Trakya, Lozan Barış Antlaşması, Dr. Sadık Ahmet*

Abstract

This master thesis examines, one of the most important issue of Turkish-Greek relations, the problems of the Western Thrace Turkish Minority and seeking solutions of relevant arguments under the leadership of Dr. Sadık Ahmet with several dimensions of their experiences.

The study consists of three main chapters and in the first chapter the concept of minority as notion is discussed. The basic qualifications and conditions covered by minority rights are examined in detail and then the classification of minorities and present types of minorities which is accepted in general, and their given rights are evaluated. In the last part of the first chapter, the emergence of minorities in the historical process and the way of references in international documents are examined within the scope of international and supranational organizations.

In the second chapter of the study, Greece and Western Thrace relations are analyzed comprehensively. First of all, minority groups who lived in territory of Greece through the history, afterwards legal status of the Western Thrace Turkish Minority accepted by state and policies which have been practiced on minorities by Greece are discussed. The rights have been granted to the Western Thrace Turkish Minority in order to live in the lands of Greece are discussed by reviewing starting with the London Protocol dated 1830 to the 1923 Lausanne Peace Treaty with following Cultural Treaties.

In the last chapter of the study, the problems faced by the Western Thrace Turkish Minority as a result of the oppressive and restrictive policies of Greece government are examined one by one and these currently existing issues are mentioned. Besides, also given reference in the title of this study, within the framework of Dr. Sadık Ahmet's leadership, the struggle to seek rights arising from Lausanne has been discussed. In the presence of Dr. Sadık Ahmet, whole the Western Thrace Turkish Minority were trailed and convicted by denial of ethnic identity. In addition, with his voice in the Greek Parliament and in the international public opinion about the injustices and the struggle given within this framework, the death of Dr. Sadık Ahmet on 24 July 1995, which is the 72nd anniversary of Lausanne Peace Treaty and its subsequent repercussions are discussed in this chapter.

Key Words: *Minority, Western Thrace, Lausanne Peace Treaty, Dr. Sadık Ahmet*

ÖNSÖZ

Gerçekleştirmiş olduğum tez çalışmam benim için iki önemli anlam taşımaktadır. İlk olarak, Batı Trakya Türk Azınlığının bir mensubu olmam sebebiyle yıllardır gözlemlediğim ve yakınlarımla yaşadığı hak ihlalleri ile bu kapsamda verilen büyük mücadeleleri akademik bir çalışma olarak ele alma isteğimi nihayet gerçekleştirmiş bulunuyorum. Uzun zamandır aklımda olan bu düşüncemi yazmış olduğum yüksek lisans tezim ile hayata geçirebilmek omuzlarımda hissettiğim yükün bir nebze de olsa hafiflemesi anlamına geliyor. Bu çalışmanın ikinci ve benim için en önemli anlamı ise tez çalışmamın başlığında saklıdır. “Batı Trakya Türk Azınlığının Mücadelesi: Dr. Sadık Ahmet’in Liderliği” başlığı, gerek, eğitim gerek aile ve iş hayatımda her daim manevi desteğini arkamda hissettiğim ve örnek aldığım Dr. Sadık Ahmet’e karşı olan borcumun küçük bir karşılığı anlamını taşımaktadır. Bu vesileyle, Dr. Sadık Ahmet’in liderliğini akademik bir çalışma olarak satırlara dökebilmek benim için büyük bir mutluluk kaynağı olmuştur. Batı Trakya Türk Azınlığının haklarına kavuştuğu 24 Temmuz 1923’ün 72. yıldönümünde, 1995 yılında, kaybettiğimiz ve hem Batı Trakya Türk Azınlığı hem de Türk Dünyası için yeri dolmayan DR. SADIK AHMET’i rahmetle ve özlemlerle anıyorum.

Tez çalışmam süresince beni destekleyen, tez başlığımı belirlememde önemli rol oynayan ve iyi ki yolum keşiştiği dediğim değerli danışman hocam, İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Dr. Öğretim Üyesi UĞUR YASİN ASAL’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen başta ANNEM olmak üzere tüm AİLEME, her anımda yanımda olan ve benim için paha biçilemez değerde olan SADIK AHMET ailesine minnetlerimi sunuyorum. Son olarak, başta bu zorlu süreç olmak üzere her an yanımda olan ve tez çalışmam süresince kendisinden çaldığım kıymetli vakitleri hoşgörü ile karşılayan sevgili eşim SEDA, elbette teşekkürlerin en büyüğünü hak etmektedir.

Alper OUZOUNGIOL

İSTANBUL, 2021

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yunan Parlamentosuna Giren Batı Trakya Türk Milletvekilleri Sayısı (1920-2019).. 88

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKKA	: Paris Şartı Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Topluluğu
b.	: Baskı
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BTAYTD	: Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği
BTTÖB	: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği
çev.	: Çeviren
DEB	: Dostluk Eşitlik Barış
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

GTGB	: Gümölcine Türk Gençler Birliği
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İTB	: İskeçe Türk Birliği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MC	: Milletler Cemiyeti
s.	: Sayfa
SÖPA	: Selanik Özel Pedagoji Akademisi
ss.	: Sayfa Sayısı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı

İÇİNDEKİLER

Özet	iv
Abstract	v
ÖNSÖZ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
1. Azınlık Kavramı	6
1.1. Azınlıkların Tanımı	7
1.2. Azınlık Hakları	11
1.2.1. Bireysel ve Kolektif Haklar	13
1.2.2. Negatif ve Pozitif Haklar	14
1.2.3. Self Determinasyon Hakkı	15
1.3. Azınlıkların Sınıflandırılması	17
1.3.1. Dini Azınlıklar	18
1.3.2. Dilsel Azınlıklar	19
1.3.3. Etnik Azınlıklar	19
1.3.4. Ulusal Azınlıklar	20
1.4. Tarihsel Süreçte Azınlıklar	21
1.5. Azınlık Haklarını Düzenleyen Uluslararası Belgeler	23
1.5.1. Birleşmiş Milletler'in Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri	25
1.5.2. Avrupa Konseyi'nin Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri	28
1.5.2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	28
1.5.2.2. Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı	29
1.5.2.3. Uluslararası Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi	30
1.5.3. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri	32
1.5.4. Avrupa Birliği'nin Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri	33
2. Yunanistan, Batı Trakya ve Batı Trakya Türk Azınlığı	38
2.1. Yunanistan'da Yaşayan Azınlıklar	40
2.1.1. Türkler	42
2.1.2. Pomaklar	43
2.1.3. Makedonlar	44

2.1.4.	Arnavutlar	46
2.1.5.	Ulahlar (Vlahlar)	47
2.2.	Batı Trakya Türk Azınlığı	47
2.2.1.	Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki Statüsü.....	49
2.2.1.1.	Yunanistan Anayasası (9 Haziran 1975)	51
2.2.1.2.	Londra Protokolü (3 Şubat 1830)	52
2.2.1.3.	İstanbul Sözleşmesi (24 Mayıs 1881)	53
2.2.1.4.	Atina Antlaşması (14 Kasım 1913).....	54
2.2.1.5.	Yunan Sevr'i (10 Ağustos 1920).....	55
2.2.1.6.	Lozan Sistemi.....	57
2.2.1.6.1.	Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol (30 Ocak 1923) 58	
2.2.1.6.2.	Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923).....	60
2.2.1.6.3.	Atina Antlaşması (1 Aralık 1926), Ankara Antlaşması (10 Haziran 1930) ve Ankara Antlaşması (9 Aralık 1933)	66
2.3.	Yunanistan'ın Azınlık Politikası ve Batı Trakya Türk Azınlığa Karşı Uygulamaları.....	68
3.	Batı Trakya Türk Azınlığının Statüsü	73
3.1.	Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları	76
3.1.1.	Eğitim Sorunu	77
3.1.2.	Etnik Kimliğin İnkarı Sorunu	82
3.1.3.	Vatandaşlıktan Zorla Çıkarılma Sorunu.....	85
3.1.4.	Siyasi Katılım ve Temsil Sorunu	87
3.1.5.	Müftülük ve Vakıflar Sorunu	90
3.1.6.	Ekonomik Sorunlar	91
3.1.7.	Diğer Sorunlar	93
3.2.	Dr. Sadık Ahmet'in Mücadelesi	95
3.2.1.	Siyasi Hayatı	96
3.2.1.1.	İmza Kampanyası.....	97
3.2.1.2.	Mahkeme Süreçleri	99
3.2.1.2.1.	İmza Kampanyasına İlişkin Yargılanma.....	100
3.2.1.2.2.	Seçim Çalışmaları Davası	102
3.2.1.3.	Seçimler ve Milletvekilliği.....	104
3.2.1.3.1.	18 Haziran 1989 Seçimleri ve Birinci Dönem Milletvekilliği	104
3.2.1.3.2.	8 Nisan 1990 Seçimleri ve Milletvekilliği	107
3.2.1.4.	Dostluk Eşitlik Barış (DEB) Partisi	109
3.2.2.	Vefatı ve Sonrası.....	111

3.2.3. Hakkında Söylenenler.....	112
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	122
EKLER.....	131

GİRİŞ

Azınlıklar konusunun kökenleri 16. yüzyıla kadar dayanmaktadır. O tarihlerde, Katolikler ile Protestanlar arasında ciddi anlaşmazlıkların ortaya çıkması ile birlikte ilk azınlık grupları görülmeye başlamış ve yüzyıllar içerisinde de özellikle toprak değişiklikleri neticesinde, çeşitli azınlıkların ortaya çıkma süreci günümüze kadar gelmiştir.¹ Azınlık konusunun özünde insan olduğu için, azınlık hakları önemli bir insan hakkı olarak değerlendirilmekte ve uzun yıllar da insan haklarının bir parçası olarak ele alınarak çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Azınlık hakları her geçen yüzyıl daha fazla önem kazanırken, özellikle de dünya savaşları sonrası dönemde küreselleşmenin de etkisiyle birlikte uluslararası ve uluslararası örgütlerin gündeminde kendine yer bulmaya başlamıştır. 1990'lı yıllar itibariyle ise çok daha özel kapsamlı bir konu haline gelerek akademik çalışmalar için de önemli ve odaklanılan bir çalışma alanı haline almıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde azınlık haklarının Avrupa siyasetinin temel konularından birisi olduğu görülmektedir. Burada, önemli toprak kayıpları ile söz konusu topraklarda yeni egemen devletin ortaya çıkması, imparatorluk sürecinin sona ermesi oldukça etkili olmuştur. Her ne kadar ulus-devletler azınlık konusunu iç politikaları açısından istikrarsızlık yarattığı ve güvenliklerine tehdit bir konu olarak değerlendirme eğiliminde olsalar da gerek uluslararası örgütlerin konuya önem vermesi gerekse de insan hakları ihlalleriyle sonuçlanan uygulamalar sebebiyle, azınlık konusu kamuoyu tarafından da daha fazla takip edilen bir alan olmaya başlamıştır.

Azınlıklar konusunun özündeki problem, genel kabul görmüş bir tanımlamasının olmamasıdır.² Genel olarak bir tanımlama yapılamayan alan için genel kabul görececek hak ve özgürlüklerin tanımlanması ve takip edilmesi de mümkün olmamaktadır. Bu çerçevede azınlık hakları genellikle insan hakları bakış açısı ile ele alınmaya devam edilmektedir. Bu tanımlama eksikliğinin önemli nedenlerinden birisinin de devletlerin azınlıklar konusunu fazla ön planda tutmamayı tercih etmesi olarak bilinmektedir. Ancak yine de pek çok uluslararası belgede yer alan azınlık haklarının korunması hususu, tanımlama ve dikkate alınması gereken hakların neler olduğu açısından bir çerçeve çizilmesine imkan

¹ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlıklar Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı**, 2. b., İstanbul: Asil Yayınları, 2006, s. 34.

² Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross (ed.), **Göç Terimleri Sözlüğü**, 2. b., Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s. 12.

tanıtacak niteliğe sahiptir. En basit ifadeyle azınlık; toplumun çoğunluğundan din, dil, etnik ya da ulusal kimlikleri bakımından farklı, sayıca az, yaşadıkları topluma vatandaşlık bağı ile bağlı ve azınlık olduğunun farkında, bilincinde olan kişi veya gruplar olarak belirtilebilmektedir. Bu tanımların hukuki bir bağlayıcılığı olmasa da sosyolojik açıdan doğru bir değerlendirme olduğu da aşıkardır.³ Sonuç olarak, yukarıda sayılan niteliklere sahip kişi ya da grupların azınlık olduğunu söyleyebilmek olasıdır.

Azınlıklara ilişkin hakların bireysel mi yoksa kolektif haklar mı olduğu, sahip oldukları negatif hakların yanında pozitif haklarının sınırları ve belki de en önemlisi, self determinasyon hakkına sahip olup olmadıkları tartışması günümüzde de devam etmektedir. Devletlerin genel bir bakış açısı ile azınlık haklarını bireysel düzeyde tutma eğiliminde oldukları da görülmektedir. Azınlık haklarının kolektif kullanımı ve gruplara özel haklar tanınması noktasında devletlerin çekimser oldukları görülmektedir. Öte yandan, azınlık haklarının negatif haklar kapsamında değerlendirilmesi insan hakları ile paralellik gösterirken, azınlık olmalarından kaynaklı farklılıklarını da özgürce yaşayabilmeleri adına pozitif haklara sahip olabilmeleri önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Özellikle de devletlerin demokratikleşme düzeyi, insan hakları ve azınlık haklarına olan saygısı ile topraklarındaki azınlıkların kendileri için sorun yaratma potansiyeli göz önüne alınarak pozitif hakların sınırları çizilmektedir. Azınlıkların self determinasyon hakkı ise yine azınlık tanımının belirsizliği gibi devletlerin net bir çerçeve çizmek istemedikleri alanlar arasında yer almaktadır. Buradaki en büyük endişe, self determinasyon ilkesi çerçevesinde, azınlıkların özerklik ya da ayrılıkçılık yönünde yeni taleplerine alan açılma olasılığıdır.

Azınlıkların sınıflandırılması da azınlık kavramının çerçevesinin çizilmesi anlamında önemli bir faktördür. Azınlıkların sınıflandırılmasındaki temel amaç, verilecek hakların kapsamının belirlenmesidir. Eğer bir azınlık dilsel azınlık olarak tanımlanmışsa, yaşadığı ülkede kendi dilini öğrenebilmesi ve kullanabilmesi anlamında haklar tanınabilirken; ulusal kimliğine ilişkin daha kapsamlı hakların tanınmadığı ya da devletlerin bu hakları tanımlamakta yavaş adımlar attığı bilinmektedir. Bu itibarla, dilsel ve dini azınlıklara hakların devletler tarafından kabul edilmesi ve tanınması süreci daha kolay ilerleyebilirken, etnik ve ulusal azınlıkların tanınması noktasında devletlerin

³ Dilan Mızrak, "Azınlık Hakları ile Yerli Halkların Haklarının Kolektif Hak Kullanımı Çerçevesinde Karşılaştırılması", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 9, S. 2 (2018), s. 635.

çekimser olduğu gözlemlenmektedir. Buradaki temel endişe, etnik ve ulusal azınlıkların özerkliğe gidebilecek taleplerinde korkulmaktadır. Tarih boyunca etnik ve ulusal azınlıkların bir akraba devleti olmuş ve o akraba devlet kendi soydaşlarının haklarının korunması noktasında ev sahibi devlete çeşitli müdahalelerde bulunmuş ve çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu kötü tecrübeler de devletlerin bu alanda düzenleme yapmamasının gerekçesi olarak değerlendirilmektedir. Tüm bunlarla birlikte, azınlık konusunun devletlerin iç politikasında olduğu kadar dış politikasında da önemli bir gündem maddesi olduğu görülmektedir. Bu alandaki en güzel örneklerden bir tanesi de Türk-Yunan ilişkileridir. Azınlıklar iki ülke ilişkilerinin temelinde yer alan ve sürekli gündeme gelen bir dış politika konusu olarak güncelliğini korumaktadır.

Azınlık konusunun özü itibariyle bir insan hakları konusu olması sebebiyle, azınlıkların korunmasına ilişkin ilk düzenlemeler hep insan hakları temelinde yapılmış ve ilerleyen yıllarda azınlık haklarına ilişkin yeni düzenlemelerin de bunlara eklendiği görülmüştür. Uluslararası belgelerde de çeşitli düzenlemeler ve koruyucu hükümlere yer verildiği görülmüştür. Milletler Cemiyeti (MC) döneminden başlayıp, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile Avrupa Birliği (AB) azınlıkların korunması noktasında çeşitli adımlar atmışlar, önemli sözleşme ve protokollerinde bu konuya ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Gerçekleştirilen düzenlemeler, daha önce de bahsedildiği üzere insan haklarının temelinde yapılmış olup, açıkça azınlık hakları ele alınmasa da azınlıkların da bu haklardan yararlanabilmesi anlamında atıflarda bulunulmuştur. 1990'lı yıllar ile birlikte konunun uluslararası siyasette görmezden gelinemeyecek boyutta yer almasıyla birlikte, azınlık haklarına ilişkin daha kapsamlı ve açık düzenlemelere gidildiği de görülmektedir.

BM Antlaşması'nın 1., 13., 55., 62. ve 76. maddeleri, "Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi", "Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları" bildirisi; AK'nin "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" (AİHS), "Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı", "Ulusal Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi"; AGİT'in "Helsinki Nihai Senedi", "Viyana Kapanış Belgesi", "Yeni Avrupa İçin Paris Şartı", AB'nin kurucu antlaşmaları ile birlikte "Kopenhag Kriterleri" insan hakları ve azınlıklar konusuna çeşitli yönleriyle değinmiş ve birtakım negatif ve pozitif hakların tanınması ve korunması noktasında bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan çeşitli düzenlemeler yapılması anlamında önemli gelişmelerdir.

İnsan hakları konusunda gözlem yapan kurumlar ile AB organları azınlık haklarının ihlal edildiği noktaları dönem dönem raporlarına da taşıyarak uluslararası siyasette bir farkındalık oluşmasına imkan tanımışlardır. Son dönemin en önemli gündem maddesi olan Covid-19 pandemisi ile birlikte de azınlıklara ayrıca hassasiyet gösterildiği görülmektedir. Bu kapsamda, azınlıkların da sağlık imkanlarından yeterli ölçüde yararlanabilmesi ve pandemi şartları bahane edilerek azınlık haklarına yönelik kısıtlayıcı uygulamaların gerçekleştirilmemesi yönünde çeşitli açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Ancak yine de söz konusu açıklamaların hedeflenen düzeyde başarıya ulaşmadığı da bazı devletlerin azınlıklar konusundaki davranışlarından rahatlıkla görülebilmektedir. Özellikle de Batı Trakya Türk Azınlığı, pandemi döneminde tüm Yunan vatandaşlarının kavuştuğu imkanlara erişme noktasında bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Söz konusu sıkıntılar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

Azınlık haklarının böylesine önemli olduğu bir dönemde, AB üyesi olan Yunanistan'ın azınlıklara bakışı ikinci bölümde detaylı olarak incelenecektir. Yunanistan topraklarındaki Türklerin dışında Pomaklar, Makedonlar, Arnavutlar ve Ulahlar da önemli azınlıklar olmasına rağmen kendilerini Yunan devletine kabul ettirememişlerdir. Yunanistan'ın topraklarındaki azınlıkları görmezden gelmesi, topraklarında sadece dini azınlıklar olduğunu kabul etmesi ve AB'nin de buna sessiz kalması önemli bir problemdir. En az bu kadar önemli bir diğer problem ise azınlıkların etnik kimliklerinin de görmezden gelinmesi ve uluslararası hukuk nezdinde tanınan haklarını alamamalarına rağmen herhangi bir yaptırımla da karşılaşılmasındadır.

Batı Trakya'daki Türk varlığının 6. yüzyıla dayanması ve Türklerin bu topraklarda ev sahibi konumunda olması gerçeği Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde değişmeye başlamış ve kaybedilen topraklarla birlikte, Batı Trakya artık Osmanlı topraklarından kopartılmıştır.⁴ En nihayetinde, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile de Batı Trakya Türkleri, Yunanistan topraklarında dini bir azınlık statüsüne dönüşmüştür. Lozan Barış Antlaşması'nda Batı Trakya Türk Azınlığının dini bir azınlık olduğuna yer verilmesi, Yunanistan'ın Batı Trakya'da Türk yoktur tezinin temelini oluşturmaktadır. Ancak gerek mübadele antlaşması gerekse iki

⁴ Ali Hüseyinoğlu, "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Yeni Türkiye*, Y. 21, S. 69 (2015), s. 4777.

ülke ilişkilerinin iyi olduğu dönemde bölgede yaşayanların Türk olduklarını ispatlayan ve Yunan devletinin de bunu kabul ettiği pek çok örnek olay vardır.

Yunanistan topraklarında azınlık olarak yaşayan Batı Trakya Türkleri doğal olarak Yunanistan vatandaşıdır ve tüm vatandaşlık hakları öncelikli olarak 1975 tarihli Yunan Anayasası tarafından korunmaktadır. Bununla birlikte tarihsel süreç içerisinde 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması, 1920 Yunan Sevr Antlaşması, 1923 Lozan Barış Antlaşması ve sonrasında imzalanan Kültür Antlaşmaları da Batı Trakya Türk Azınlığının haklarını çeşitli şekillerde koruyan önemli hukuki belgelerdir. Sayılan tüm antlaşma ve belgeler ile temel azınlık hakları ve insan hakları kurallarını görmezden gelen Yunanistan, Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik ciddi kısıtlama ve baskılar uygulamaktadır. “Yunanlı Müslümanlar” olarak adlandırdığı kendi vatandaşı olan azınlıkların eğitim haklarından, siyasi haklarına, dini özgürlüklerinden ekonomik faaliyetlerine kadar çok geniş kapsamlı sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Batı Trakya Türk Azınlığın yaşadığı sorunların neler olduğu, azınlık mücadelesinin ne şekilde ve kimin liderliğinde kitlesel bir hak arama mücadelesine dönüştüğü, Dr. Sadık Ahmet’in Batı Trakya Türk Azınlığın hak arama mücadelesinde karşılaştığı sorunların neler olduğu ve ne gibi başarıların elde edildiği sorularına cevap aranacaktır. Tüm bu sorulara cevap aranırken, Dr. Sadık Ahmet’in liderliği ile birlikte Batı Trakya Türk Azınlığı kenetlenmiş, birlik olduklarında neleri başarabileceklerinin farkına varmış ve Yunanistan’ın tüm baskı ve kısıtlamalarına boyun eğmeyerek seslerini uluslararası kamuoyuna duyurabilmiş ve bazı haklarını da geri alabilmeleri mümkün olmuştur. Üçüncü bölümde son olarak, Dr. Sadık Ahmet’in yürüttüğü çalışmalar, Yunan yargısı ile verdiği mücadele, Yunan parlamentosundaki faaliyetleri ve vefatı sonrasındaki yansımalar ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZINLIK HAKLARININ GELİŞİMİ VE ULUSLARARASI HUKUKTAKİ YERİ

1. Azınlık Kavramı

Azınlık kavramı en basit ifadeyle bir bütünün içinde diğerlerine göre nitelik olarak farklı, nicelik olarak az olan ve çoğunluktan ayrı duran olarak tanımlanabilir. Azınlık kavramının Latince'deki "minor", yani küçük, az kelimelerinden geldiği bilinmektedir.⁵ Türk Dil Kurumu sözlüğünde azınlık kelimesi "*bir toplulukta kendine özgü nitelikler bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olan, azlık, ekalliyet, çoğunluk karşıtı*" ve "*bir ülkede ayrı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluk*" olarak tanımlanmaktadır.⁶

Azınlık kavramı, insan hakları kavramının önemli bir parçası olarak, günümüzde hem önemli tartışmaların ve fikir ayrılıklarının yaşandığı hem de belirli kesimler için ciddi hassasiyetlere sebep olan çok boyutlu ve genel bir uzlaşmaya varılamamış konular arasında yer almaktadır. Azınlık terimi 16. yüzyılda merkezi devletlerin kurulmasıyla ortaya çıkmış ve 19. yüzyılın ikinci yarısı ve özellikle de Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde büyük önem kazanmıştır. Yıllar içerisinde pek çok uluslararası antlaşmada adından söz ettirmiş ve kendine yer bulmuştur. Azınlık kavramı, "ulus", "ulusçuluk", "etnisite", "self determinasyon", "ayrılıkçı hareketler", "farklılıkların birlikteliği ve yönetimi", "yurttaş devlet ilişkisi", "kimlik tartışmaları" ve "insan hakları"nın içine alan geniş bir konsepti kapsamaktadır.⁷

Azınlıklar konusu, günümüzde her devletin bir şekilde içinde olduğu ve genel politikaları belirlenirken bazen hassasiyetle yaklaştığı, bazen de görmezden geldiği ama yine de kapalı kapılar ardında göz ardı edemediği konuların başında gelmektedir. Baskın

⁵ Ayşe Füsün Arsava, **Azınlık Kavramı Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1993, s. 41.

⁶ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2021).

⁷ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 1.

Oran'ın ifadesiyle; azınlık kavramı iç politikada, dış politikada ve uluslararası sistemin geneli açısından çok kritik anlamlar taşımaktadır. Oran azınlıkları, ülkedeki ulusal birliğin sağlanması açısından ulus devletlerin iç politikalarında, büyük olasılıkla dışarıda yakın olduğu akraba devletleri olması sebebiyle ulus devletlerin dış politikalarında ve kendilerine yapılan muamelenin ele alınması açısından uluslararası sistemin bütünü içinde değerlendirmek gerektiğini vurgulamaktadır.⁸

Azınlık kavramı, diğer bir ifadeyle, tarihsel olarak bir bütünün bozulması neticesinde ortaya çıkan farklı grupların korunması gerektiğinin anlaşılmasıyla ortaya çıkmıştır.⁹ Bununla birlikte, insanların kendilerini azınlık olarak tanımlamaları ve azınlık olmalarından dolayı çeşitli hak taleplerinin olması da bu kavramın alt yapısını oluşturmaktadır.

1.1.Azınlıkların Tanımı

Azınlık kavramını tanımlarken iki açıdan ele almakta yarar vardır. Azınlıkları ilk olarak sosyolojik açıdan ele almak gerekirse; bir toplulukta sayıca az olan, topluluğun bütününden farklı niteliklere sahip olup bu niteliklerini koruyamaya çalışan gruplar olarak tanımlamak doğru olacaktır. Azınlıkları hukuksal açıdan ele almak gerekirse; devletler arasında genel bir uzlaşmaya varılamamış olması sebebiyle kabul görmüş bir tanım yapılamamaktadır.¹⁰ Daha doğrusu pek çok tanımlama yapılmış olmasına rağmen, herhangi bir uluslararası antlaşmada ya da düzenleyici bir protokolde azınlık tanımı yapılmadığı için bağlayıcı bir tanımlama yoktur. Ancak günümüze kadar pek çok uluslararası belgede azınlıklara ilişkin çeşitli maddeler yer almış ve azınlık hakları konusundaki farkındalık uluslararası düzeyde artmıştır. Özellikle de Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde savaşın kaybeden tarafındaki ülkelerin kaybettikleri topraklar ile sınırlar değişmiştir. Bu gelişmenin neticesinde azınlık kavramı gündeme gelmeye başlamış ve başta MC, ardından BM, AK, AGİT ve AB gibi kurumlar tarafından temel belgelerinde

⁸ Baskın Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, 5. b., Ankara: İmaj Yayınevi, 2009, s. 65.

⁹ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁰ Oran, **Küreselleşme...**, s. 67.

ve çok taraflı sözleşmelerinde gerek insan haklarına, gerekse de azınlık haklarına ilişkin çeşitli hükümlere yer verilmiştir.¹¹

Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan MC döneminde gerçekleştirilen antlaşmalarda doğrudan bir azınlık tanımı yapılmamakla birlikte, bu dönemde karşılaşılan azınlık problemleri de dikkate alınarak, “ırk, dil, din bağlarıyla bağlı insanlar” tanımlamasına yer verildiği görülmekte ve bu çerçevede, bir anlamda azınlıklar tanımlanmakta, azınlıkların temel farklılıklarının altı çizilmektedir.¹² Daha somut bir örnek ile azınlık kavramının tanımına ilk kez Polonya ile yapılan Azınlıkların Himayesi Antlaşması’na ilişkin Sürekli Adalet Divanının 15.09.1923 tarihli istişari değerlendirmesinde yer verilmiştir.¹³ Ancak Birinci Dünya Savaşı sonrası, azınlık antlaşmalarının sadece savaşı kaybeden devletlere ve yeni kurulan devletlere yükümlülük getirmesi sebebiyle evrensel bir azınlık rejiminden söz edilememektedir.¹⁴ Bu kapsamda da azınlık konusu sadece savaşı kazanan devletleri ilgilendiren boyutları ile ele alınmıştır.

Sürekli Adalet Divanı’nın¹⁵ 1930 yılında önerdiği ve daha sonraki tanımlamalara da kaynaklık eden azınlık kavramının tanımlaması şu şekilde olmuştur: “*Tarihsel olarak belirli bir ülkede veya bölgede yaşayan, aynı ırktan, dini ve dili bir, kendine özgü gelenekleri olan, ortak dil, din, gelenek ve ırk kimliğiyle dayanışma duygularıyla birbirine bağlı, geleneklerini koruma, inançlarını ve ibadet etme biçimlerini sürdürme, aynı soydan olma ruhu ve geleneğine uyumlu olarak çocuklarını eğitime ve yetiştirme haklarını güvence altına almak isteyen, karşılıklı yardımlaşma ruhuna sahip bir topluluktur.*”¹⁶

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, BM kurulmuş ve BM Şartının 1. maddesinin 3. fıkrasındaki örgütün amaçları arasında “*ekonomik, sosyal, kültürel veya insani nitelikli*

¹¹ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Medeni ve Siyasal Hakları Uluslararası Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı, Uluslararası Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi, AB Kurucu Antlaşmaları ve Kopenhag kriterleri örnek olarak sayılabilir.

¹² Kurubaş, **a.g.e.**, s. 27.

¹³ Arsava, **a.g.e.**, s. 42.

¹⁴ Naz Çavuşoğlu, **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**, İstanbul: Su Yayınları, 2001, s. 22.

¹⁵ Erol Kurubaş kitabında Sürekli Adalet Divanı yerine Uluslararası Adalet Divanı ifadesini kullanmaktadır; ancak bahsedilen zaman diliminin 1930’lu yıllar olduğu göz önüne alındığında, söz konusu kurumun Sürekli Adalet Divanı olduğu anlaşılmaktadır. Sürekli Adalet Divanı 31.01.1946 tarihinde feshedilmiş ve temelleri Sürekli Adalet Divanı’na dayanan BM çatısı altında kurulmuş Uluslararası Adalet Divanı 6.02.1946 tarihinde faaliyete geçmiştir.

¹⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 28.

uluslararası problemleri çözümlenerek ve ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı yapılmaksızın herkesin insan hakları ve temel özgürlüklerine saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek uluslararası işbirliğini sağlamak” olduğu belirtilmiştir.¹⁷ Böylece, insan hakları ve temel özgürlüklerin önemi vurgulanarak metinde yer verilmiş ancak yine de açıkça bir azınlık tanımının yer almadığı ve bu ifadeye yer verilmediği de görülmektedir. BM’nin bu süreçte azınlık haklarından çok, azınlık haklarını da kapsayacak şekilde insan hakları konusuna odaklandığı görülmektedir.¹⁸

Genel olarak kabul görmüş ve hukuki olarak kabul edilmiş bir azınlık tanımı olmamasına rağmen, literatürde sıklıkla atıfta bulunulan ve çoğu uluslararası belgenin temelinde yatan birkaç benzer ve birbirini tamamlayan tanımlama olduğu, bu tanımlamalardan yola çıkarak çeşitli azınlık haklarının düzenlendiği ve yorumlandığı görülmektedir. Söz konusu tanımlamalardan ilki Inis Lothair Claude tarafından yapılmış tanımlamadır. Claude, 1955 yılında yayımlanan “Uluslararası Bir Sorun Olarak Ulusal Azınlıklar (National Minorities: An International Problem)” adlı çalışmasında azınlıkları, “*bir devletin içinde bir ulus oluşturduğuna veya bir ulusun parçası olduğuna ve nüfusunun çoğunluğunun dahil olduğuna ikna olmuş, ulusal bünyenin dışında kalanlar*” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁹

Claude’nin tanımı dışında azınlık kavramının uluslararası literatürde en çok atıfta bulunulan iki tanımını ise Birleşmiş Milletler İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu raportörleri Francesco Capotorti ve Jules Deschenes’in yapmıştır. F. Capotorti’ye göre azınlıklar, “*bir devletin geri kalan nüfusundan sayıca az olan, başat konumda olmayan, üyeleri o devletin vatandaşı olan, nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel veya dilsel özelliklere sahip ve üstü örtülü de olsa, kendi kültürlerini, geleneklerini, dinlerini veya dillerini korumaya yönelik bir dayanışma duygusu gösteren grup*” olarak ifade edilmiştir.²⁰ Capotorti’ye paralel olarak J. Deschenes’in azınlık tanımı da “*bir devlette sayısal olarak azınlık oluşturan ve başat konumda olmayan ve o devletin, nüfusunun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel veya dilsel özelliklere sahip, birbiriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa varlığını sürdürmek için ortak bir iradeyle*

¹⁷ Zeri İnanç (der.), **Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2004, s. 20.

¹⁸ Betül Çatal, “İnsan Haklarının Korunmasında Ulusal, Bölgesel ve Uluslararası Mekanizmalar”, **Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi**, C. 1, S. 1. (2018), ss. 81-87.

¹⁹ Levent Ürer, **Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları**, İstanbul: Derin Yayınları, 2003, s. 17-18.

²⁰ Francesco Capotorti, **Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities**, New York: United Nations Publications, 1979, s. 96.

hareket eden ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaş” şeklinde olmuştur.²¹

Yukarıda bahsi geçen üç tanımdan en çok kullanılan tanım Capotorti'nin azınlık tanımıdır. Bu erevede, Capotorti'nin azınlık tanımını biraz daha derinlemesine incelemekte fayda vardır. Capotorti'ye göre azınlıklar beş ana ögeye dayanmaktadır. Bunlardan birincisi farklılıktır. Azınlıkların, çoğunluktan soy, din, dil, gelenek gibi çeşitli bakımlardan, en az birinden, farklı olması gerekmektedir.

İkinci olarak, azınlıkların sayıca az olması gerekmektedir. Ancak bu azlık, bir avuç insan sayısını ifade etmemektedir. Bu sayı ile ifade edilmek istenen durum, azınlıkların varlıklarını ve mücadelelerini sürdürebilecek kadar yeterli sayıda olmaları olarak anlaşılmalıdır. Öte yandan çoğunluğa yakın bir sayıda olmamaları da gerekmektedir. Bu durumda azınlık-çoğunluk ilişkisi yerine bir arada yaşamak zorunda kalan toplum tanımlaması daha doğru bir değerlendirme olacaktır.

Azınlık tanımındaki nc temel ge başat olmama durumudur. Burada başat olmamaktan kastedilen durum, toplumun tamamı içerisinde baskın ve dominant durumda olmamayı belirtmektedir.

Dördüncü temel ge vatandaşlık bağının olmasının gerekliliğidir. Azınlık kavramı özünde vatandaş ile yabancıyı ayırt etmese de vatandaşlık ya da uzun sreden beri yerleşik olmak azınlık tanımlaması içerisinde belirleyici bir faktördür.

Beşinci ve son temel ge ise azınlık bilincine sahip olunmasının gerekliliğidir. Azınlık olarak nitelendirilecek kişi veya grup, azınlık olduğunun farkında olmalı ve kendi özel durumunu korumaya, devam ettirmeye istekli olmalıdır.²² Azınlıkların temel olarak bu beş ögeyi karşılaması gerekmektedir.

Bahsi geçen tüm tanımlamalar çerçevesinde J. J. Preece da bir tanımlama yaparak azınlıklar konusunda, en azından akademik çalışmalarda kullanılabilir bir şekilde, genel bir ereve içine almıştır. Preece'e göre azınlıklar, *“bir devletin nüfusu içinde sayıca azınlıkta kalan, yönetici konumunda olmayan, tarihsel olarak söz konusu devletin topraklarının belirli bir bölümünü işgal eden, devletin uyrukları olarak kabul edilen bireylerin nüfusun geri kalan kesiminden farklı etnik, dini, dilsel veya kültürel özelliklere*

²¹ Naz avuşoğlu, **a.g.e.**, s. 36.

²² Oran, **Küreselleşme...**, ss. 68-69.

sahip ve kendi kültürlerini, geleneklerini, din ve dillerini korumaya yönelik gizli veya açık dayanışma duygusu sergileyen bir toplumsal grubu” ifade etmektedir.²³

Son olarak, Emre Kongar’ın azınlıklara yönelik açıklamasına da yer vermekte fayda vardır. Kongar’a göre, “*demokratik devletin özünde, tüm vatandaşların din, dil, ırk farkı olmaksızın eşit kabul edilmesi ve herkesin devlet tarafından birinci sınıf vatandaş olarak eşit muamele görmesi ilkesi yatmaktadır. Bu anlayışa sahip devletler için de azınlık kavramına ihtiyaç ve yer olmamalıdır.*”²⁴ Ancak uygulamalara bakıldığında ise, azınlık kavramına ve azınlık haklarına ciddi manada ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Hatta çoğu örnek incelendiğinde azınlık haklarının ihlal edilmesi ve kısıtlanması da sık karşılaşılan bir uygulamadır.

Günümüzde pek çok ulus-devletin içinde çeşitli sınıflandırmalara sahip farklı azınlıklar yaşamakta olup, bu azınlıklardan bazıları kendilerine tanınan hakları özgürce kullanabilirken, bazı azınlıklar da hem bireysel hem de kolektif haklarına erişebilme anlamında çeşitli mücadeleler vermek durumunda kalmaktadır. Genel itibariyle kabul görmüş bir azınlık tanımının bulunmaması neticesinde, azınlıkları tanımlama yetkisi biraz da ulus-devletin kendilerine bırakılmış durumundadır. Bu çerçevede de azınlıklar gerçek manada haklarını alabilmek yerine, yaşadıkları devletin onlara tanıdıkları haklarla yetinmek durumunda kalmaktadır. Uygulamadaki durum böyle olunca da azınlıkların kendilerini kabul ettirebilme mücadeleleri ile hak arayışları pek çok devlet içerisinde devam etmektedir.

1.2.Azınlık Hakları

Azınlık hakları, en basit ifadeyle, bir ülkede yaşayan ve o ülkenin vatandaşı olan azınlıklara, o devletin çeşitli gerekçelerle kendi belirlediği ya da uluslararası belgeler neticesinde tanıdığı ya da tanımak zorunda kaldığı haklar olarak açıklanabilmektedir.²⁵ Bazı devletler azınlıkları yok sayıp görmezden gelirken, bazı devletler de azınlıkları insan

²³ Ürer, **a.g.e.**, s. 20.

²⁴ Emre Kongar, “Gerçek Demokrasilerde Azınlıklar Olmaz, Olamaz”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 24.07.2000.

²⁵ Leman Erdal ve Selçuk Çolakoğlu, “Siyasi Kriterler Açısından Yunanistan, Polonya ve Türkiye’nin AB Üyelik Sürecinin Değerlendirilmesi”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C. 2, N. 2 (2007), ss. 87-88.

haklarının önemli bir parçası olarak değerlendirip, oldukça sağ duyulu ve insani bir yaklaşım içinde değerlendirerek geniş haklar tanımaktadır.²⁶ Ancak, yine de en geniş demokratik haklara sahip olduğu söylenen Batılı devletlerde bile azınlıklar konusu bir standarda ve herkesçe kabul gören bir çerçeveye oturtulamamıştır. Bu noktada, azınlıklara tanınan hakların çeşidi ve sınırı her devlet açısından farklılıklar göstermektedir. Özellikle de devletlerin geçmiş tecrübeleri ve endişelerinin boyutu, bu hakların tanınması noktasında belirleyici olmaktadır.²⁷

Azınlık hakları konusunda devletlerin üzerinde durduğu iki temel nokta vardır. Bunlardan birincisi, hak sahibi olan azınlıkların, kendilerine tanınan bu hakları sadece kendilerine tanınan çerçeve içerisinde kullanmaları beklenmektedir. Bu hakların kullanımını sırasında, yaşadıkları ülkenin bütünlüğüne karşı bir tehdit oluşturmamaları son derece önemlidir. İkinci olarak azınlıkların, siyasi ya da ekonomik gücü olan akraba devletleri ile ortak hareket ederek, ev sahibi devleti rahatsız edici tutum ve uygulamalardan da kaçınmaları gerekmektedir. Bu rahatsız edici tutum ve davranışların bir sonraki adımının özgürlük ya da özerklik taleplerine doğru ilerlemesi endişesi ev sahibi devletler tarafından endişe duyulan konular arasında gelmektedir.

Bu aşamada, azınlık haklarına ilişkin ilk uluslararası düzenlemelere de bakmak faydalı olacaktır. Uluslararası alandaki ilk düzenleme, 1598 yılında Nantes Fermanıyla Protestanlara tanınan haklardır. Bu Ferman sonrasında, uluslararası alanda azınlık haklarının korunması amacıyla iki yöntem benimsenmiştir. Bunlardan birincisi, iki devlet arasında karşılıklı mutabakata dayanan antlaşmalar yapılmasıdır. Bu antlaşmaların bilinen ilk örneği 1648 Westphalia Antlaşması'dır. Azınlıkların korunması amacıyla benimsenen ikinci yöntem ise, savaş sonrasında el değiştiren topraklarda kalan kişilerin korunmasına yönelik belgelerin düzenlenmesidir. Bu duruma örnek olarak 1660 İsveç-Polonya Antlaşması gösterilmektedir.²⁸ İlk örneklerden sonra uluslararası sistem içerisinde azınlık haklarının korunmasına ilişkin çok sayıda antlaşmalar gerçekleştirilmiştir. Bu antlaşmalardan bir kısmı uygulanıp azınlıkların korunması sağlanabilirken, bir kısmı da sadece kağıt üstünde kalmış ve hiçbir zaman uygulamaya geçirilememiş antlaşmalar olarak kalmıştır.

²⁶ İsveç, Norveç, Finlandiya, Belçika ve Kanada gibi ülkeler örnek gösterilmektedir.

²⁷ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 99-101.

²⁸ Ramazan Altınay, "Müslüman Azınlıklar Tarihine Giriş", **Dini Araştırmalar**, C. 7, S. 19 (2014), s. 336.

1.2.1. Bireysel ve Kolektif Haklar

Azınlık haklarının bireysel olarak mı ele alınması gerektiği, yoksa kolektif hak olarak mı değerlendirilmesi gerektiği konusu, azınlık hakları konusunun temelinde yatan farklı görüş ve değerlendirmeler sebebiyle netliğe kavuşmamış bir diğer konudur. Bu noktada azınlık olarak tanımlanabilmenin şartlarından birisi olan vatandaşlık şartı önem kazanmaktadır. Bireysel haklar, adından da anlaşılabilceği gibi, azınlık mensubu kişinin vatandaş olmasından kaynaklı doğal olarak elde ettiği haklardır. Bu noktada azınlık mensubunun, esasen azınlık olup olmadığına bakılmaksızın sadece vatandaşlık hakkı çerçevesinde sahip olduğu ve devletin tüm vatandaşlarına yararlanma hakkı sunduğu, anayasa ve diğer yasalar ile koruma altına alınmış temel haklar aklı gelmektedir.²⁹

Bireysel haklara karşılık ifade edilen kolektif haklar ise, genellikle grup hakları ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak kolektif ve grup hakları arasında eş anlamlılık yoktur. Kolektif haklar, ancak bir topluluk için yarar elde edilmesi halinde, kişilerin oluşturdukları gruptaki diğer insanlarla beraber kullanabildikleri ve gruptaki herkes için tanınmış olan haklardır. Grup hakkı, grup üyesi bireylerin haklarını elde etmek için bir “araç hak” olma özelliği taşıırken, kolektif hak, kendilerine ait kültürel farklılıklarını koruyup geliştirebilmek için kullanılan daha geniş bir hak olarak kabul edilmektedir.³⁰

Kolektif hakların tanınmasına ilişkin iki temel çekince vardır. Bunlardan birincisi, azınlık gruplarına örgütlenme hakkının tanınmasının, yerel özerklikten ayrılıkçılığa varacak kadar geniş bir yelpazede çeşitli talepleri de beraberinde getirebileceği endişesini oluşturmaktadır. Ulus devletlerin azınlıklar konusundaki en büyük endişelerinden biriyle örtüşen bu husus, kolektif hakların tanınması noktasında devletlerin de çekimser davranması sonucunu getirmekte ve bu hakların verilmesi noktasında ağırdan almalarına sebep olmaktadır. Bu konudaki ikinci temel çekince ise, grup olmanın getirdiği kimlik ile birlikte sahip olunan kültürel değerlerin, kolektif haklar ile bireysel haklar çatışmasını doğurması olasılığıdır. Bu çatışmanın olması durumunda, grup kimliğinin bireysel

²⁹ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 40-41.

³⁰ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, s. 55.

kimliğin önünde geçeceği ve tercihlerin de buna göre yapılacağı endişesi azınlık haklarına temelde zarar verebilecek bir ikilem olarak ortaya çıkmaktadır.³¹

1.2.2. Negatif ve Pozitif Haklar

Negatif ve pozitif azınlık haklarını ele alırken, azınlık haklarının vatandaşlara tanınan haklar olduğunu bir kez daha vurgulamakta fayda vardır. Antlaşmaların ve devletin çizdiği çerçeveler içerisinde, azınlık haklarının bireysel ya da kolektif olarak kullanılması mümkündür. Bu noktada, her devletin farklı bir bakış açısı ve uygulaması olduğu görülmektedir. Öte yandan, bireysel ve kolektif azınlık haklarının yanı sıra negatif ve pozitif azınlık haklarının varlığından da söz etmek gerekir.

Negatif haklar, ülkedeki tüm vatandaşlara tanınmış ve ayırım gözetilmeksizin herkese tanınan haklardır. Örnek olarak; güvenliğinin sağlanması, yasalar önünde eşitlik, ifade özgürlüğü, siyasal katılım hakkı ve dinsel özgürlükler negatif haklar arasında yer almaktadır.³²

Pozitif haklar, tüm vatandaşlara tanınmayıp sadece azınlık olmaları sebebiyle belirli bir kişi ve topluluğa tanınan haklardır. Azınlık haklarının özünde pozitif haklar yatmaktadır. Bu haklar grup hakları niteliği de taşımaktadır. Örnek olarak, Lozan Barış Antlaşması ile birlikte gayrimüslim azınlığa kendi okullarını kurarak buralarda kendi dillerinde eğitim yapma hakkı tanınmıştır.³³ Bu hak sadece azınlık grubuna tanındığı için pozitif hak kapsamında değerlendirilmektedir.

³¹ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, ss. 55-56.

³² Baskın Oran, **Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İctihat, Uygulama**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 33.

³³ Oran, **Türkiye’de Azınlıklar...**, s. 33.

1.2.3. Self Determinasyon Hakkı

Self determinasyon hakkı, diğerk bir ifadeyle “ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı” uluslararası alanda tanımını zor yapılan, tartışmalı konulardan birisi olarak kabul edilmektedir. Kavramın çıkış noktasına bakıldığında, Fransız İhtilali ve Amerikan Bağımsızlık Savaşıyla başlayan bir hareket olduğu görülmekte olup, yıllar içerisinde diğerk devletler tarafından da gündeme gelmiş ve çeşitli gruplar, self determinasyon hakkı çerçevesinde bağımsızlık taleplerinde bulunmuştur. İşte bu noktada, söz konusu kavramın net bir tanımının olmamasının önemli bir nedeni olarak, devletlerin parçalanma ya da hükümetlere karşı ihtilal yapılması korkusunun yaşanması olduğu belirtilmektedir. Bu itibarla, self determinasyon hakkının uluslararası alanda sınırlı şekilde uygulandığı görülmektedir.³⁴

Öte yandan, halkların self determinasyon hakkı devletler hukukunun temel prensiplerinden birisidir. Self determinasyon ilkesine, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan antlaşmalarda yer verilmek istenmiş ve Amerikan Başkanı Woodrow Wilson’un sunduğu “Wilson İlkeleri” içerisinde de bu ilke yer almıştır. Ardından İkinci Dünya Savaşı gerçekleşmiş ve akabinde BM kurulmuştur. Self determinasyon hakkı bu dönemden sonraki antlaşmalarda da kendine yer bulmuştur. BM Antlaşması’nın 1. maddesinin 2. fıkrasında; “uluslar arasında, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğerk uygun önlemleri almak” hükmü, 55. maddesinde de “uluslar arasında halkların hak eşitliği ve kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere Birleşmiş Milletler: a) Yaşam düzeylerinin yükseltilmesini, tam istihdamı, ekonomik ve sosyal alanda ilerleme ve gelişme koşullarını, b) Ekonomik, sosyal alanlarla sağlık alanındaki uluslararası sorunların ve buna bağlı başka sorunların çözümünü, kültür ve eğitim alanlarında uluslararası işbirliğini ve c) Irk, cinsiyet, dil ya da din ayırımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine bütün dünyada etkin bir biçimde saygı gösterilmesini kolaylaştıracaktır.” ifadeleri yer almaktadır.³⁵ Yine benzer şekilde, 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel

³⁴ Doğan Kılınç, “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2 (2008), ss. 949-953.

³⁵ **Birleşmiş Milletler Antlaşması**, 26.06.1945, s. 5.

Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 1. maddesinde, “*tüm halkların kendi yazgılarını belirleme hakları vardır. Bu hakta ötürü, siyasal statülerini özgürce saptayarak ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini özgürce gözetebilirler.*” hükmü yer almaktadır.³⁶

Uluslararası Adalet Divanı (UAD), self determinasyon ilkesinin sadece sömürge altındaki halkların bağımsızlık mücadeleleri için geçerli olduğunu kabul etmiştir. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönemde de Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması süreçlerinde yine self determinasyon ilkesi gündeme gelmiş ve ayrılan devletler, bu ilke çerçevesinde hareket ettiklerini beyan etmiştir.³⁷

Self determinasyon ilkesinin pratikte uygulanması için güce ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ilke ancak güçlü ve bu gücünü kullanabilecek yetkinlikteki halklar ve gruplar tarafından kullanılabilir. Aksi durumlarda, devletler bu ilkeyi kendi politik çıkarlarına hizmet edecek biçimde şekillendirme çabasına girmektedir.³⁸ Böylece, self determinasyon ilkesinden, özellikle de sömürgeciliğin bitmesinin ardından, yararlanabilecek toplulukların gerek kendi ekonomik, politik ve belki de askeri gücünün olması, gerekse de uluslararası kamuoyundan ciddi oranda destek görmesi gerekmektedir.

Self determinasyon ilkesinin bazı ülkelerin hala gündemde olduğu ve ayrılık, bağımsızlık taleplerinin temelini oluşturduğu görülmektedir. Son yıllarda bağlı buldukları devletlerden ayrılarak bağımsız bir devlet olma hedefiyle, İskoçya 2014 yılında Katalonya da 2017 yılında referandum gerçekleştirmiştir. İskoçya'nın Birleşik Krallık'tan ayrılmak için gerçekleştirdiği referandumun sonucunda, İskoç Halkı'nın %55'i ayrılık talebini reddederken; Katalanların İspanya'dan ayrılmak için gerçekleştirdiği referandumda ise %42,3 oranında düşük bir katılım olmuş ve referanduma katılanların %90'ı bağımsızlık lehine oy kullanmıştır.³⁹ Öte yandan, Katalonya Parlamentosu 27 Ekim 2017'de tek taraflı bağımsızlığını ilan ederken, İspanya Merkezi Hükümeti ise bu bağımsızlığı tanımamıştır. Katalonya özerk yönetimi ile İspanya Hükümeti arasındaki karmaşık süreç halen devam etmektedir.⁴⁰ İskoçya

³⁶ **Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, 16.12.1966, s. 1.

³⁷ Kılınç, **a.g.e.**, s. 968.

³⁸ Kılınç, **a.g.e.**, ss. 953-955.

³⁹ Mustafa Koçak, “Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Hakkı Teorileri”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 23, S. 38 (2018), s. 87.

⁴⁰ Catalan Independence Referendum: Region votes overwhelmingly for secession from Spain, (Çevrimiçi) <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalan-independence-referendum-catalonia-vote-secession-spain-violence-police-a7977676.html>, (Erişim Tarihi: 24.04.2021).

cephesinde ise yeni bir gelişme olmuştur. İskoçya Ulusal Partisi, 2021 yılındaki seçimlerde çoğunluğu elde etmesi halinde, Birleşik Krallığın kararına bakılmaksızın yeniden bağımsızlık için referanduma gidileceğini açıklamıştır.⁴¹

1.3.Azınlıkların Sınıflandırılması

Azınlıklar tarihsel süreç içerisinde çeşitli şekillerde ortaya çıkmış ve azınlık gruplarının ortaya çıkış şekilleri ile savundukları değerler de farklılık göstermiştir. Azınlıklar, en yaygın haliyle, toprak değişiklikleri neticesinde ortaya çıkmış olmalarına rağmen, temsil ettikleri değerler de farklılık gösterebilmektedir.⁴² Farklı azınlık tiplerinin ortaya çıkması, azınlıkların sınıflandırılması ihtiyacını da ortaya koymuştur. Azınlık grupları, öncelikli olarak, sınıflandırıldıkları kategori içerisinde mücadelelerini sürdürmüş ve kendilerine tanınan pozitif haklar da genellikle tanımlandıkları kategoriye göre verilmiştir. Preece'in azınlık tanımında da farklı dil, din, etnik köken vurgusu yer almaktadır. Bu çerçevede, dilsel bir azınlığa, ibadetini özgürce yerine getirmesinden önce kendi dilinde eğitim, kendi dilini kullanabilme gibi haklar öncelikli hale gelmiştir.⁴³

BM Azınlık Çalışma Grubu raportörlerinden Asbjorn Eide, azınlık türlerinin, azınlıkların kendilerine tanınan haklarından yararlanma durumlarındaki farklılığı vurgulamıştır. Bu çerçevede, dilsel, dini ve etnik azınlıkların ulusal azınlıklara oranla daha az haklara sahip olduklarını, ulusal azınlıkların daha nitelikli ve geniş, kapsayıcı azınlık korumasından yararlanabileceğini ifade etmiştir.⁴⁴ Bu değerlendirmeler ışığında, azınlık haklarının sınıflandırılmasının önemi de ortaya çıkmaktadır.

⁴¹ Scottish Election 2021: Can independence supporters force another referendum?, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-56806107>, (Erişim Tarihi: 24.04.2021).

⁴² Kurubaş, **a.g.e.**, s. 9.

⁴³ Arsava, **a.g.e.**, ss. 57-58.

⁴⁴ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 36.

1.3.1. Dini Azınlıklar

İlk azınlık gruplarının 16. yüzyılda dini inançlardaki farklılaşmalar sebebiyle dini azınlık grupları olduğu bilinmektedir.⁴⁵ Uzun yıllar azınlık olmanın en önemli kriteri din olmuştur. Dini azınlıklar Katolik-Protestan ayrışması ile ortaya çıktığı için dini azınlıkların aynı dindeki farklı mezheplerin ayrışmasını içerdiği de söylenebilir.⁴⁶ Dini azınlıkların ilk olarak Hristiyan dinine mensup gruplar içerisinde çıkmış olmasına karşın, ardından Müslüman ve Yahudi gruplarının da dini azınlık statüsü kazandığı görülmektedir.⁴⁷

Din, insanın iç dünyasındaki inancı ile ilgili olması sebebiyle kişisel bir tercihtir ve subjektif bir kavramdır. Ancak bir grup, dini özelliklerini organize olma, ortak tarihin parçası olma, grup içindeki insanların birbirleri ile ilişkilerine yansıtma gibi objektif gözlemlere dayandırabilirse, o gruplar azınlık olarak tanımlanabilmektedir.⁴⁸

Dini azınlıklara en iyi örnek, tezin de konusunu oluşturan ve ikinci bölümde daha detaylı olarak ele alınacak olan Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türkleridir.⁴⁹ Batı Trakya Türklerinin dini azınlık sayılmasındaki sebep ise, 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın bölgede yaşayan Türkleri etnik ya da ulusal azınlık olarak değil, sadece dini bir azınlık olarak tanımlamasından ileri gelmektedir. Açıkçası bu durum Yunanistan'ın da en başından beri istediği ve desteklediği bir tanımlama olmuştur. Böylelikle, dini azınlık statüsündeki Batı Trakya Türkleri, talep ettikleri haklarından çok daha azına ulaşabilecekler ve etnik kimlikleri daha kolay inkar edilerek uygulanmak istenilen asimilasyon politikaları da daha kolay hayata geçirilebilecekti. Tüm bu gelişmeler ışığında da Batı Trakya Türk Azınlığı ciddi bir hak arama mücadelesine girişmek durumunda kalmıştır. Dini azınlık grupları bazı kaynaklarda dinsel azınlık grupları olarak ifade edilmektedir.

⁴⁵ Ülkü Bilgin, **Azınlık Hakları ve Türkiye**, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007, s. 22.

⁴⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 34.

⁴⁷ Bilgin, **a.g.e.**, s. 22.

⁴⁸ Arsava, **a.g.e.**, s. 56.

⁴⁹ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 294.

1.3.2. Dilsel Azınlıklar

Dil, insanların iletişim kurmak ve anlamak için kullandığı en temel yöntemdir. Dil azınlıkları ancak dil bilimcileri tarafından tespit edilebilmekte olup, Avrupa’da bu kapsamda çeşitli çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Dilsel farklılıklar genellikle etnik, kültürel ve en nihayetinde ulusal azınlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.⁵⁰

AK’nin kabul ettiği “Bölgesel Diller ya da Azınlık Dilleri Avrupa Şartı”nın bölgesel dillerle azınlık dillerini tanımlayan 1. maddesine göre, “*bölgesel diller ya da azınlık dilleri, bir devletin ülkesi içinde, o devletin nüfusunun geri kalanından sayıca az bir grup oluşturan vatandaşların geleneksel olarak kullandığı, o devletin resmi dil ya da dillerinden farklı dilleri kabul eder. Ancak, resmi dil ya da dillerin diyalektleri ile göçmenlerin dilleri bölgesel diller ya da azınlık dilleri olarak kabul edilmemektedir.*” ifadesi yer almaktadır.⁵¹ Slovaklar, Macarlar, Hırvatlar, Flamanlar, Valonlar, Basklar ve Korsikalılar dil azınlıklarına örnek olarak gösterilmektedir.⁵²

1.3.3. Etnik Azınlıklar

Ortak bir kökeni paylaşan, kültürel açıdan, tarihi yönden ve aynı coğrafyadaki topraksal bağlardan oluşan kimi özelliklere sahip ancak siyasi bir niteliği bulunmayan, üyeleri belirsiz olan azınlıklar etnik azınlık olarak tanımlanmaktadır.⁵³ Etnik azınlık tanımı, genellikle kimlik ve aynı bölgede uzun süredir yaşama üstünden de tanımlanmaktadır. Bu tanıma, azınlıkların sahip olduğu diğer özellikleri göstermeleri halinde, yerli halk ile göçmen topluluklarını da etnik azınlıklara dahil etme imkânı sunmaktadır.⁵⁴

1950 yılında, BM Alt Komisyonu’nun aldığı bir kararla, ırk kelimesinin sadece genetik fiziki özellikleri kapsamı, etnik kelimesinin ise tüm biyolojik, kültürel ve tarihi

⁵⁰ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 35.

⁵¹ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, s. 42.

⁵² Arsava, **a.g.e.**, s. 57.

⁵³ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 35.

⁵⁴ Çağatay Okutan, “Teori ve Uluslararası Metinlerde Azınlık Tanımı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 59 (02), 2004, s. 65.

özellikleri kapsamı sebebiyle, ırk kelimesinin yerine etnik kelimesinin kullanılması kabul etmiştir.⁵⁵ Etnik azınlıklar genellikle dilsel azınlık sınıfına da girmektedir, ancak dini bir azınlık olup olmadıkları genellikle değişkenlik göstermektedir. Fransa'daki Brötonlar, İspanya'daki Basklar ve Katalanlar etnik azınlıklara örnek olarak gösterilmektedir.⁵⁶

1.3.4. Ulusal Azınlıklar

Bir devletin içinde çeşitli uluslara ait insanlar, topluluklar yaşamaktadır. Ulusal azınlık, tarihsel, kültürel, dilsel bağların olduğu etnik grubun egemenliği altındaki devleti ülkesi dışında, başka bir devletin sınırları içinde yaşayan grup olarak tanımlanmakla birlikte, ulusal azınlık için vatandaşlık bağının da önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir.⁵⁷

Ulusal azınlık kavramı, Birinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen ve popülerlik kazanan bir kavram olmuştur.⁵⁸ Bu kavram, özünde Avrupa'ya özgü bir kavram olmakla birlikte, ulusal azınlıklar kendisini devletleşmiş bir başka ulusun parçası olarak gören, yani akraba devleti olan bir azınlık türüdür.⁵⁹

Baskın Oran'a göre ulusal azınlıklar kavramı dört önemli niteliğe sahiptir. Bunlardan birincisi, ülkede yaşayan etnik, dilsel ve dini azınlıkları temsil etmektedir. Kuzey Avrupa ülkelerindeki azınlıkların bu kapsama girdiğini söylemektedir. İkinci niteliği, "akraba devleti" bulunan azınlıklar ulusal azınlık olarak değerlendirilmektedir. Azınlığın yaşadığı ve vatandaşı olduğu devlet "ev sahibi devlet", soydaşlarının yaşadığı devlet ise "akraba devlet" olarak tanımlanmıştır. Batı Trakya Türk Azınlığı da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Türkiye tarafından Batı Trakya Türklerine yönelik yapılan bütün açıklamalarda soydaş ifadesine yer verilmektedir. Üçüncü nitelik, "sesi güçlü çıkan" ve azınlık özelliği taşımanın yanında bu bilince de sahip olan toplulukları

⁵⁵ Arsava, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 36.

⁵⁷ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, s. 41.

⁵⁸ Arsava, **a.g.e.**, s. 55.

⁵⁹ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 36.

kapsamaktadır. Son niteliği ise, göçmen ve işçi gibi sonradan ortaya çıkan “yeni azınlıkların” karşıt kavramı olarak anlamlandırılmaktadır.⁶⁰

Ulusal azınlıklar, etnik ve dilsel azınlıkların gösterdiği özelliklerin yanında, siyasi karar mekanizmalarına katılma yönünde hareket edebilme kabiliyetlerine de sahiptirler.⁶¹ Almanya’da yaşayan Danimarka kökenliler, Romanya’da yaşayan Macar kökenliler, Polonya’da yaşayan Alman kökenliler ile Bulgaristan’da yaşayan Türkler ulusal azınlıklara örnek olarak gösterilmektedir.⁶²

1.4.Tarihsel Süreçte Azınlıklar

Genel bir ifade ile azınlıklar, büyük nüfus hareketlerinin ve siyasal otoritelerde yapı ve sınır değişikliklerinin yaşandığı her dönemde doğmuş ve ortaya çıkmışlardır.⁶³ Bu sürecin arkasında yatan sebep ise modern ve merkezi devletlerin ortaya çıkması olarak değerlendirilmektedir.

Antik Çağ’da azınlık kavramına yer verilmemektedir. Bunun sebebi olarak, o dönem azınlık olarak adlandırılabilen kişi ve grupların köleler olduğu, ancak azınlık olabilmek için vatandaşlık (yurttaşlık) şartına ihtiyaç duyulduğu ve sadece özgür insanların vatandaş statüsünde olabileceğinden hareketle kölelerin özgürlükleri olmadığı için vatandaşlıkları ve haliyle azınlık olma kabiliyetlerinin olmadığı değerlendirilmesi yapılmaktadır. Benzer şekilde, Orta Çağ’da da azınlıklardan söz edilememektedir. Bu dönem kilisenin gücü sayesinde kuvvetli bir dini bütünlük elde edilmiş ve dönemin tek farklı grubunun sessiz Yahudi grupları olması sebebiyle, onlar da azınlık statüsünde değerlendirilmemiştir.⁶⁴

Daha önce de değinildiği gibi, 16. yüzyılda Reform döneminde, kilisenin temsil ettiği dine karşı çıkan kitle azınlıkların ortaya çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Bu döneme yaşanan Katolik-Protestan çatışması, Katolik kilisesinin egemenliğinin

⁶⁰ Oran, **Türkiye’de Azınlıklar...**, ss. 41-42.

⁶¹ Arsava, **a.g.e.**, s. 55.

⁶² Kurubaş, **a.g.e.**, s. 36.

⁶³ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 9.

⁶⁴ Oran, **Türkiye’de Azınlıklar...**, ss. 17-18.

kırılmasına ve modern devletin oluşumuna yol açacak toprak kayıplarına neden olmuştur. Bu süreci sonucunda da “dini azınlıklar” ortaya çıkararak, azınlık konusunun temellerini atmıştır.⁶⁵

Bu dönem ve hemen sonrasında dini azınlıklara yönelik üç önemli örnek olay vardır. Bunlardan birincisi 1648 yılında Fransa ile Roma-Germen İmparatorluğu arasında imzalanan Westphalia Antlaşması’dır. Bu antlaşmanın azınlıklar konusuna değinilen ilk antlaşma olduğu görülmektedir. İkinci örnek, 1649 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa arasında yapılan antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre, Lübnan’daki Hristiyan Maruni’lerin Fransa’nın koruması altında olduğu kabul edilmiştir. Son örnek ise, 1660 tarihinde Polonya, İsveç ve Livonya⁶⁶ arasında yapılan Oliva Antlaşması’dır. Bu antlaşma ile devredilen bölgelerde kalan haklı inanç özgürlüğünün temin edileceği garanti altına alınmıştır.⁶⁷

Devam eden süreçte, 1815 Viyana Kongresi ile Avrupa’nın siyasi coğrafyasında önemli değişiklikler meydana gelmiş ve oluşan yeni sınırlar içerisinde pek çok etnik-ulusal gruplar azınlık haline gelmiştir. Bu dönemde azınlıklar, ilk kez dini bir topluluk olarak değil, ulusal gruplar olarak tanımlanmıştır.⁶⁸

1878 Berlin Kongresi de azınlık haklarının biraz daha tanınması ve yaygınlaşması anlamında önemlidir. Bu dönemde ulusal azınlıkların kabulü dini azınlıkların tanımının yerini almıştır. Otto von Bismarck, Theophile Delcasse gibi devlet adamları yeni ulus devletlerin doğması sonucunda azınlık sorunlarının ortaya çıktığını belirtmişler ve bu durum, azınlık konusunun diğer devletlerin de yüzleşmeye başladığı bir sorun olduğunu göstermesi adına önemlidir.⁶⁹

Coğrafi olarak bakıldığında, modernleşme ve ulusallaşma hareketlerinin Avrupa’da ortaya çıkması azınlık kavramının öncelikle bu kıtada gelişmesine ve yayılmasına imkan tanımıştır. Öte yandan, azınlık konularının diğer coğrafyalardaki ortaya çıkış şekilleri de önemlidir. Amerika Kıtası ile Avustralya’da azınlıklıklar büyük

⁶⁵ Suavi Aydın, “Azınlık Kavramına İçeriden Bakmak”, **Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları**, 2. b. der. Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı, İstanbul: TESEV Yayınları, 2006, s. 190.

⁶⁶ Livonya, Baltık Denizi’nin doğu kıyısında, Dvina Nehri ve Çudlar Gölü arasında kalan bölgedir. Litvanya’nın kuzeyinde, Letonya’nın kuzey kesimi ile Estonya’nın güneydoğu kesimi kapsamaktadır.

⁶⁷ Ürer, **a.g.e.**, 36-38.

⁶⁸ İnanç, **a.g.e.**, s. 17.

⁶⁹ Jennifer Jackson Preece, **Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi**, Çev. Ayşegül Demir, İstanbul: Donkişot Yayınları, 2001, s. 77-82

ölçüde sömürgecilik faaliyetlerinin sonucu ortaya çıkarken, Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'daki azınlıklar ise sömürgeciliğe ek olarak emperyalizm döneminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.⁷⁰

Azınlıklar konusunda pek çok kitabı ve makalesi olan Baskın Oran, azınlık sorunu tanımlaması yaparken, sorunun sayı kavramıyla değil, ezilme duygusuyla ilgili olduğunu vurgulaması, yukarıdaki örnekler ile de uyumlu bir değerlendirmedir. Azınlık olarak tanımlanan kitleler genellikle hak arama mücadelesi içinde yaşamlarını sürdürmektedir.

1.5.Azınlık Haklarını Düzenleyen Uluslararası Belgeler

Azınlıklar konusu 16. yüzyıldan itibaren çeşitli şekillerde gündeme gelmiş olmasına rağmen özellikle 19. yüzyıl ile birlikte azınlık hakları konusunda farkındalık artmış ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında ise özellikle de Avrupa'da çok önemli bir konu ve sorun haline almıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan MC yeni bir savaşın çıkmasını engelleyememiş ve yaşanan gelişmelerin sonucunda İkinci Dünya Savaşı pek çok devletin karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Diğer bir deyişle, ilk kez MC döneminde uluslararası örgütün denetimi ve güvencesine alınan azınlık hakları konusunda çeşitli adımlar atılmış olmasına rağmen, geliştirilen azınlık sisteminin evrensel olmaması, işleyişine ilişkin belirsizlikler barındırması ve asimilasyona göz yumulması noktasında net bir tavır alamaması nedeniyle başarıya ulaşamamıştır.⁷¹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında MC'nin başarısızlık tecrübeleri de göz önünde bulundurularak BM kurulmuş ve kalıcı barışın sağlanması adına önemli bir adım atılmıştır. Azınlık haklarını düzenleyen uluslararası belgeler incelenirken de BM bünyesinde yapılan çalışmalar büyük önem arz etmektedir. BM tarafından azınlık haklarına kaynaklık eden ana belge ve metinler şu şekildedir: BM Antlaşması (26 Haziran 1945), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (10 Aralık 1948), Tutuklulara Muamele Hakkında BM Minimum Standart Kuralları (30 Ağustos 1955), bazı ILO sözleşmeleri (Ör. İstihdam ve Mesleki Alanda Ayrımcılığa İlişkin 111 No.lu Sözleşme, 25 Haziran

⁷⁰ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 11-12.

⁷¹ Hakan Taşdemir ve Murat Saraçlı, "Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 2, N. 8 (2007), s. 27.

1958), Eğitimde Ayrımcılığa Karşı UNESCO Sözleşmesi (14 Aralık 1960), Her Türlü Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (21 Aralık 1965), Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (18 Aralık 1979), Dine veya İnanca Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi (25 Kasım 1981), Çocuk Hakları Sözleşmesi (20 Kasım 1989).⁷²

Bununla birlikte, yine AK kararları ile AGİT kararlarına da değinmek gerekir. AK kararları kapsamında; İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi (4 Kasım 1950) ve bağlı Protokolleri ile Avrupa Sosyal Şartı (18 Ekim 1961); AGİT kapsamında ise, Helsinki Sonuç Belgesi (1975), Viyana Sonuç Belgesi (1989), Kopenhag Toplantı Belgesi (1990), Yeni bir Avrupa için Paris Şartı (21 Kasım 1990), AGİK Ulusal Azınlık Uzmanları Toplantısı Raporu (1991), Moskova Belgesi (1991) ve Lizbon Belgesi (1996) de önemli belge ve metinler olarak yer almaktadır.⁷³ AB kurucu antlaşmaları da insan hakları ve azınlıklar konusunda önemli hükümler içermektedir.

Öte yandan, BM ve uluslararası diğer örgütler aracılığı ile olmayan ancak uluslararası sistem içerisinde azınlık haklarını düzenleyen çeşitli anlaşmalar da yaşanmıştır. 1946 yılında, Avusturya ile İtalya'nın Güney Tirol'de Almanca konulan halkın hakları için yaptığı antlaşma, 1950 yılında Hindistan ile Pakistan'ın Müslüman azınlık konusunda yaptığı antlaşma, 1954 yılında İtalya ile Yugoslavya arasında Trieste konusunda azınlıklara pozitif haklar tanıyan antlaşma, 1955 yılında Danimarka ile Federal Almanya'nın karşılıklı olarak yayımladıkları bildirimlerle ülkelerindeki azınlıklara haklar tanımaları, yine 1955 yılında Sloven ve Hırvatların hakları konusunda Avusturya Devlet Antlaşması ve 1962 yılında Fransa ile Cezayir arasında Cezayir'de kalan Fransızların hakları konusunda yapılan antlaşmalar örnek olarak gösterilebilir.⁷⁴ Böylece, azınlık haklarının sadece uluslararası sistemin bütününe ilgilendirmediğini, bazı durumlarda iki ülkenin karşılıklı uzlaşısı ve yaptıkları antlaşmalar ile hayata geçirilebildiğini görmek açısından önemli örneklerdir.

⁷² İnanç, **a.g.e.**, ss. 23-24.

⁷³ İnanç, **a.g.e.**, s. 24.

⁷⁴ Baskın Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, 2. b., Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991, ss. 86-87.

1.5.1. Birleşmiş Milletler'in Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri

BM, Türkiye'nin de kurucuları arasında yer aldığı ve 193 üye ülkesi bulunan bir uluslararası örgüttür. Örgütün amaçları, savaşları ve barışa yönelik tehditleri önlemek, ülkeler arası dostane ilişkiler kurmak ile uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliğini sağlamak olarak belirtilmektedir. BM'nin kurucu anlaşması niteliğindeki BM Şartı, 26 Haziran 1945 tarihinde imzalanmış ve BM, 24 Ekim 1945 tarihinde resmen faaliyete geçmiştir.⁷⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa coğrafyasında yeni değişiklikler meydana gelmesiyle birlikte, bunun doğal sonucu olarak demografik yapıda da çeşitli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan başarısızlıklar da dikkate alınarak, bu yeni dönemde yeni düzenlemeler yapılmasına da ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı sırasında insan haklarının çok ciddi oranda ihlal edilmesi, yeni dönemde insan hakları alanında önemli düzenlemeler yapılmasına sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte, azınlıkların doğrudan korunması için genel bir azınlık düzenlemesinin yapılmasını savunanlara karşın söz konusu hakların insan hakları çerçevesinde, ayrımcılık yasağı ile korunmasını savunanlar da olmuştur.⁷⁶

BM Antlaşması'nın 1., 13., 62. ve 76. maddeleri örgütün azınlıkların korunması noktasında negatif haklarla sınırlı tuttuğunu göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, azınlıkların kimliklerini korumaları noktasında bir düzenleme yapılmadan ayrımcılık yasağı getirilmiştir. Özellikle 1. ve 55. maddelerde azınlıkların korunmasına değinmemek için "uluslar" yerine "halkların" kendi kaderini belirleme yetkisine yer verilmiştir.⁷⁷

BM bünyesinde 1947 yılında İnsan Hakları Komisyonu'na bağlı "Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlığın Korunması" alt komisyonu oluşturulmuştur. Söz konusu alt komisyon bünyesinde 1995 yılında "Azınlıklar Çalışma Grubu" kurulmuş ve bu grup her yıl azınlık sorunlarının tartışıldığı bir forum niteliğinde faaliyet göstermiştir.⁷⁸ Ancak söz

⁷⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye**, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.04.2021)

⁷⁶ Arsava, **a.g.e.**, s. 17.

⁷⁷ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 57.

⁷⁸ İnanç, **a.g.e.**, s. 24.

konusu çalışma grubunun faaliyetleri 2006 yılında sonlandırılmıştır.⁷⁹ Azınlıklar Çalışma Grubu'nun son oturumu olan 12. oturumunda, Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği (BTAYTD) Başkanı Cemil Kabza tarafından, Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı etnik kimliklerinin inkarı, eğitim haklarındaki kısıtlamalar, dini hakları ile vakıf sorunlarına ilişkin bir bildirme de yer almış ve hak ihlalleri bu platformda da dile getirilmiştir.⁸⁰

10 Aralık 1948'de yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde azınlıklara ilişkin bir ifade yer almamaktadır. Ancak aynı gün alınan Genel Kurul kararında, azınlıkların kaderine kayıtsız kalınamayacağı ancak her devlette farklı şekilde olan azınlık sorununa tek bir çözüm de bulmanın zorluğu ifade edilmiştir.⁸¹

BM, azınlık hakları konusundaki ilk belgesini 1966 yılındaki "Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi" ile kayıt altına almıştır. Söz konusu sözleşmenin "Azınlıkların Korunması" başlıklı 27. maddesi incelendiğinde; "*etnik, dini veya dilsel azınlıkların bulunduğu bir devlette, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişiler grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma, kendi dinlerinin gereği ibadeti etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenemez.*" hükmü açıkça yer almaktadır.⁸² 27. madde ile azınlık himayesinin geniş tutulduğu görülmekte ve bu hükmün detaylarının belirlenmesi noktasında yetkinin devletlerde olduğu ve sözleşmede imzası bulunan ülkelerin etkin bir azınlık himayesine imkan tanıdığı görülmektedir.⁸³ Bu maddede, ilk kez azınlıklara mensup "bireylere" değinilmiş ve onların inkar edilemeyeceği vurgulanmıştır. Ancak bu bireylerin uluslararası kişilikleri göz ardı edilmiştir. Ayrıca, bireysel haklar ön plana çıkartılarak, grup hakları da tanınmamıştır. Bununla birlikte, dini, dilsel ve etnik azınlıklara atıfta bulunulmasına rağmen ulusal azınlıklardan bahsedilmediği de görülmektedir.⁸⁴

⁷⁹ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/introduction.aspx> (Erişim Tarihi: 17.04.2021)

⁸⁰ United Nations Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights – Working Group on Minorities, **Muslim Turkish Minority of Western Thrace – Greece** (Çevrimiçi) [https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/WG/12/Western Thrace Minority University Greece.doc](https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/WG/12/Western%20Thrace%20Minority%20University%20Greece.doc), (Erişim Tarihi 17.04.2021)

⁸¹ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 87.

⁸² United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, **International Covenant on Civil and Political Rights**, (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx> (Erişim Tarihi: 17.04.2021)

⁸³ Arsava, **a.g.e.**, s. 81.

⁸⁴ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 100-101.

BM Genel Kurulu'nun 47/135 sayılı, 18 Aralık 1992 tarihli kararıyla "Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları" adlı bağlayıcı olmayan bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiri Genel Kurul'da kabul edildiği için oldukça önemlidir.⁸⁵ Söz konusu bildiride genel itibariyle Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 27. maddesindeki haklar tekrarlanmış olmakla birlikte en önemli farklılık, ulusal azınlıkların da dahil edildiği ve sadece azınlık haklarını içeren ilk uluslararası belge olmasıdır.⁸⁶ 1990'lı yıllarda azınlık haklarına yönelik farkındalığın arttığına da önemli bir göstergesidir.

BM azınlıklara ilişkin konularda dışarıda kalmamakla birlikte, fazla müdahaleci de bir politika da benimsememiştir. Genellikle bağlayıcı olmayan açıklamalar ile süreçleri takip etmeyi tercih etmiştir. BM nezdinde yaşanan son gelişmelerden birisi de Covid-19 pandemisi ve azınlıklara ilişkin açıklamalarıdır.

2019 yılı Aralık ayında ortaya çıkan Covid-19 pandemisi, tüm halkları olduğu gibi azınlıkları da çok ciddi manada etkilemektedir. Konuya ilişkin herhangi bir düzenleme olmamakla beraber, BM'nin 29 Nisan 2020 ve 4 Haziran 2020 tarihli azınlıklara yönelik açıklamaları olmuştur. BM özetle, Covid-19'un ulusal, etnik, dini ve dilsel azınlıklar üzerinde çok çeşitli ve orantısız şekilde olumsuz etkilere sahip olduğunu, pandemi ile nasıl mücadele edileceğine ilişkin bilgilendirme ile sağlık hizmetleri hakkındaki bilgilerin azınlık dillerinde sürekli olarak yayınlanmamasının yaşatacağı zorluklara, devletler tarafından benimsenen bazı olağanüstü hal bildirimleri ile uygulamaların, azınlıkların daha fazla dışlanması ve azınlık hakları savunucularının susturulması ve muhalif seslerin bastırılması için kullanıldığını gözlemlediğini belirtmiştir. Bununla birlikte, Yunanistan özelinde bakıldığında ise, Covid-19 sebebiyle yapılan yardımların çok az miktarının Türk Azınlığının yaşadığı Batı Trakya bölgesine yapıldığı da görülmektedir.⁸⁷⁸⁸

⁸⁵ Birsan Erdoğan, **Birleşmiş Milletler Sistemi ve Azınlık Hakları**, Avrasya Dosyaları, C. 8, S. 1 (2002), s. 89.

⁸⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 72.

⁸⁷ United Nations Network on Racial Discrimination and the Protection of Minorities, **Racial Discrimination and the Protection of Minorities in the COVID-19 Crisis**, (Çevrimiçi) https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/UN_Network_Racial_Discrimination_Minorities_COVID.pdf, (Erişim Tarihi: 17.04.2021).

⁸⁸ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, **Covid-19 Response**, (Çevrimiçi) https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/OHCHRGuidance_COVID19_MinoritiesRights.pdf, (Erişim Tarihi: 17.04.2021).

1.5.2. Avrupa Konseyi'nin Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri

AK, İkinci Dünya Savaşı'nda büyük maddi ve manevi kayıpla çıkan Avrupa'da halklar arasında uzlaşmayı sağlamak ve kıtada süregelen gerginlik ve çatışmanın yerine, ortak kurumlar, standartlar ve sözleşmelere dayalı güven ve işbirliğini sağlamak amacıyla 5 Mayıs 1949 tarihinde kurulmuştur. AK'nin amacı; insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi ilkelerini korumak ve güçlendirmek; ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanma, uyuşturucu madde ve çevre konularındaki sorunlara çözüm aramak; Avrupa kültürel benliğinin oluşturulmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir. AK ayrıca, ifade özgürlüğünü, medya özgürlüğünü, toplanma özgürlüğünü, eşitliği ve azınlıkların korunmasını da savunmaktadır.⁸⁹⁹⁰

1.5.2.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AK tarafından yürütülen azınlık çalışmaları BM'nin insan hakları ve azınlıklar konusundaki çalışmalarına benzerlik göstermektedir. Kurulduğu ilk yıllarda azınlıklara ilişkin ciddi bir düzenleme yapmayıp azınlık haklarını insan haklarından ayırmayan AK, insan hakları konusundaki ilk temel belgesini 1953 yılında AİHS⁹¹ ile yürürlüğe sokmuştur.⁹² Söz konusu sözleşmenin "Ayrımcılık Yasağı" başlıklı 14. maddesinde "*bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.*" hükmünü içermektedir.⁹³ Bu çerçevede, tüm azınlık çeşitleri bu kapsama dahil edilirken azınlık hakları açısından da önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Sözleşmede azınlıklara ilişkin özel haklar olmamakla birlikte,

⁸⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Avrupa Konseyi**, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 18.04.2021).

⁹⁰ Council of Europe, (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/tr/web/about-us/values>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021).

⁹¹ AİHS'nin tam adı "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmesi"dir.

⁹² Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 65-66.

⁹³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (Çevrimiçi) https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, (Erişim Tarihi: 18.04.2021).

azınlıkların da insan hakları çerçevesinde ayrımcılığa tabi tutulmamaları ve bunun denetim mekanizmaları ile güvence altına alınması açısından son derece önemlidir.⁹⁴

AİHS kurduğu koruma mekanizması insan hakları konusunda çok önemli bir yenilik getirmiştir. Bu mekanizma ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kurulmuş ve devletlerin kendi vatandaşlarına karşı olan işlemleri uluslararası bir denetime tabi olmuştur. Bununla birlikte, bireylerin de AİHK'ye başvurusuna imkan tanınarak onları uluslararası hukukun bir parçası haline getirmiştir. 1998 yılında AİHK kaldırılmış ve AİHM'ye başvuru hakkı tanınmış ve mahkemenin yargı yetkisi Sözleşmeye taraf bütün devletler için zorunlu hale getirilmiştir.⁹⁵

AİHS'nin "Bireysel Başvurular" başlıklı 34. maddesinde "*bu Sözleşme veya protokollerinde tanınana hakların Yüksek Sözleşmeciler Tarafından biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeciler Tarafından bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler.*" ifadesi yer almaktadır.⁹⁶ Böylece, yukarıda da değinildiği üzere, tüm bireylere ve gruplara AİHM'e başvuru yolu güvence altına alınmıştır.

1.5.2.2. Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı

AK, ortak bir Avrupa kültürel kimliği oluşturma ve kültürel özellikleri koruma amacıyla bir kültür politikası geliştirmiştir. Azınlıkların korunması konusunda yapılan çalışmaların temeli de 1954 yılındaki "Avrupa Kültür Sözleşmesi"ne dayanmaktadır. 1978 yılındaki Balkanlar Komitesi'nce İnsan Hakları Bildirgesi kabul edilmiş ve kültürel haklardan söz edilmeye başlanmıştır. Ardından, AK Kültür Komitesi'nce "Kültür Şartı" hazırlanmaya başlanmış ancak hükümetlerin söz konusu belgeyi kabul etmemesi

⁹⁴ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 66-67.

⁹⁵ Çatal, **a.g.e.**, s. 88.

⁹⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

sebebiyle, sadece bölgesel ve azınlık dillerine odaklanılabilmektedir. Bu sürecin sonucunda da “Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı” ortaya çıkmıştır.⁹⁷

Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı, 5 Kasım 1992 tarihinde imzaya açılmış ve 1 Mart 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu belge ile bir yandan Avrupa'nın tarihsel veya azınlık dillerinin korunması ve yaygınlaştırılması amaçlanmakta olup, bir yandan da Avrupa'nın kültürel geleneklerinin ve kültür mirasının sürdürülüp geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, vazgeçilmez ve ortak kabul gören bir hak olan, bölgesel veya azınlık dillerinin özel ve kamu yaşamında kullanılması hakkında saygı gösterilmesi de bu belge ile garanti altına alınmak istenmiştir. Bahsi geçen Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı Türkiye tarafından imzalanmamıştır.⁹⁸ Söz konusu belge 23 maddeden oluşmakta olup, en önemli amacın kültürel olduğu vurgulanarak, etnik ya da kültürel azınlık gruplarını harekete geçirmek istenmediği için “dilsel azınlıklar” kavramının kullanılmadığı, sadece bölgesel ve azınlık dillerinin korunmasını ve geliştirilmesinin hedeflendiği ifade edilmektedir.⁹⁹

Bahsi geçen belgeyi imzalayan devletlerin azınlık dillerine ilişkin yerine getirmeyi taahhüt ettikleri sorunlulukların ne kadarını gerçekleştirdiklerini gösterir raporlar sunmaları gerekmektedir. Ayrıca, bu belge ile bölgesel ve azınlık dillerinin desteklenmesi ve korunması hedeflenmiş olmasına rağmen bu dilleri konuşanlara özel olarak bireysel veya kolektif haklar getirilmemiştir.¹⁰⁰

1.5.2.3. Uluslararası Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi

AK, insan haklarının yanı sıra, 1990 yılı sonrasında azınlık hakları ve standartları konusunu gündemine almıştır. Bu kapsamda azınlıklar için bir anlaşma hazırlanması amacıyla 1993 yılında “Ulusal Azınlıkları Koruma Komitesi”ni kurmuş ve akabinde 1994

⁹⁷ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 67-68.

⁹⁸ Council of Europe, **Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı** (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/tr/web/impact-convention-human-rights/european-charter-for-regional-or-minority-languages#/>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021)

⁹⁹ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 75.

¹⁰⁰ Gözde Yılmaz, “Avrupa’da Azınlıklar ve Azınlık Hakları”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C. 14, N. 2 (2015), s. 117.

yılında kabul ederek 1998 yılında yürürlüğe giren Uluslararası Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi hazırlamıştır.¹⁰¹

Sözleşmenin 1. maddesinde; “ulusal azınlıkların ve bu azınlıklara mensup kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması insan haklarının uluslararası korunmasının ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve bu yönüyle uluslararası işbirliği alanı içindedir.” ve 7. maddesinde; “ *taraflar, ulusal azınlığa mensup her kişinin barışçıl amaçla toplanma özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına saygı gösterilmesini sağlar.*” ifadeleri yer almaktadır.¹⁰² Bahis konusu sözleşme, AK'nin azınlık hakları konusunda hazırladığı en önemli ve son belge olma özelliğini taşımaktadır. Sözleşmede yer alan “azınlığa mensup kişi” ifadesi azınlığın odağına bireyi koyarken, azınlık mensubu kişilerin kendi kültürlerini, dinlerini ya da dillerini yaşatma ve koruma hakkıyla da özünde kolektif kimliğin korunması anlamı da çıkmaktadır.¹⁰³

Sözleşmeye 39 ülke taraf olmuştur. Türkiye, Fransa, Fas ve Andora sözleşmeyi imzalamayı reddetmiş, Yunanistan, Belçika, İzlanda ve Lüksemburg ise imzalamış ancak parlamentolarında onaylamadığı için yürürlüğe almamışlardır.¹⁰⁴ Sözleşme ile Avrupa'da azınlıkların korunması hususunda temel standartlar oluşturulmuş ve azınlık hakları konusunda belirleyici bir metin elde edilmiştir. Sözleşme sadece taraf devletleri bağlasa da uluslararası bir mekanizma kurmaması sebebiyle, uygulamayı da ulus devletlere bırakmıştır.¹⁰⁵

¹⁰¹ Gözde Yılmaz, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁰² Council of Europe, **Framework Convention for the Protection of National Minorities** (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cdac>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021)

¹⁰³ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, ss. 161-162.

¹⁰⁴ Council of Europe, **State parties to the Framework Convention for the Protection of National Minorities** (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/minorities/etats-partie>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021)

¹⁰⁵ Gözde Yılmaz, **a.g.e.**, ss. 116-117.

1.5.3. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 1975 yılından 1994 yılına kadar çeşitli bağlayıcı olmayan belgelerin kabul edildiği bir konferans süreci olmuştur. AGİK 1994 yılında Budapeşte Konferansı ile AGİT adını almıştır.¹⁰⁶

AGİT, Soğuk Savaş dönemindeki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne çözüm bulunması, güvenlik ve istikrarın sağlanması ile uluslararası ilişkilerde yönlendirici bir işlev yerine getirilmesi amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. AGİT, 1990'lı yıllarda ekonomik ve güvenlik boyutlarının yanında, insan hakları alanında da esnek hukuk normlarının geliştirilmesine katkıda bulunmuş, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması'nın (AKKA) imzalanmasını sağlayarak Soğuk Savaş sürecinin tamamlanmasında rol oynamıştır.¹⁰⁷¹⁰⁸ AGİT'in başlıca çalışma alanları arasında; insan hakları, azınlık hakları, ayrımcılık yasağı, silahların kontrolü, sınırların yönetimi, insan kaçakçılığı ile mücadele, terörle mücadele, çatışmaların önlenmesi ve çözümü, demokratikleşme, ekonomik faaliyetler, eğitim, seçimler, çevre ile ilgili faaliyetler ve cinsiyet eşitsizliği gibi konular yer almaktadır.¹⁰⁹

AGİK kapsamında azınlıklar ilk kez Helsinki Nihai Senedi'nde ele alınmış, 1983 Madrid Belgesi'nde bu yaklaşım devam etmiştir. 1989 Viyana Kapanış Belgesi'nde de bu tutumu daha da ileri götürerek, ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dini kimliklerini koruyacak ve bu kimliklerin geliştirilmesini sağlayacak ortamı oluşturarak azınlıklara mensup bireylerin haklarını özgürce kullanmalarına saygı gösterilmesini istemiş, ulusal azınlıklara ilişkin hükümleri hayata geçirmek için sürekli çaba gösterileceği vurgulamıştır.¹¹⁰

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Doğu Blokunun dağılmasıyla birlikte, özellikle de Doğu ve Orta Avrupa'daki azınlıklar istikrarsızlığın başlıca sebebi olmuş ve azınlık

¹⁰⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 68.

¹⁰⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)**, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-guvenlik-ve-isbirligi-teskilati.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 18.04.2021).

¹⁰⁸ Sertif Demir, "Dünden Bugüne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, C. 6, S. 11 (2010), s. 27.

¹⁰⁹ Tuba Ergül, "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı", **Uluslararası Hukuk Bülteni**, S. 9 (Eylül-Aralık2016), s. 29.

¹¹⁰ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 69.

konusu da AGİT'in odaklandığı konular arasında yerini almıştır. AGİT çerçevesinde, 1990 yılındaki İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi ve Yeni Avrupa İçin Paris Şartı azınlıkların kimliklerinin tanınması ve korunması anlamında önemli belgelerdir. Devamında, 1991 yılındaki Ulusal Azınlıklara İlişkin Uzmanlar Toplantı Raporu ve azınlıkların korunması için bir denetim mekanizması kuran İnsani Boyut Konferansı Moskova Toplantı belgeleri azınlık hakları konusunda AGİT'in önemli çalışmaları arasında yer almaktadır.¹¹¹

Kurulan “İnsani Boyut Mekanizması” insan hakları ile ilgili sorunları devletlerin iç sorunu olmaktan çıkartıp uluslararası alana taşımış ve diğer devletlerin de müdahalesine açarak siyasi denetim mekanizması haline getirmiştir.¹¹² Ardından, 1992 yılında da “Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği” kurularak barış ve istikrarı bozucu çatışmalara ilişkin erken uyarı mekanizması oluşturulmuştur. Azınlıklara ilişkin terör olayları ile bireysel olaylar bu kapsamın dışında tutulmuştur.¹¹³

AGİT'in azınlıklar konusunda BM ve AK'den daha kapsamlı bir faaliyet içinde olduğu görülmektedir. Ancak AGİT'in bağlayıcı olmayan yapısı sebebiyle etkisi de aynı oranda sınırlı kalmaktadır.

1.5.4. Avrupa Birliği'nin Azınlık Haklarına Yönelik Düzenlemeleri

AB, temelleri 1951 yılında kurucu 6 ülkenin kendi arasında kömür ve çelik sanayisi yönetimini bir araya getirmek amacıyla oluşturduğu bir topluluktur. Bu topluluk, olası anlaşmazlıklara son vermek için öncelikle Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nu kurmuş, ardından da Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) adında iki ayrı topluluk ile faaliyet alanını genişletmiştir. Devam eden süreçte, 1967 yılında Avrupa Topluluğu (AT) ve 1992 yılında da AB halini almıştır. AB, halihazırda 27 üye ülkeden oluşmaktadır.¹¹⁴

¹¹¹ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 84.

¹¹² Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, s. 154.

¹¹³ Naz Çavuşoğlu, **a.g.e.**, ss. 154-155.

¹¹⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı – Avrupa Birliği Başkanlığı, **Bir Bakışta AB**, (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/bir-bakista-ab_3.html, (Erişim Tarihi: 19.04.2021)

AB'nin kurucu antlaşmaları olan Paris Antlaşması (1951) ve Roma Antlaşması (1957) insan hakları ve özellikle de azınlık hakları konusunda herhangi bir düzenleme içermemektedir. AB'nin neofonksiyonalist teori çerçevesinde ekonomik bütünleşmeden siyasal bütünleşmeye doğru ilerlemesi insan hakları ve azınlık hakları noktasında ilerlemeler sağlanmasına imkan tanımıştır. Avrupa Tek Senediyle (1987), AB üyesi devletlerin AİHS ve Avrupa Sosyal Şartı'nda yer alan temel hak ve özgürlüklere saygı duymalarına, Maastricht Antlaşması'nda (1992) da Avrupa kültürlerinin sürmekte olan farklılıkları garanti altına almasına ilişkin hususlara yer verilmiştir.¹¹⁵

Azınlıkların korunması konusunda Avrupa'da en etkisiz örgüt AB'dir. AB iç müktesebatında azınlıklara ilişkin herhangi bir standart bulunmamakla birlikte, AB üye ülkelerin uymaları gereken herhangi bir standartta belirlenmemiştir. AB, özellikle de 1990'lara kadar, azınlıklar konusunu insan hakları çerçevesinde değerlendirmiş ve azınlıklar konusuna ilgi göstermemiştir. Bu konudaki düzenlemeleri üye ülkelerin kendi uygulamalarına bırakmış ve dolaylı olarak bu alanı kendi yetki alanı dışında taşımıştır. Bunun sebepleri arasında özellikle de 1990'a kadar ulusal azınlık haklarının tanınmasının kendi egemenliğini zayıflatacağından ve aynı zamanda Birlik içinde hoşnutsuz etnik grupların ayrılıkçı hareketlerini cesaretlendirerek tehdit oluşturacağından çekinmesiyle ilgilidir.¹¹⁶¹¹⁷ AB azınlık hakları konusunda, genel olarak, AK Uluslararası Azınlıkların Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşmesi'ni kaynak almaktadır.¹¹⁸

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Doğu Avrupa ülkelerindeki rejimin yıkılması ve buna bağlı olarak bölgede ortaya çıkan etnik problemler AB'nin de harekete geçmesini sağlamıştır. Bu dönem içerisinde Sovyetler Birliği, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın bölünmesiyle birlikte azınlık halklarına sahip çok sayıda yeni devlet ortaya çıkmış ve bu süreç AB'ye aday ülkelerle birlikte Birlik üyesi ülkelerin de azınlık politikalarını yeniden gözden geçirmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu noktada AB'nin en büyük endişesi, bölgedeki istikrarsızlığın AB'ye doğrudan yansımaları olmuştur.¹¹⁹

¹¹⁵ Fulya Köksoy, "Avrupa Birliği'nin Azınlık Politikaları Çerçevesinde Fransa'da Romanlar: Nicholas Sarkozy Dönemi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 34 (Ocak 2019), s. 101.

¹¹⁶ Gözde Yılmaz, **a.g.e.**, s. 118.

¹¹⁷ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 28.

¹¹⁸ Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 11, S. 1 (2009), s. 155.

¹¹⁹ Gizem Ali Çakmak, "Bir "Avrupa" Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri", **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2 (Ekim 2018), s. 157.

Tam da bu dönemde, 1990-1995 yılları arasında, AB içinde iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Sınırları dışında azınlıklarla ırksal ve kültürel bağları olup akraba devlet statüsündeki Almanya ve Avusturya gibi devletler birinci görüşü savunmaktadır. Bu görüşe göre, ulusal azınlık taleplerine uygun olacak şekilde onların kültürel, eğitimsel ve dinsel ilişkilerinde özgür olmalarının yanı sıra çoğunlukta oldukları bölgelerde kendilerini yönetebilme imkanı sağlayan kolektif azınlık haklarının tanınması yönünde bir bakış açısı benimsenmiştir. Bu görüşün karşısında ise sınırları içerisinde azınlıkları barındıran Fransa ve Yunanistan gibi devletler yer almaktadır. Bu devletlere göre asıl sorun, azınlıkların korunmasından ziyade, önemli sayıda azınlık topluluklarına sahip devletlerin ülkesel bütünlüğünün ve siyasi istikrarının devam ettirilmesidir. AB ise bu iki görüşten birini net olarak seçmeyip, devletlerin azınlık haklarına saygı duymalarının yanında, azınlıkların da buldukları devletlerin toprak bütünlüğüne saygı göstermeleri yönünde politika belirleyerek ortada durmayı tercih etmiştir.¹²⁰

Maastricht Antlaşması olarak bilinen ve AB'nin kurucu antlaşmaları arasında yer alan antlaşma ile AB insan hakları ve demokrasi alanındaki politikalarını güçlendirirken, azınlık hakları konusundaki sessizliğini devam ettirmiştir. Ancak Antlaşmanın 128. maddesinde; *“Topluluğun, ulusal ve bölgesel çeşitliliğe saygı gösterirken, üye devletlerdeki kültürlerin gelişmesine katkıda bulunacağını”* ve aynı maddenin devamında *“Avrupa kültürlerinin devam eden farklılıklarını garanti etme”* hususları ele alınmıştır.¹²¹ Söz konusu antlaşma, AB'nin kültürel çeşitliliği referans vermesiyle bile olsa ilk kez azınlıkları ima etmesi açısından son derece önemlidir.¹²²

AB adaylık başvurusunda bulunan ülkelerin karşılaması gereken kriterlere ilişkin 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Kopenhag Kriterleri adı altında üç grup kriter belirlenmiştir. Söz konusu kriterler, siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olarak sıralanırken, siyasi kriterler içerisinde azınlık hakları ve azınlıklara saygı hususu da yer almaktadır.¹²³

“AB Temel Haklar Şartı”, 2000 yılında toplanan Nice Zirvesi'nde onaylanmış ve bu belge AB'nin insan hakları niteliği taşıyan önemli bir düzenlemesi olarak kayıtlara

¹²⁰ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 29.

¹²¹ Council of the European Communities, **Treaty on European Union**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1992, ss. 48-49.

¹²² Kurubaş, **a.g.e.**, s. 136.

¹²³ Meral Atılğan, “Avrupa Birliği, Azınlık Hakları ve Türkiye”, **Türk İdare Dergisi**, S. 450 (Mart 2006), s. 55.

geçmiştir. Söz konusu belgede azınlık hakları doğrudan ele alınmamış olsa da “Eşitlikler” başlıklı bölümün 20., 21. ve 22. maddelerinde; “yasa önünde eşitlik”, “ayrımcılık yasağı” ve “kültürel, dini ve dilsel çeşitliliğe saygı” hususlarında hükümler yer almaktadır.¹²⁴

AB’nin son kurucu antlaşması olarak halen yürürlükte olan Lizbon Antlaşması (2009) ile azınlık haklarına saygı gösterilmesi aday ülkeler için önemli bir kriter olarak devam etmektedir. Lizbon Antlaşması’nın ilk 3 maddesinde özetle; “insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup birey haklarını da içeren insan haklarına saygı” hususları vurgulanmaktadır.¹²⁵

Lizbon Antlaşması’nın insan hakları ve azınlıklar kapsamındaki en önemli yanı “AB Temel Haklar Şartı’nın” yasal bağlayıcılığı olan bir belge olarak kabul edilmesi olmuştur. Bu düzenleme ile, AB vatandaşlığı ulusal vatandaşlığı ortadan kaldırmadan ek olarak desteklenmektedir. Böylece vatandaşlık kavramının önemi arttırmış ve grupları değil bireyi ve bireysel girişimleri destekler nitelikte bir özellik taşımaktadır.¹²⁶

Azınlık haklarında bireysel hakların vurgulanması anlamında, AB’nin 1999 yılından itibaren yıllık olarak yayımladığı “AB İnsan Hakları Raporları”nda 13 kez azınlıklara da yer vermiştir. “Azınlıklar” şeklinde başlayan ifade, yıllar içerisinde “azınlıklara mensup bireyler”, “azınlıklara mensup birey hakları” şeklinde kavramsallaştırılmaya başlanmış ve bu da AB’nin azınlıklara bakışındaki değişimi göstermektedir. AB, geçmişte grup hakkı ve bireysel hak arasında net bir tercih ortaya koymamakla birlikte son yıllardaki gelişmeler ve özellikle de Lizbon Antlaşmasıyla birlikte bakış açısının bireysel haklardan yana olduğunu göstermektedir.¹²⁷

Özetle, AB azınlıklar konusunda aday ülkelere çeşitli kriterler getirmiş olmasına rağmen üye devletlere yönelik somut bir uygulamaya gitmemiş ve bu alandaki düzenlemeleri ve tercihleri genellikle üye devletlerin kendisine bırakmıştır. Bununla birlikte, yıllar içerisinde artan farkındalık ve ihtiyaçlar ile birlikte azınlıklar konusu AB gündeminde daha fazla yer edinmeye başlamış, raporlarda azınlıklara yönelik çeşitli ifadeler geçmiştir. AB, temel bir azınlık hakları politikası geliştiremeyerek azınlık sorunlarını da tam olarak gündemde tutmamayı da tercih etmektedir. İngiliz Raportör

¹²⁴ Atılğan, **a.g.e.**, s. 55.

¹²⁵ Official Journal of the European Union, **Treaty of Lisbon**, V. 50 (2007), ss. 10-13.

¹²⁶ Fırat Yıldız, “AB’de Bireysel Haklar ve Lizbon Antlaşması”, **Bilge Strateji**, C. 4, S. 7 (Güz 2012), s. 121

¹²⁷ Yıldız, **a.g.e.**, ss. 118-123.

Claude Moraes tarafından hazırlanan “Genişleyen Avrupa’da Azınlıkların Korunması ve Ayrımcılık Yasağı Politikaları” adlı rapor Avrupa Parlamentosu (AP) tarafından 20 Nisan 2005 tarihinde kabul edilmiştir. Söz konusu raporda “AB içerisinde yaşanan azınlık sorununun AB’nin gündeminde yer almadığı ve azınlıkların korunmasının Kopenhag Siyasi Kriterleri’nin bir parçası olmasına rağmen azınlık hakları noktasında bir standart oluşturulmadığı” belirtilmektedir.¹²⁸

Sosyolog Han Entzinger tarafından tanımlanan ve AB için de oldukça geçerli olan üç tür azınlık politikasının varlığı kabul edilmektedir. Bunlardan birincisi “benzeşme politikası”dır. Bu politika ile etnik ve kültürel gruplardaki farklılığın giderilmesi amacıyla sosyal, ekonomik ve kültürel yönden benzeşmenin sağlanması amaçlanarak homojen bir toplum oluşturulması hedeflenir. Bu çerçevede de genel olarak göçmen ve azınlık gruplar bu politikaya karşıt bir tutum içerisinde. İkinci tür azınlık politikası, çoğulcu politikadır. Bu politika ile etnik ve kültürel grupların farklılıkları bir fırsat ve zenginlik olarak görülmekte ve bu noktadan hareketle etnik ve kültürel farklılıkların belirtilmesi ve geliştirilmesi desteklenmekte, diğer taraftan da sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi noktasında devletlere sorumluluk yüklenmektedir. Bu politika ile çok kültürlü bir toplum inşa edilmesi hedeflenmekte olup, bireysel hakların yanında grup haklarına da özel bir önem verilmektedir. Üçüncü ve son tür azınlık politikası ise bütünleşme politikasıdır. Bu politika ile de çok kültürlü bir toplumdan ziyade çok etnik kümenin yer aldığı bir toplum öngörülmektedir. Azınlık grupların kendi kimliklerini yaşamaları noktasında bir karşıtlık olmamakla beraber temel seviyede kültürel benzeşme ile ortak değer ve normların yaratılması amaçlanmaktadır.¹²⁹

Böylece azınlıkların tanımı, sınıflandırılması ve uluslararası belgelerde ne şekilde ele alındığı detaylı olarak incelenmiştir. Bir sonraki bölümde ise Yunanistan’daki azınlıklar, Batı Trakya Türk Azınlığı ile hukuki statüleri ve Yunanistan’ın azınlık politikası ele alınacaktır.

¹²⁸ Taşdemir, **a.g.e.**, s. 30.

¹²⁹ Köksoy, **a.g.e.**, s. 102.

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN AZINLIK UYGULAMALARI VE BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI

2. Yunanistan, Batı Trakya ve Batı Trakya Türk Azınlığı

Yunanistan, Avrupa'nın Balkan topraklarında yer alan, Asya ve Afrika kıtaları ile kesişim noktaları olan bir AB ülkesidir. Yunanistan İstatistik Kurumu tarafından son nüfusa ilişkin son resmi veriler 2011 yılında açıklanmış olup, son nüfus sayımına göre Yunanistan'da 10.816.286 kişi yaşamaktadır.¹³⁰ Yunanistan'ın yüzölçümü 131.957 kilometrekaredir.¹³¹

Batı Trakya ise, yüzölçümü toplamda 8.575 kilometrekarelik alanı kaplayan Rodop (merkezi Gümülcine), İskeçe (merkezi İskeçe) ve Evros (merkezi Dedeoğlu) illerinden oluşmaktadır. Coğrafi sınırlarına bakıldığında, doğusunda Türk-Yunan sınırı olan Meriç Nehri, batısında Mesta Karasu Nehri, kuzeyinde Rodop Dağları ve güneyinde Ege Denizi ile çevrili bir bölgedir. Bölgedeki üç ilin toplam nüfusu 369.430 olarak belirlenmiş ve bu rakamın da yaklaşık 150.000'i Türklerden oluşmaktadır. Bu bölgede yaşayan Türklere "Batı Trakya Türkü" denmektedir. Rodop'taki toplam nüfusun yaklaşık %55'ini, İskeçe'deki toplam nüfusun yaklaşık %45'ini ve Evros'taki toplam nüfusun da yaklaşık %10'unu Batı Trakya Türklerinin oluşturduğu tahmin edilmektedir. Batı Trakya bölgesinin Türkiye sınırında bulunan Evros ilinden tarih boyunca Türkiye fazla göç olması sebebiyle, en az azınlık mensubu bu bölgede yaşamaktadır.¹³²¹³³¹³⁴

Batı Trakya, coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca pek çok ülke tarafından stratejik öneme sahip bir nitelikte olmuştur. Türkler açısından bakıldığında, hem

¹³⁰ Hellenic Statistical Authority, **Greece in Figures: January – March 2021**, s. 15.

¹³¹ United States of America Central Intelligence Agency, **The World Factbook: Greece**, (Çevrimiçi) <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece/> (Erişim Tarihi: 20.04.2021)

¹³² Hüseyinoğlu, **a.g.e.**, s. 4777.

¹³³ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 24.

¹³⁴ Evelin Verhas, "Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi", **Avrupa Azınlık Hakları Grubu (Minority Rights Group Europe – MRGE)**, 8. b., (2019), s. 3.

Balkanlara ve Avrupa'ya açılan bir kapı olması hem de İstanbul'a olan yakınlığı sebebiyle ayrı bir önemi vardır.

Azınlık hakları konusu ise daha önce de birkaç kez değinildiği üzere, 16. yüzyılda ortaya çıkmış ve özellikle de 19. yüzyıl ile Avrupa'nın önemli bir sorunu haline gelmiştir. Avrupa coğrafyasındaki her değişim, genellikle, yeni bir azınlığın çıkmasına sebep olmuş ve böylece bazı Avrupa devletleri toprakları içinde azınlık halk ile karşı karşıya kalırken, bazı Avrupa devletleri de kendi halklarını başka devletlerin egemenliği altında bırakarak akraba devlet statüsünde kalmışlardır.

Azınlıklar konusu, azınlıkların yaşadıkları devlet ile kendi ilişkileri için önemli olduğu kadar, devletler arası ilişkiler de azınlıklar konusunda büyük rol oynayabilmektedir. Türk-Yunan ilişkilerine bakıldığında da azınlıklar konusu iki ülke arasında her zaman gündemde olan konuların arasında yer almaktadır. Azınlıklar, bazı dönemlerde gerginlik sebebi olurken, bazı dönemlerde ise iyi ilişkilerin yansımalarının doğrudan gözlemlenebildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Azınlık konusu önemini hiç kaybetmeyen ve özünde insanı barındıran temel bir insan hakları konusudur. Azınlık hakları, çıkış noktası ve özü itibarıyla doğrudan bir insan hakkı olduğu için, hakların ihlal edildiği bazı olay ve dönemlerde yaşanan sıkıntılar uluslararası kamuoyu ve örgütlerin de dikkatini çekmekte, bazen açıklamalara bazen de raporlara bu sorunların yansıdığı görülmektedir.

Türk-Yunan ilişkilerinin pozitif bir atmosferde ilerlediği ve dostane havanın estiği dönemlerde azınlıklar konusu daha az gündeme gelirken, iki ülke ilişkilerindeki her gerilim ise doğrudan azınlıklara yansımaktadır. Ülkeler ve özellikle de Yunanistan, Batı Trakya Türk Azınlığını bir baskı unsuru olarak kullanmaktadır.

Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'ın kuzeydoğu bölgesinde yaşamakta olup, yüzyıllardır varlıklarını aynı topraklar üzerinde devam ettirmektedir. Bu özellikleri sayesinde tarihi, yerli ve milli azınlıkların en önemli örneklerinden biri konumundadır. Bu bölgedeki Türk varlığı 6. yüzyıldaki Orta Asya'dan Balkanlara doğru yaşanan büyük göç dalgalarına dayanmaktadır.¹³⁵ Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bölgenin oynadığı kritik rol sebebiyle, bölgede her zaman Türk varlığı olmuştur.

¹³⁵ Hüseyinoğlu, a.g.e., s. 4777.

Batı Trakya’da yaşayan Türkler, Rodos ve İstanköy adalarındaki Türkler ile birlikte Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin dışında bırakılmış olup, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması’yla birlikte, üzerinde yüzyıllardır yaşadıkları topraklarda, Yunan vatandaşı olarak azınlık konumuna gelmişlerdir. Yunanistan’da yaşayan Batı Trakya Türk Azınlığı, Lozan Barış Antlaşması ile hukuki olarak dini azınlık statüsünde sahip olmuş ancak antlaşmadan kaynaklanan haklarının büyük bölümünü kullanamaması ve çeşitli baskı ve kısıtlamalar ile karşı karşıya kalması sebebiyle var olma ve hak arama mücadelesini halen devam ettirmektedir. Etnik kimliklerinin inkar edilmesi sebebiyle sadece Müslüman olarak tanımlanan azınlık halkı, tüm çalışma boyunca Batı Trakya Türk Azınlığı olarak ifade edilmiş ve edilecektir. Sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınacak olan azınlığın hukuki statüsü, Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı sorunlar ve bu sorunlar karşısında verdiği mücadeleye değinmeden önce Yunanistan’ın Batı Trakya Türk Azınlığına karşı uyguladığı asimilasyon ve Yunanlaştırma (Helenleştirme) politikası sorunların çözümsüz kalmasında en önemli etkidir.¹³⁶ Yunanistan’ın bu politikalarında ısrarcı olması süreci zorlaştırırken, hedeflediği başarıyı elde edememesi ise sürecin daha sancılı bir hal almasına neden olmaktadır. AB’nin üye devletlere yönelik temel bir azınlık hakları politikası olmaması ve uygulamaları üye devletlere bırakması neticesinde de azınlık haklarının uygulanması yönünde yeterli baskı ve mekanizmalar oluşturulamamaktadır.

2.1.Yunanistan’da Yaşayan Azınlıklar

Sıklıkla tekrar edildiği üzere, Avrupa’da azınlıklar ulus-devletlerin ortaya çıkması ve Avrupa coğrafyasındaki değişikliklerin neticesinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkanlarda; Ortodoks Hristiyanların oluşturduğu Rum milleti, Yahudi milleti, Ermeni milleti ve Müslüman milleti vardı.¹³⁷ Yunanistan’ın

¹³⁶ Halis Ayhan, “Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 42 (Ekim 2014), s. 173.

¹³⁷ Turgay Cin, “Yunanistan’daki Azınlıklar ve Bunların Hukuki Durumu”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı (2014), s. 4053.

bağımsızlığı ve Osmanlı'nın Balkanlardaki hakimiyetini kaybetmesiyle birlikte, Yunanistan topraklarında çeşitli azınlıklar yaşar hale gelmiştir.

Yunanistan'ın etnik yapısı homojen olarak gösterilmeye çalışsa da ülkede pek çok farklı azınlık grubunun bulunduğu bilinmektedir. Bir azınlık dilinin varlığı için o dili konuşan az sayıda Yunanistan vatandaşı bir grup insan olması bile orada bir azınlığın olduğunu göstermektedir. 1928, 1940 ve 1951 yıllarında yapılan nüfus sayımlarında; Arnavutça, Bulgarca, Çingenece, Ermenice, Pomakça, İbranice, İspanya İbrancesi, Yunanca, Ulahça, Makedonca, Slavca ve Türkçe konuşulduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede, Yunanistan'da çok sayıda farklı azınlığın varlığından söz edilebilmektedir. Yine de bir sıralama yapmak gerekirse, Müslüman Türkler, Romanlar, Müslüman Bulgarlar – Pomaklar, Müslüman ve Ortodoks Arnavutlar, Slav-Ortodoks Makedonlar, Latin kökenli Ulahlar, Ermeniler ve Yahudiler Yunanistan topraklarında yaşayan azınlıklar arasında yer almaktadır.¹³⁸¹³⁹

Yunanistan'da yapılan nüfus sayımı sonuçlarında etnik kimlik, dil ve din bilgilerine ilişkin herhangi bir veri açıklanmamaktadır. Yunanistan, azınlıkların sayısını olduğundan az göstererek olası baskı unsurlarını azaltmayı hedeflemekte, azınlıkları da dini azınlıklar kategorisinde sınıflandırarak “Müslümanlaşmış Yunanlar”, “Slavca konuşan Yunanlar” şeklinde isimlendirmektedir.¹⁴⁰

Yunanistan İstatistik Makamlarınca açıklanan veriler göz önüne alındığında, 1951 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımı sonuçlarında dini azınlıkların sayısal verilerine yer verildiği görülmektedir. 2011 yılında yaklaşık 11 milyona yakın bir nüfusa sahip olan Yunanistan, 1951 yılında 7.632.801 kişilik bir nüfusa sahipti. Söz konusu nüfusun %97,9'unun Ortodoks, %1,4'ünün (yaklaşık 115 bin kişi) Müslüman, %0,4'ünün Katolik, %0,2'sinin Protestan veya diğer Hristiyan gruplara mensup ve son olarak %0,1'inin de Yahudi olduğu görülmektedir.¹⁴¹

¹³⁸ Kurubaş, a.g.e., s. 293.

¹³⁹ Cin, **Yunanistan'daki Azınlıklar...**, s. 4057.

¹⁴⁰ Yenel Yavuz, “**Yunanistan'ın Azınlıklara Yönelik Politikaları ve Uygulamaları**”, (T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi), Ankara, 2014, ss. 55-56

¹⁴¹ Yavuz, a.g.e., s. 56.

2.1.1. Türkler

Yunanistan'daki Türk azınlıkların varlığı, daha önce de değinildiği üzere, 6 yüzyıldaki Orta Asya'dan Balkanlara göç ile başlayan döneme dayanmaktadır. Batı Trakya'da yaşayan tahmini Türk sayısını (150.000), bölgenin nüfusuna (369.430) oranladığımızda bölge nüfusunun %40'ının Türk olduğunu söylemek mümkündür. Lozan Barış Antlaşması ile mübadele dışında bırakılan Türk nüfus "Müslüman Azınlık" olarak kabul edilmiş ve bölgedeki Pomak ve Romanların da Müslüman olması sebebiyle bir noktada Türk azınlık ile özdeşleştirildikleri görülmektedir.¹⁴² Batı Trakya'da bulunan Türk azınlığın sayısı ülke nüfusuna oranla çok düşük olsa da politik olarak önemli bir konumda oldukları görülmektedir.¹⁴³

AGİK sürecinde, 1979 yılında kurulan Helsinki Watch Komitesi tarafından, 1990 yılında hazırlanan raporda, Batı Trakya Türk Azınlığın nüfus artış hızının %2 ile %2,8 arasında olduğu, bu kapsamda 1990 yılı itibariyle azınlık nüfusunun ortalama 500.000 kişi olacağı ve bu hesaplama göre tahmini olarak 300.000 ile 400.000 kişi arasında kişinin Batı Trakya'dan göç ettiği belirtilmektedir.¹⁴⁴ Daha sonra ele alınacak olan Albaylar Cuntası dönemi ile sertleşen uygulamaların bu göç politikalarında temel faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Batı Trakya Türk Azınlığın haklarının en temel belgesi Lozan olsa da bölgedeki Türk ve Müslüman varlığının çok daha geçmişe dayanıyor olması sebebiyle, Lozan Sistemi'nden önce yapılan bazı temel antlaşmalara da değinmek gerekir. Bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacak bu antlaşmalar hakkında bu aşamada kısaca bilgi vermek yeterli olacaktır. Bahsi geçen çerçevede imzalanmış ilk antlaşma, 1830 Londra Protokolü'dür. Söz konusu protokole göre Yunanistan'a verilen ülke ve adalarda yaşamaya devam eden Müslümanların malları korunacak ve aileleriyle birlikte yaşamlarına aynı şekilde devam etmeleri sağlanacaktır. Söz konusu alanda imzalanmış bir diğer antlaşma ise 1881 İstanbul Antlaşması'dır. Bu antlaşma ile Yunan devletinin ele geçirdiği topraklarda bulunan Müslüman Türklerin yaşam hakkı, dini özgürlükleri, medeni ve siyasi hakları, mülkiyet hakları güvence altına alınmıştır. Bu kapsamdaki

¹⁴² Kurubaş, **a.g.e.**, s. 296.

¹⁴³ Verhas, **a.g.e.**, s. 3.

¹⁴⁴ Helsinki Watch, **Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece**, United States of America (1990), s. 2.

üçüncü antlaşma 1913 Atina Antlaşması'dır. Atina Antlaşması ile Yunanistan'a terk edilen topraklarda kalan Müslüman Türklerin korunması ile baş müftülük ve müftülük seçimine ilişkin haklar güvence altına alınmıştır.¹⁴⁵ 1920 Yunan Sevr Antlaşması, Lozan Sistem'i içerisinde yer alan 1923 Mübadele Antlaşması, 1923 Lozan Barış Antlaşması, 1926 Atina Antlaşması, 1930 Ankara Antlaşması ve 1933 Ankara Antlaşması da azınlıkların korunması ve sorunların çözümü noktasında önemli antlaşmalar arasındadır.

Öte yandan, Yunanistan'daki Türk varlığı sadece Batı Trakya ile sınırlı değildir. Rodos ve İstanköy adalarında da Türk azınlık yaşamakta olup, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı tarihte Adaların yönetiminin İtalyanlarda olması sebebiyle, burada yaşayan Türkler azınlık statüsüne sahip olamamış, Yunan devleti tarafından azınlık olarak kabul edilmemiştir. 1947 yılında Yunanistan, Adaların yönetimini İtalyanlardan almış ve 1965 yılına kadar İtalyanların oluşturmuş olduğu sistemin devamını sağlamıştır. Ancak bu tarihten sonra, Adalarda yaşayan Türklerin haklarında ciddi kayıplar yaşanmıştır. Yunanistan'ın uyguladığı baskı, vatandaşlıktan çıkartma ve diğer zorlayıcı politikalar sebebiyle Adalarda yaklaşık 6.000 azınlık mensubunun kaldığı tahmin edilmektedir.¹⁴⁶

2.1.2. Pomaklar

Pomak Türklerinin atası olarak kabul edilen Kuman-Kıpçaklar 11. yüzyılda Balkan coğrafyasına gelerek yerleşmeye başlamışlar ve Türk inanışlarına yakın oldukları için İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Pomaklar daha çok Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan'da yaşamaktadır. Pomakların Yunanistan'da yaşadıkları coğrafya ise Batı Trakya bölgesidir. Batı Trakya'da "Pomak" kullanımı 1830'lu yıllarda ortaya çıkmıştır.

¹⁴⁵ Yavuz, a.g.e., ss. 61-62.

¹⁴⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Yunanistan'daki Türk Varlığı**, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 21.04.2021)

Pomaklar, Türklüğün bir parçası olarak kabul edilmektedir. Pomak kelimesi Slav diyalektiğinde “yardımcı” anlamına gelmektedir.¹⁴⁷¹⁴⁸

Pomak Türkleri, Yunanistan tarafından “Yunan Müslümanı”, Bulgaristan tarafından da “Müslüman Bulgar” olarak adlandırılmakta ve Pomakların kökenleri görmezden gelinerek kabul edilmemektedir.¹⁴⁹ Böylece Pomakların Türklüğü göz ardı edilerek asimilasyon için uygun bir ortam hazırlanmaya çalışılmaktadır. Ancak bilinmektedir ki, Pomakların büyük bir çoğunluğu kendini Türk olarak görmekte ve Türklüğü kabul etmektedir. Batı Trakya bölgesindeki Pomaklar günümüz Türkçesini kullanmaktadır.

Pomakların yaşadığı yerler incelendiğinde ise, ağırlıklı olarak Batı Trakya’da yaşadıkları görülmektedir. Bulgaristan’da 1989 nüfus sayımına göre 268.971 Pomak yaşarken, Yunanistan’da da yaklaşık 40.000 Pomak nüfusunun olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamın da Batı Trakya Türk Azınlığının %25’inden fazlasına denk geldiği hesaplanmaktadır.¹⁵⁰ Yine de bölgede ne kadar Pomak yaşadığına ilişkin somut bir veri de bulunmamaktadır.

2.1.3. Makedonlar

Makedonlar, genel olarak, Balkan coğrafyasında kendi halklarının çeşitli devletler tarafından baskı altında tutulduğu tezini sıklıkla gündeme getirmektedirler. Geçmiş dönemdeki Makedonya topraklarının Yunanistan, Bulgaristan ve Yugoslavya (ardından kurulan Makedonya devleti) arasında bölündüğü bilinmektedir.¹⁵¹

Yunanistan’daki Makedon azınlık konusu, Makedonya’nın kurulduğu günden bu yana sürekli gündemde olan önemli bir sorundur. Yunanistan, Makedonların Yunan asıllı

¹⁴⁷ İbrahim Kamil, “Pomak Türklerinin “Kimlik” Mücadelesi ve Bulgaristan Komünist Partisinin Gizli Kararları (1948-1984)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 59 (2017), s. 436

¹⁴⁸ Cihat Özönder, “Pomak Türkleri”, *Batı Trakya’nın Sesi*, Y. 2, S. 4 (Mayıs-Haziran 1988), ss. 16-17.

¹⁴⁹ Özönder, *a.g.e.*, s. 18.

¹⁵⁰ Seren Özcan, *Pomak Kimliği*, Edirne: Ceren Yayıncılık, 2013, s. 52.

¹⁵¹ Kurubaş, *a.g.e.*, s. 300.

bir halk olduğunu iddia etmektedir. Yunan halkının da Makedon halkını uzunca bir süre Makedon olarak değil, Bulgar olarak adlandırdıkları bilinmektedir.¹⁵²

Batı Trakya’da yaşayan Makedonların sayısı veriler açıklanmadığı için bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda 500.000 Makedon’un, bazı kaynaklarda da 100.000-300.000 arasında Makedon’un Yunanistan topraklarda yaşadığı hususunda net olmayan bilgiler yer almaktadır.

Dönemin Makedonya Başbakanı Nikola Gruevski, 2011 yılında Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis’e yazdığı mektupta, Yunanistan’daki Makedon azınlığın tanınması yönündeki taleplerini dile getirmiş; Makedon azınlığın ana dilde eğitim hakkı, kültür ve geleneklerini koruması ile Makedon nüfusun yoğun olduğu yerlerde yerel idare kurumlarında kendi dilini kullanmasına izin verilmesi yönündeki isteklerini iletmiştir. Karamanlis, öncelikle geçmişte yapılan hataların çözülmesi yönünde görüş bildirmiş ancak, kamuoyu tepkisi ile karşılaşınca da iki ülke arasındaki isim anlaşmazlığı sorunu dışındaki konuların gündemlerinde olmadığı cevabını iletmiştir.¹⁵³

Karamanlis’in de ifade ettiği isim anlaşmazlığı konusu, Yunanistan ve Makedonya arasındaki en önemli sorunlardan birisidir. Yunanistan, Makedonya’nın bağımsızlığını ilan edip adını “Makedonya Cumhuriyeti” olarak açıklamasının ardından bazı tarihsel ve coğrafi sebeplerle itirazda bulunmuş ve Makedonya Cumhuriyeti’ni resmen tanımadığını açıklamıştır. Yunanistan’ın tarihsel itirazının sebebi; Makedonların, ataları ile karşılaştırıldığında mevcut toplumunun eski özelliklerinden çok uzakta olması olarak açıklanmaktadır. Yunanistan’ın coğrafi itirazının sebebi de Yunanistan’da Makedonya devleti ile sınırdış bir “Makedonya” bölgesinin bulunmasıdır. Makedonya Cumhuriyeti’ni çoğu ülke resmen tanımış ve Makedonya Cumhuriyeti de BM’ye 1993 yılında Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti adıyla katılmıştır. Bu gelişmenin ardından Yunanistan, Makedonya’yı bu isimle birlikte 1995 yılında tanımıştır.¹⁵⁴

İsim anlaşmazlığı konusunda gelinen nihai noktada, Yunanistan ile Makedonya Cumhuriyeti 17 Haziran 2018 tarihinde Prespa Antlaşması’nı imzalayarak 28 yıldır devam eden isim sorununa çözüme kavuşturmuştur. Makedonya Cumhuriyeti, adının başına “kuzey” kelimesini ekleyerek “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” adını almıştır.

¹⁵² Koyuncu, **a.g.e.**, ss. 378-389.

¹⁵³ Koyuncu, **a.g.e.**, s. 378.

¹⁵⁴ Nedim Emin, **Makedonya Siyasetini Anlama Kılavuzu**, İstanbul: SETA Yayınları, 2014, ss. 35-36.

Bahsi geçen antlaşma 12 Şubat 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁵⁵ Böylece Kuzey Makedonya açısından Yunanistan'da yaşayan Makedon azınlığın haklarının talep edilmesi konusunda önlerinde duran en büyük engel kalkmıştır.

2.1.4. Arnavutlar

Kökenleri İliiryalılara dayanan Arnavutlar, Balkan topraklarının her bölümüne dağılmış bir ulus olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağırlıklı olarak Avrupa'nın güneyinde yaşayan Arnavutların sayısının 6 milyona yakın olduğu tahmin edilmektedir. Yunanistan topraklarında da çok sayıda Arnavut yaşadığı bilinmekte olup, çeşitli kaynaklarda 30.000'den 1.500.000'a kadar çeşitli rakamlara rastlamak mümkündür. Ancak Ortodoks ve Müslüman Arnavut sayısının toplamının 150.000 ile 300.000 arasında olduğunun kabul edildiği kaynaklar da mevcuttur.¹⁵⁶

Yunanistan topraklarında üç grup Arnavut bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Ortodoks Arnavutlar, ikincisi Müslüman Arnavutlar ve üçüncüsü de Soğuk Savaş sonrası Yunanistan'a göç eden göçmen Arnavutlar'dır. Özellikle de Ortodoks Arnavutların ciddi oranda asimile olduğu ve kendi dillerini kullanma noktasında bile herhangi bir hak sahibi olmadığı görülmektedir. Arnavutluk devletinin zayıf yapısı da bu hakların elde edilmesi noktasında herhangi bir baskı unsuru oluşturamamaktadır.¹⁵⁷¹⁵⁸

Balkanlar konusunda çalışmaları olan Hugh Poulton, 1940'lı yıllara kadar Yunanistan'da Arnavut varlığından söz etmiş ve Arnavutların Atina'ya kadar geniş bir coğrafyada yaşamlarını devam ettirdiğini ifade etmiştir. Poulton, Arnavutlara uygulanan asimilasyon ve sindirme politikasının İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve Yunan İç Savaşı sırasında Arnavutların İtalyanlar ile işbirliği yapmaları sebebiyle arttığını

¹⁵⁵ Yunanistan, Makedonya ile varılan isim sorunu anlaşmasını onayladı, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-makedonya-ile-varilan-isim-sorunu-anlasmasini-onayladi/1374818>, (Erişim Tarihi: 21.04.2021)

¹⁵⁶ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 303-304.

¹⁵⁷ M. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan'da Tanınmayan Azınlıklar Arnavutlar, Makedonlar ve Ulahlar**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 4, Witten, 2005, s.5.

¹⁵⁸ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 303-304.

aktarmaktadır.¹⁵⁹ Yunanistan, topraklarında yaşayan Arnavutları “Arnavutça konuşan Yunanlılar” olarak kabul etmeye devam etmektedir.¹⁶⁰

2.1.5. Ulahlar (Vlahlar)

Balkanlardaki en eski topluluklar arasında yer alan Ulahlar, toplam nüfusları 2.500.000 olarak tahmin edilen ve Makedo-Rumence konuşan, Latin kökenli bir toplumdur. Yunanistan’daki çeşitli kaynaklara göre, ülkedeki nüfusları 15.000 ile 300.000 arasındadır. Ulahlar, Yunanistan tarafından Latinleşmiş Yunanlar ya da Yunanca konuşmayan Yunanlar olarak görülmektedir. Araştırmacı Tom J. Winniffrith’e göre ise Ulahlar, Peçenek ve Kuman-Kıpçak Türkleri’nin Latinize olmuş bir koludur.¹⁶¹¹⁶²

Yunanistan devleti, Ulahların ülke içinde potansiyel bir tehlike oluşturmadığına kanaat getirip, 1980 sonrasında durumlarında iyileştirmeye gidilmesine imkan tanımıştır. Bu çerçevede, Ulah Kültür Merkezi’nin kurulmasına izin verilmiştir. Yunanistan, bu gelişmelere rağmen, Ulahların azınlık olduğunu kabul etmemiştir.¹⁶³

2.2.Batı Trakya Türk Azınlığı

Yunanistan’ın kuzey doğusundaki Batı Trakya bölgesinde yaşayan ve etnik kimliği “Türk” olup, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile “Müslüman Azınlık” statüsüne sahip kişiler bu çalışmada Batı Trakya Türk Azınlığı olarak ifade edilmektedir. Öte yandan, Yunanistan azınlık mensuplarının “Yunan

¹⁵⁹ Hatipoğlu, *Yunanistan’da Tanınmayan...*, s. 5.

¹⁶⁰ Cin, *Yunanistan’daki Azınlıklar...*, s. 4059.

¹⁶¹ Kurubaş, *a.g.e.*, s. 302.

¹⁶² Hatipoğlu, *Yunanistan’da Tanınmayan...*, s. 15.

¹⁶³ Kurubaş, *a.g.e.*, s. 302.

Müslümanlar” olduğunu iddia edecek kadar gerçeklikten yoksun tanımlamaları da kullanmaktadır.¹⁶⁴

1912-1913 Balkan Savaşları’na kadar yaklaşık 600 yıl boyunca Osmanlı ve Türk hükümdarlığında kalmış olan Batı Trakya bölgesinde nüfusun büyük çoğunluğu her zaman Türk olmuştur.¹⁶⁵ Yüzyıllardır Batı Trakya bölgesi ve aynı coğrafyada yaşayan Türk toplumu, yaşanan savaşlar ve ardından gelen uluslararası antlaşmalar ile yaşadıkları toprakların egemenliğinin başka bir devlete geçmesi neticesinde azınlık durumuna düşmüşlerdir. Yunanistan’da söz konusu azınlığı, tanıyacağı hakları da kısıtlayabilmek adına, etnik ve ulusal bir azınlık olarak değil, dini bir azınlık olarak tanımayı tercih etmiştir.

Uluslararası sözleşmelerde ve özellikle de Lozan Barış Antlaşması’nda dini bir azınlık olarak görülen Batı Trakya Türk Azınlığı, mevcudiyetinin devamlılığı için birtakım sözleşmelerin konusu olmuştur. Ancak, uluslararası sözleşmelerle hakları koruma altına alınan azınlığın, gündelik hayatları ve yaşamlarını devam ettirmeleri sözleşme metinlerinde yer alan maddelerdeki kadar rahat olamamıştır. Bu noktada, Yunanistan devletinin konuya bakış açısı, Türk-Yunan ilişkilerinin gelişimi, Ortodoks kilisesinin tutumu, Yunan hükümetlerinin siyasi görüşleri doğrultusunda konuyu ele almaları belirleyici olmuştur. Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı sorunlar ve mücadelesi üçüncü bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

Batı Trakya Türkleri, azınlık konumuna düşmeden önce Batı Trakya’da hükümetler kurmuş ancak devamlılığını sağlayamamıştır. İlk olarak 1878 yılında, 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı – Rus Savaşı sonrasında bölgenin idaresinin Bulgaristan’a verilmesi üzerine 16 Mayıs 1878’de “Rodop Hükümeti” adıyla geçici bir hükümet kurmuşlar ve bu hükümet 20 Nisan 1886 tarihine kadar 8 yıl faaliyet göstermiştir. Batı Trakya Türkler, yabancı işgallere karşı her zaman direnmiş ve bağımsız bir yönetim oluşturma noktasında irade göstermiştir. Bu çerçevede, 31 Ağustos 1913 tarihinde, Balkan Savaşları sırasında “Batı Trakya Türk Cumhuriyeti” kurulmuş ancak bu devlet 58 gün hayatta kalarak 28 Ekim 1913 tarihinde yıkılmıştır. Bu bağımsızlık çabalarından bir diğeri de 30 Temmuz 1915 tarihinde kuruluş 27 Eylül 1917 tarihinde son bulan “Batı

¹⁶⁴ M. Murat Hatipoğlu, **AB Üyesi Yunanistan’ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri: Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar**, Türk Ocakları Aydın Şubesi, 2005, s. 26.

¹⁶⁵ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, s. 28.

Trakya Türk Yönetimi”dir.¹⁶⁶ “Batı Trakya Türk Cumhuriyeti” tarihteki “ilk Türk Cumhuriyeti” olma özelliğine sahiptir.¹⁶⁷

2.2.1. Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki Statüsü

Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme dönemiyle birlikte Balkanlarda toprak kayıpları başlamış ve yüzyıllardır Türklerin egemen olduğu bölgelerde Türkler başka devletlerin hakimiyeti altında yaşamak zorunda kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu bu gerileme dönemi ile birlikte her savaş ve toprak kaybı sonrasında önemli antlaşmalar yaparak bölgedeki Müslüman Türklerin haklarının korunması noktasında çaba göstermiştir. Batı Trakya Türklerinin haklarının korunması noktasındaki hukuki düzenlemeleri üç boyutta ele almak gerekir.¹⁶⁸¹⁶⁹

- 1) Yunanistan’a Ait Düzenlemeler
 - 1975 Anayasası.
- 2) Türkiye – Yunanistan Arasındaki Uluslararası Antlaşmalar
 - 1830 Londra Protokolü
 - 1881 İstanbul Sözleşmesi
 - 1913 Atina Antlaşması
 - 1920 Sevr Antlaşması (Yunan Sevr’i)
 - 1923 Mübadele Sözleşmesi ve Protokolü
 - 1923 Lozan Barış Antlaşması
 - 1926 Atina Antlaşması
 - 1930 ve 1933 Ankara Antlaşmaları
 - 1951 ve 1968 Kültür Antlaşmaları
- 3) İnsan ve Azınlık Haklarıyla İlgili Genel Uluslararası Sözleşmeler

¹⁶⁶ Hatipoğlu, *AB Üyesi...*, s. 28.

¹⁶⁷ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 29.

¹⁶⁸ Ayhan, a.g.e., s. 175.

¹⁶⁹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 71-83

a. BM çerçevesinde;

- 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi
- 1965 Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiyesi Sözleşmesi
- 1966 Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- 1966 Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi
- 1992 Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına İlişkin Bildirge
- 2003 Her Türlü Dini Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin İnsan Hakları Komisyonu'nun 2003/54 sayılı Kararı

b. AK çerçevesinde;

- 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1961 Avrupa Sosyal Şartı (1996 yılında tadil edilmiştir)
- 1995 Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi

c. AB, AGİT vb. çerçevesinde

- 1990 Paris Şartı
- 1990 Kopenhag İnsani Boyut Belgesi
- 1991 Ulusal Azınlık Uzmanları Cenevre Belgesi
- 1999 Viyana Sonuç Belgesi

Bu bölümde öncelikli olarak 1975 Yunanistan Anayasası'nın ilgili 28. maddesi ele alınacak olup, ardından sırasıyla Londra Protokolü, İstanbul Sözleşmesi, Atina Antlaşması, Yunan Sevr'i, Lozan Sistemi içindeki Mübadele Sözleşmesi ve Lozan Barış Antlaşması ile ardından imzalanan Atina Antlaşması ile Ankara Antlaşmaları incelenecektir.

2.2.1.1.Yunanistan Anayasası (9 Haziran 1975)

120 maddelik Yunanistan Anayasası 1975 yılında onaylanmış olup, 1986, 2001 ve 2008 tarihlerinde Yunan Parlamentosu tarafından anayasada çeşitli iyileştirmeler ve revizyonlar yapılmıştır.¹⁷⁰

Yunanistan Anayasası'nın 28. maddesi şu şekildedir:¹⁷¹¹⁷²

“1. Genellikle kabul gören uluslararası hukuk kuralları ve uluslararası antlaşmalar kanunla onaylanması ve her birinin usulüne uygun olarak yürürlüğe girmesi ile Yunan iç hukukunun ayrılmaz bir parçası olurlar ve diğer her aleyhe hukuk düzenlemelerine üstün gelir. Uluslararası hukuk ve uluslararası antlaşmaların yabancılara uygulanması da her zaman mütekabiliyet koşulu ile yerine getirilir.

2. Önemli ulusal çıkarların yerine getirilmesi ve diğer devletlerle ilişkilerin geliştirilmesi için, antlaşma veya sözleşme ile uluslararası organlara anayasada öngörülen yetkiler tanınabilir. Bu antlaşmayı veya sözleşmeyi onaylayan yasanın oylamasında bütün milletvekillerinin sayısının beşte üç oy çokluğu gerekmektedir.

3. Önemli bir ulusal çıkarın gerektirdiği hallerde, insan haklarını ve demokratik yönetim biçiminin temellerini ihlal etmemek, eşitlik ilkeleri temelinde ve mütekabiliyet ilkesine uygun olarak uygulamak koşuluyla, Yunanistan Meclisinin üyelerinin tamsayısının mutlak çoğunluğuyla kabul edilen bir yasayla, milli egemenliğin kullanılmasına serbestçe sınırlamalar getirilebilir.”

Yunanistan Anayasası, azınlıklara ilişkin önceki antlaşmaları da iç hukukun bir parçası sayarak, Türk azınlığın haklarını dolaylı olarak anayasal koruma altına almaktadır. Ancak, uygulamada bu duruma riayet edilmediği de azınlıkların yaşadığı problemler göz önüne alındığında rahatlıkla söylenebilmektedir.

Ayrıca, Anayasanın 4. ve 5. maddeleri ile de bütün Yunan vatandaşlarının yasalar önünde eşitliği ile herkesin kişiliğini serbestçe geliştirme, ekonomik, sosyal ve siyasal

¹⁷⁰ Turgay Cin, “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan Anayasasında Millet, Halk ve Yunanistan Vatandaşlığı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 1 (2014), s. 3.

¹⁷¹ The Constitution of Greece, (27 Mayıs 2008), ss. 45-46.

¹⁷² Turgay Cin, “Yunanistan Anayasasının 28. Maddesi ve Avrupa Birliği Hukuku ile İlişkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 2 (2010), ss. 124-125.

hakları özgürce kullanma hakkında sahip olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede, Yunan vatandaşı olan Batı Trakya Türklerinin hakları da anayasal güvence altındadır.¹⁷³

2.2.1.2.Londra Protokolü (3 Şubat 1830)

Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında 1828 yılında çıkan savaş, 1829 yılı Eylül ayında yapılan Edirne Antlaşması ile sona ermiştir. İki devlet arasında yapılan antlaşmaya göre Osmanlı İmparatorluğu Yunanistan'ın özerkliğini tanımak zorunda kalmıştır. Akabinde, 3 Şubat 1830 tarihinde İngiltere, Rusya ve Fransa arasında imzalanan Londra Protokolü ile Yunanistan'ın bağımsızlığı ilan edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu da bu protokolün hemen ardından, 24 Nisan 1830 tarihinde Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır.¹⁷⁴

Londra Protokolü ile protokole taraf devletler, Yunanistan topraklarında yaşayan Müslümanların haklarının da güvence altına alınmasını sağlamıştır. Yunanistan'ın doğrudan taraf olmadığı ve genel olarak memnuniyetsizlik yaratan bu durum, Yunan hükümeti tarafından kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Protokolün 5. maddesi ile Yunan hükümeti genel bir af ilan ederek Yunanistan'a karşı savaşan kişilerin mallarının kendilerine bırakılmasını Yunanistan egemenliğine geçen topraklarda yaşayan Müslümanlar arasında aynı yerde kalmak isteyen kişilerin mülkiyetlerinin korunmasını kabul etmiştir.¹⁷⁵

Bu dönem için yeni ve güçsüz bir devlet olarak adlandırılabilir Yunanistan, kendi topraklarında yaşayan azınlıkların haklarını koruma konusunda büyük devletlerin kararlarına uymak zorunda kalmıştır. Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımının koşulu olarak ortaya çıkan Müslüman azınlığın dini haklarının korunması konusu Yunanistan'da yaşayan Müslüman azınlığın elde ettiği ilk hukuki korumalar arasında yer almaktadır.¹⁷⁶

¹⁷³ Cemal Şanlı, "Türk Azınlıkların Mülkiyet Sorunu", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 15, S. 1-2 (1995), s. 62.

¹⁷⁴ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 58.

¹⁷⁵ Saide Yapıcı, "Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya'da Dini Haklar Meselesi", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, C. 6, S. 11 (2019), s. 59.

¹⁷⁶ Ürer, **a.g.e.**, s. 129.

2.2.1.3.İstanbul Sözleşmesi (24 Mayıs 1881)

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı Yunanistan bir fırsat olarak görmüş ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak elde etme arzusunu ortaya koymuştur. 1878 yılındaki Berlin Kongresi'ne Yunan tarafı da katılmış ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak taleplerini yinelemiştir ve devam eden müzakere süreci ile birlikte iki taraf bir anlaşmaya varamasa da büyük devletlerin Osmanlı'ya verdikleri nota ile Tesalya'nın büyük bir bölümünün Yunanistan'a bırakılması kabul edilmiştir.¹⁷⁷

Yunanistan'ın günümüzde orta bölgesinde bulunan Tesalya'yı topraklarına katmasıyla birlikte, Yunanistan yeni bir Müslüman azınlığa daha ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Bu çerçevede, 24 Mayıs 1881 tarihinde Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, Büyük Britanya, İtalya ve Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan İstanbul (Uluslararası) Sözleşmesi ile Yunanistan'a bırakılan topraklardaki Müslümanların haklarının güvence altına alınması sağlanmıştır.¹⁷⁸

Sözleşmenin 3. maddesi, Müslümanların yaşam, mal, onur, din ve geleneklerine saygıyı gösterileceğini ve bu kişilerin Yunan kökenli yurttaşlarla aynı kişisel ve siyasal haklara sahip olacaklarını belirtirken; 4. maddesi de Müslümanların tüm topraklarını kişi ve cemaat ayrımı olmaksızın, Osmanlı hukukuna dayanan belgeleri kabul edecek şekilde korunacağını taahhüt etmiştir. Sözleşmenin geri kalanında da Müslümanlara din ve cemaat özgürlüğü sağlayan, topraklarını koruyan ve baskı uygulanmayacağını taahhüt eden maddeler yer almaktadır. İstanbul Sözleşmesi tüm bu maddeler ışığında 2 Temmuz 1881 tarihinde yürürlüğe konmuştur.¹⁷⁹

Gerek 1830 Londra Protokolü, gerekse de 1881 İstanbul Sözleşmesi Yunanistan'a terk edilen topraklar ile ilgili sınırlı anlaşmalar olup, ülkenin bütününe kapsamamaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, Londra Protokolü'nün Mora ve Attik Yarımadaları ile civar adaları, İstanbul Sözleşmesi'nin de Tesalya'yı kapsamaması nedeniyle, her iki antlaşmanın da Batı Trakya'da geçerli olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu antlaşmaların geçerli

¹⁷⁷ İbrahim Serbestoğlu, "Yunanistan'a Geçiş Sürecinde Tesalya Müslümanlarının Durumu", **Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi**, C. 78, S. 283 (Aralık 2014), ss. 1078-1079.

¹⁷⁸ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 59.

¹⁷⁹ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 59-61.

oldukları yerlerde de 1923 yılındaki nüfus değişimi sonucu bu bölgelerde Müslüman halk kalmamıştır.¹⁸⁰

2.2.1.4. Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)

Balkanlarda yeni kurulan devletler, bu yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun iç karışıklıklarla geçen dönemini büyük bir fırsata çevirmiş ve zayıflayan Osmanlı'dan toprak kazanmaya başlamışlardır. İtalyanlarla yapılan Trablusgarp Savaşı tamamlanmadan, Balkan ülkeleri de eş zamanlı olarak Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açmış ve büyük zaferler elde etmiştir. Ardından ise Balkan devletleri kendi aralarındaki anlaşmazlıklar neticesinde sorunlar yaşamıştır. Buna rağmen Bulgaristan, Kavala, Dedeağaç ve bütün Trakya'yı; Yunanistan da Selanik, Güney Makedonya ve Girit'i topraklarına katmıştır. Bu kapsamda, Yunanistan ile 14 Kasım 1913 tarihinde Atina Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşma ile Yanya, Selanik ve Girit Yunanistan'ın olmuştur. Ayrıca, savaş sonunda bölgede kalan Müslümanların haklarının güvence altına alınması noktasında karara varılmıştır.¹⁸¹

Atina Antlaşması, Londra Protokolü ve İstanbul Sözleşmesi'nde Müslümanların haklarını koruyucu maddelerin yanı sıra, azınlıklara daha geniş haklar tanıyan bir antlaşmadır. Antlaşma'nın 2. maddesine bağlı 3 numaralı protokol ile daha önce gerçekleştirilen yürürlükteki bütün antlaşmaların tüm Yunanistan topraklarında geçerli olduğu belirtilmektedir. 5. madde incelendiğinde, Yunanistan'a bırakılan topraklardaki mevcut hakların ve Osmanlı belgelerinin geçerli olacağı; 6. madde incelendiğinde de Yunanistan topraklarını terk etmiş olanların da mal varlıklarının korunmaya devam edeceği belirtilmektedir.¹⁸²

Bahsi geçen antlaşmanın 11. maddesinin üzerinde ayrıca durmakta fayda vardır. 11. madde ile bırakılan topraklarda yaşayanların hayatı, malı, onuru, dini ve gelenekleri güvence altına alınırken, Yunan kökenli yurttaşlarla aynı kişisel ve siyasal haklara sahip olacakları, dinlerini açıkça uygulayabilecekleri, Müslüman cemaatlerin özerkliğine ve

¹⁸⁰ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 101.

¹⁸¹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 62.

¹⁸² Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 62.

hiyerarşik yapısına dokunulmayacağı, sahip olduğu fonlara ve taşınmazlara karışılmayacağı, Müslümanların dinsel önderlerinin İstanbul'daki Şeyhülislamlık makamına bağlı olacağı, müftülerin Müslümanlarca seçileceği ve sadece baş müftünün mevcut müftüler arasından Yunan kralı tarafından seçileceği hükümleri yer almaktadır.¹⁸³ Müftülük seçimleri konusunda 1913 yılında gündeme gelen haklar, Yunanistan'da hala sorunlu ve çözüme kavuşmamış bir konu olarak durmaktadır.

Baskın Oran'a göre bu antlaşma, Yunanistan'ın bu tarihe kadar Müslüman azınlıklara en geniş hakları tanıdığı antlaşmadır. Ancak bu antlaşmanın Tesalya'dan Batı Trakya'nın batı sınırına kadar olan coğrafyayı kapsamaması sebebiyle, Batı Trakya için geçersiz bir antlaşma olduğu değerlendirilmektedir. Bu bölgelerde yaşayan Müslümanların da 1923 nüfus mübadelesine katılmış olması sebebiyle bu antlaşmanın geçerliliği kalmadığı değerlendirilmektedir. Öte yandan, Yunanistan'ın 1981 tarihinde Türkiye'ye verdiği notada da bu antlaşmanın geçersiz olduğu belirtilmiştir.¹⁸⁴

2.2.1.5.Yunan Sevr'i (10 Ağustos 1920)

Sevr Antlaşması dendiğinde, genellikle, akla gelen ilk şey Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak üzerine hazırlanmış bir antlaşma olduğudur. Ancak 10 Ağustos 1920 tarihinde Fransa'nın Sevr bölgesinde imzalanan Sevr Antlaşması'nın tarafı sadece Osmanlı İmparatorluğu değildir. Sevr Antlaşması adı altında, aynı gün 3 adet ayrı antlaşma imzalanmıştır. Türkler açısından ilk akla gelen ve Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamayı hedefleyen "Osmanlı Sevr"i olarak adlandırılan antlaşma Osmanlı İmparatorluğu ile imzalanırken, Batı Trakya'yı Yunanistan'a resmen bağlayan Trakya antlaşması ile Yunanistan'daki azınlıkların korunmasıyla ilgili olan ve "Yunan Sevr"i olarak adlandırılan antlaşma da Yunanistan ile imzalanmıştır.¹⁸⁵

7 Kasım 1919 tarihli Neuilly Antlaşmasıyla Batı Trakya, Bulgaristan'ın sınırları dışında kalmış ve bölgeye ilişkin tüm haklar İtilaf Devletlerine bırakılmıştı. Neuilly Antlaşması'nın 46. maddesiyle de Batı Trakya'daki azınlıkların korunması, transit

¹⁸³ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 63.

¹⁸⁴ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 101-102.

¹⁸⁵ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 72.

özgürlüğü ve finansal konuları Yunanistan tarafından üstlenilmiş; 47. maddesiyle de bu antlaşma ile kararlaştırılmamış veya Batı Trakya'nın devri sonucunda ortaya çıkabilecek tüm sorunlara ilişkin yeni antlaşmalar yapılabileceği kabul edilmişti.¹⁸⁶

10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Yunan Sevr'i, "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" olarak da bilinmektedir. Antlaşmanın tarafları arasında Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, diğer tarafta ise Yunanistan vardır. Bu antlaşma ile Yunanistan'daki azınlığın durumuna ilişkin tüm hususlar imzacı devletler tarafından kabul edilmiştir.¹⁸⁷

Söz konusu antlaşmanın başlangıç bölümünde, Yunanistan'ın 1913 yılından itibaren topraklarını genişlettiği ve ülkede yaşayan herkese diğer özelliklerine bakılmaksızın eşit haklar tanınması ve bahsi geçen bu hakların Yunanistan topraklarına sonradan katılabilecek yerlerde de geçerli olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda incelendiğinde, Yunan Sevr'i daha önceki antlaşmalardan farklılık göstererek daha genel bir tanımlama yapmıştır.¹⁸⁸ Bu durum, Yunanistan'ın topraklarını genişletme niyetinin devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim, 1947 Paris Antlaşması ile Yunanistan topraklarını genişletmeye devam etmiştir.

Antlaşmanın maddeleri incelendiğinde, 2. maddesinde ülkede yaşayan herkese doğum, yurttaşlık, dil, soy veya din farkı gözetilmeksizin yaşam hakkı tanındığı, dini özgürlükler de dahil olmak üzere özgürlüklerinin korunacağı belirtilmiştir. 7. maddesinde, bütün Yunan vatandaşlarının yasa karşısında eşit olduğu ve aynı kişisel ve siyasal haklardan ayırım yapılmadan yararlanabilecekleri, din ve inanç farklılığının memuriyet ve işe alımlarda bir kriter olmayacağı, vatandaşların özel işlerinde ve yayınlarında istedikleri dili kullanabilecekleri hususları yer almaktadır. 8. maddesinde, soy, din ve dil azınlıklarına, masraflarını kendileri karşılamaları halinde, dini kurumlar ile okullar kurma, yönetme hakkı tanınmaktadır. 9. maddesinde, 1 Ocak 1913 tarihinden sonra Yunanistan topraklarına katılan bölgelerde geçerli olmak üzere, farklı dil konulan yurttaşların kendi bölgelerindeki okullarda o dilde eğitim yapılacağı, ayrıca kamu bütçesinden de destek alacaklarının öngörüldüğü belirtilmektedir. Bu madde Batı Trakya Türkleri için özel bir anlam ifade etmektedir. 10. maddesinde, Müslümanların kişisel

¹⁸⁶ Abdurrahman Bozkurt, "Trakya'nın İtilaf Devletleri Tarafından Yunanistan'a Devri (1920), **Türkiyat Mecmuası**, C. 29, Özel Sayı (2019), ss. 37-38.

¹⁸⁷ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 72.

¹⁸⁸ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 72.

durum ve aile hukuku ile ilgili sorunlarında İslam adetlerinin geçerli olması noktasında önlemler alınacağı ve cami ve mezarlık gibi dinsel kuruluşların da güvence altında olduğu hususları yer almaktadır.¹⁸⁹

Yunan Sevr'inin birinci bölümü azınlıkların korunmasıyla ilgilidir. Antlaşmadaki tüm hükümlerin MC tarafından da güvence altına alındığı, herhangi bir anlaşmazlık durumunda Yunanistan'ın UAD'a götürülebileceğini ifade eden 16. maddesi de önemli bir madde olarak dikkat çekmektedir.¹⁹⁰ Öte yandan, Yunan Sevr'inin yukarıdaki maddeleri incelendiğinde, bir sonraki başlıkta ele alınacak olan Lozan Barış Antlaşması'nda da büyük oranda aynı hükümlere yer verildiği görülmektedir.

Yunanistan, Batı Trakya Türk Azınlığına da haklar tanıyan bu antlaşmaya bağlı olduğunu reddeden bir notayı 1981 yılında Türkiye'ye yollamıştır. Baskın Oran'ın yorumuyla Yunanistan'a göre, Sevr Antlaşması ile Lozan Antlaşması'nın 37-45. maddeleri aynıdır ve Sevr Antlaşması'nın başlangıç bölümü ile 1-16. maddelerinin hiçbir biçimde Yunanistan'a Müslüman azınlığın korunması açısından tek taraflı yükümlülükler getirmediği savunulmaktadır.¹⁹¹

2.2.1.6.Lozan Sistemi

Lozan Sistemini ele almadan önce Sevr ile Lozan Sistemi arasındaki döneme bakmak faydalı olacaktır. 1920 yılında imzalanan Sevr Antlaşması Yunanistan için büyük bir zafer olarak kabul edilmektedir. Elde ettiği topraklar ile egemenlik alanını genişleten Yunanistan, antlaşmaya eklediği maddeler ile topraklarını genişletme hedefinde olduğunu göstermektedir. Yukarıda değinilmeyen ancak Sevr Antlaşması'nın Yunanistan açısından çok önemli maddelerinden birisinin de İzmir bölgesinin 5 yıl daha Yunanistan yönetiminde kalması ve ardından kurulacak yerel meclisin onaylaması halinde bölgenin resmi olarak Yunanistan'a katılacak olmasının kabulüydü. Bu durum Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos'un başarısı olarak kabul edildi ve Venizelos'un "*Büyük*

¹⁸⁹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 73-74.

¹⁹⁰ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 74.

¹⁹¹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 105.

Ülküsü (Megali İdea)”¹⁹² için önemli bir adım olacaktı. Bu büyük ülkü, Yunanistan’ın Avrupa ve Asya kıtaları ile Akdeniz, Ege, İyonya, Marmara Denizi ve Karadeniz’i kapsayan beş denize yayılma hedefidir. Ancak zamanla Yunanistan’ın dış desteği kaybetmesi ve iç karışıklıkları nedeniyle hedeflerine ulaşması güçleşmiş ve Türk ordusu ile girdiği mücadele neticesinde Yunan ordusu büyük bir yenilgi alarak 9 Eylül 1922’de İzmir’i boşaltmak zorunda kalmıştır.¹⁹³

Türk-Yunan ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olan ve Batı Trakya Türk Azınlığının kaderini belirleyen Lozan Sistemi, öncelikli olarak iki ülke arasındaki azınlıkların karşılıklı yer değişimini sağlayan “Mübadele Sözleşmesi” ile 37.-45. maddeleri ile azınlığın kaderini uluslararası zemine taşıyan “Lozan Barış Antlaşması”ndan oluşur. Lozan Sistemi içerisinde mübadeleye ilişkin sorunların çözümü için 1926, 1930 ve 1933 tarihlerinde imzalanan ikili antlaşmalar da yer almaktadır.

Batı Trakya Türk Azınlığının mübadele dışında tutulması, yüzyıllardır yaşadığı topraklardan kopartılmaması anlamında önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak ata toprağı olarak adlandırılacak bu topraklarda azınlık statüsünde kalacak bir antlaşma yapılması ve yapılan antlaşmadan doğan hakların da tam olarak kullanılmaması Batı Trakya Türk Azınlığını büyük bir mücadelenin içine sokacak sürecinde başlangıcı anlamına gelmektedir.

2.2.1.6.1. Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol (30 Ocak 1923)

Yunan devletinin yayılmacı ve saldırgan davranışları neticesinde, 1922 yılında Büyük Taarruz gerçekleşmiş ve 1 milyona yakın Rum Yunanistan’a göçmek durumunda kalmıştır. Geriye kalan Rumların durumu ise Lozan Barış Konferansı sırasında gündeme gelmiş ve Lozan Sistemi içerisinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Mübadele

¹⁹² Megali İdea: Yunan ihtilalinin 1829 yılında bitmesinden sonrasının ilerleyen yıllarında ortaya atılan bir düşüncedir. Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetinde bulunan ve Yunan nüfusunun fazla olduğu bölgeleri de içeren, geleneksel olarak antik dönemlerden beri Yunanlarla ilgili olan yerleri bir Yunan Devleti hakimiyetine geçirecek Bizans İmparatorluğu’nun canlandırılmasını ifade eden görüştür. Bu kapsamda 2 kıta (Avrupa ve Asya) ve 5 denize (Ege, Akdeniz, İyonya, Marmara ve Karadeniz) yayılma hedefi bulunmaktadır.

¹⁹³ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, ss. 118-124.

Sözleşmesi ile çözüme kavuşturulmuştur. Söz konusu görüşmeler neticesinde, “Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolü” 30 Ocak 1923 tarihinde taraflarca imzalanmıştır. Bu çerçevede, 350.000 Müslüman Türk ile 200.000 Hristiyan Rum zorunlu göçe tabi tutulmuştur.¹⁹⁴ Mübadele çerçevesinde 30 Ekim 1918’den önce İstanbul sınırları içinde yerleşmiş (etabli¹⁹⁵) bulunan Rumlarla, Batı Trakya Türkleri bu değişimin dışında tutulmuştur.¹⁹⁶ Sözleşme 1923 yılı Mayıs ayında yürürlüğe girmiştir.

Bu noktada, her iki tarafın da nüfus mübadelesine bakış açılarına kısaca değinmek gerekmektedir. Baskın Oran’ın değerlendirmesiyle; Türk tarafına göre nüfus mübadelesi, hem büyük devletlerin azınlıkları bahane ederek iç işlerine karışmasına karşı alınabilecek bir önlem, hem de Hristiyan azınlıkların nüfusça en kalabalığı olan Rumların sayısını azaltmak için bir hamle olarak değerlendirilmiştir. Yunan tarafına göre ise, Anadolu’dan gelen Rumlara yer açmak için Müslüman Türk Azınlığın Türkiye’ye gönderilmesi fırsatı yaratılırken, İstanbul’dan gelecek zengin Rumlara yaratacağı yeni ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunların önlenmesi ve İstanbul’un terk edilmemesi adına da mübadelenin sınırlı tutulmasının gerekliliği savunulmuştur.¹⁹⁷

Mübadelenin gerçekleştirilmesinden önce çok ciddi fikir ayrılıkları da yaşanmıştır. Ancak üç konu anlaşmaya varılması en zor noktalar olarak öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, mübadelenin zorunlu mu yoksa gönüllü mü olacağı konusudur. Yunanistan, mübadelenin gönüllülük esasına dayanması önerisinde bulunurken, Türk tarafı ise zorunlu bir mübadeleden yana görüş bildirmiştir. İkinci konu, mübadelenin kimleri kapsayacağı konusudur. Yunanistan, mübadelenin Batı Trakya’daki azınlığı da kapsamaması gerektiğini savunurken, Türk tarafı ise, Batı Trakya’daki Türklerin çoğunluk statüsünde olduğunu ve mübadele dışında tutulması gerektiği, Batı Trakya dışındaki tüm Müslümanları kapsamaması gerektiği tezini savunulmuştur. Sonuncu konu ise, İstanbul’un sınırlarının belirlenmesinde yaşanan zorluk olarak ortaya çıkmıştır.

¹⁹⁴ Yücel Bozdağlıoğlu, “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Y. 18, Özel Sayı 3 (Ocak 2014), s. 10.

¹⁹⁵ Etabli sorunu, Türk ve Yunan Ahalinin Mübadelesine İlişkin Sözleşme’nin nasıl uygulanacağına ilişkin, 1923 yılında Türk ve Yunan hükümetleri arasında ortaya çıkan anlaşmazlığa verilen isimdir. Lozan Barış Antlaşması’nda çıkan bu soruna Fransızca etabli kelimesinden dolayı bu isim verilmiştir. Mübadele sözleşmesinde, İstanbul’da oturan Rumlar ile Batı Trakya’da oturan Türklerin yerlerinde kalmaları kabul edilmiştir.

¹⁹⁶ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, 2. b., Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1984, s. 325.

¹⁹⁷ Bozdağlıoğlu, **a.g.e.**, ss. 13-14.

Bahsi geçen mübadele sözleşmesinin 1. maddesi, Türkiye'deki Türk uyruklu Ortodoks Rumlarla, Yunanistan'daki Yunan uyruklu Müslümanların zorunlu yer değiştirmelerini; 2. maddesi, İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslümanlarının yerleşik sayılarak değişimin dışında tutulmasını belirtmektedir. Sözleşmenin 5. ve 8. maddeleri, mübadeleye dahil edilmiş bireylerin mülkiyet haklarına ve alacaklarına zarar verilmemesi ve bu kişilerin herhangi bir vergiye tabi olmaksızın her türlü malını yanında serbestçe götürebileceğini ifade etmektedir. Götürülemeyen taşınır mallar ile taşınmaz mallar kurulacak komisyon tarafından tasfiye edilerek göç edilen ülkeye olan bir borç olarak kayda geçecektir.¹⁹⁸¹⁹⁹

Baskın Oran'a göre; sözleşmede, Yunanistan'daki Müslümanların mülkiyet haklarının korunması konusunda "değişime katılan" ifadesi kullanılmadığı için, ilgili maddenin Batı Trakya'daki azınlığın haklarını koruduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Buna ilaveten, 16. maddede yer alan Batı Trakya'da oturanların orada kalmak ya da oraya dönmek hakları ile Yunanistan'da özgürlüklerinden ve mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engelin çıkartılmayacağına söylenmesi de bu durumu destekler niteliktedir.²⁰⁰

Mübadele sözleşmesinin maddelerinde görüldüğü üzere, mübadelenin kapsamı dini azınlıkları içermekte olup, etnik ve dilsel farklılıklar bu noktada önemsenmemiştir. Ancak yine de dini azınlık olarak nitelendirilen topluluklar özünde etnik farklılıkları da barındırmaktadır.

2.2.1.6.2. Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)

Türkiye-Yunanistan arasındaki azınlıkların hukuki statüsünü belirleyen en temel belge olan Lozan Barış Antlaşması, 20 Kasım 1922 tarihinde başlayan Lozan Konferansı'nın sonucu olarak 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır. Lozan Konferansı'nda ele alınan konuların başında Türkiye ile komşularının sınırlarının belirlenmesi başlığı gelmekteydi. Sınırların belirlenmesi noktasında ülkelerinin tezlerini

¹⁹⁸ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 75-78.

¹⁹⁹ Bozdağlıoğlu, **a.g.e.**, ss. 19-22.

²⁰⁰ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 78.

savunan İsmet İnönü ve Venizelos ile birlikte diğer ülke delegeleri de konu hakkındaki görüşlerini konferansın ilk günlerinde bildirmiştir.

Türk tarafının görüşlerine göre, İstanbul'daki Rumların mübadelesi zorlu ve dramatik bir durum olmakla birlikte gerçekleşmesi gereken bir durum olarak nitelendirilmektedir. Yine de Türk tarafı sayıları 200.000'i geçmeyen İstanbul doğumlu Rum'un mübadele dışında kalmasını kabul etmiştir. Türk tezlerinde de etnik azınlık yerine dini azınlıklar hususu benimsenmiş ve gayrimüslimlerin azınlık olarak kabul edilmesi uygun bulunmuştur. Bununla birlikte Türk tarafının tezinde; Batı Trakya'nın nüfusunun %67'sinden fazlasının (129.120) Türklere oluşurken, yaklaşık %18'i (33.910) Rumlardan oluştuğu, yine benzer şekilde, Batı Trakya'daki taşınmaz malların %80'inin Türklere aitken, %5'inin Rumlara ait olduğu ifade edilmektedir.²⁰¹²⁰²

Yunan tarafının görüşlerine göre, Türkiye'nin 1913 Atina Antlaşması uyarınca Batı Trakya'daki bütün haklarından vazgeçtiği savunulmaktadır.²⁰³ Yunanistan, bu tezini uygulamalarına da yansıtmaktadır.

Tüm tartışmalar ve pazarlıklardan sonra, bir tarafta Türkiye, diğer tarafta Yunanistan, Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı arasında 24 Temmuz 1923 tarihinde "Barış" antlaşması olarak imzalar atılmıştır. Böylece, hem Türkiye hem de Yunanistan için hala kritik öneme sahip bir antlaşma imza altına alınmıştır.

Lozan Barış Antlaşması, Türkiye açısından üç noktada çok önemlidir. Bunlardan birincisi, antlaşmanın Türkiye adına bir "eşitlik belgesi" niteliği taşımasıdır. Başta Sevr Antlaşması olmak üzere, bu dönemdeki bütün antlaşmaların ortak özelliği, büyük devletlerin dayatmaları neticesinde imzalanan anlaşmalar olmalarıdır. Lozan Barış Antlaşması ise bu dönemde müzakere edilerek imzalanan, ciddi pazarlıkların yapıldığı dönemin tek antlaşması olma özelliğini taşımaktadır. İkinci önemli nokta, Lozan'ın iktisadi bağımsızlığı temsil etmesidir. Verilen imtiyazların kaldırılmasıyla birlikte borçlar ödenmeye başlamış ve 1954 yılında biten borçlar ile Türkiye'nin dışarıya olan iktisadi bağımlılığının bitmesinin ilk adımı olarak kabul edilmektedir. Lozan'ın Türkiye açısından üçüncü ve son önemli noktası ise, Türkiye devletinin kurucu belgesi olma

²⁰¹ Ürer, **a.g.e.**, ss. 231-232.

²⁰² Hikmet Öksüz, "Lozan'da Batı Trakya Sorunu", **38. (ICANAS) Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara, 10-15 Eylül 2007, ss. 2035-2037.

²⁰³ Ürer, **a.g.e.**, ss. 227-228.

özelliği taşımasıdır. Lozan ile birlikte Türkiye siyasi bağımsızlığını ilan etmiş ve Cumhuriyet'in kurulması noktasındaki en büyük sorunların ortadan kalkmasında kilit rol oynamıştır.²⁰⁴

Lozan Barış Antlaşması azınlıkların statüsü ve korunması konusunda Sevr Antlaşması'nda olduğu gibi ayrı bir bölümde değil, daha az önemsendiğini gösterir şekilde, birinci bölüm olan "Siyasal Hükümler" başlığının üçüncü kesiminde 37. ile 45. maddeleri arasında düzenlenmiştir.²⁰⁵ Bu maddelerden 37.-44. maddeler arasındakiler Türkiye'de bulunan gayrimüslim azınlık için düzenlemeler getirirken, 45. madde ise mütakabiliyet ilkesi gereği aynı hakların Batı Trakya'daki azınlık için de uygulanacağı belirtilmektedir.

Batı Trakya Türk Azınlığı için en temel güvence olan Lozan Barış Antlaşması'nın 37.-45. maddelerine tek tek bakmak, azınlığın haklarını tespit etmek açısından oldukça yerinde olacaktır.

"Madde 37 – Türkiye, 38. maddeden 44. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin anayasa şeklinde tanınmasını ve hiçbir yasa, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlerle çelişkili ya da onlara aykırı olmamasını ve hiçbir yasanın, hiçbir yönetmeliğin ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlere üstün sayılmamasını taahhüt eder.

Madde 38 – Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, soy ya da din ayırt etmeksizin, Türk vatandaşlarının tümünün yaşam ve özgürlüklerini en geniş biçimde korumayı taahhüt eder.

Türk vatandaşlarının tamamı, kamu düzeni ve genel ahlak ile bağdaştığı sürece her din, mezhep ya da inancı her biçimde özgürce yaşama hakkına sahip olacaktır. Müslüman olmayan azınlıklar, Türkiye Hükümetince ulusal savunma ya da kamu düzeninin korunması için ülkenin her yerinde ya da bir bölümünde alınan ve tüm Türk vatandaşlarına uygulanan önlemler saklı kalmak koşulu ile dolaşım ve göç özgürlüğünden tamamen yararlanacaklardır.

²⁰⁴ Baskın Oran, "Lozan Barış Antlaşması", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, ed. Baskın Oran, C. 1, 6. b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s. 222.

²⁰⁵ Baskın Oran, "Lozan'da Azınlıkların Korunması", **Toplumsal Tarih**, C. 19, S. 115 (Temmuz 2003), s.72.

Madde 39 – Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşları Müslümanlarla aynı medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklardır.

Türk vatandaşları, din ayırt edilmeksizin yasa önünde eşit olacaktır.

Din, inanç ya da mezhep farkı hiçbir Türk vatandaşının medeni ve siyasal haklardan yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memurluğa ve rütbe ve makamlara ulaşmasına ya da çeşitli meslekleri ve sanatları yapmasına engel sayılmayacaktır.

Herhangi bir Türk vatandaşının gerek özel ya da ticaret ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir sınır konulmayacaktır.

Resmi dilin varlığı kesin olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gerekli kolaylık gösterilecektir.

Madde 40 – Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk vatandaşları hukuk bakımından ve fiilen öteki Türk vatandaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencelerin aynısından yararlanacaklar ve özellikle, harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma bakımından eşit bir hakka sahip olacaklardır.

Madde 41 – Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan vatandaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının önemli oranda buldukları kentlerde ya da kasabalarda, bu azınlıklar devlet bütçesi, belediye ya da benzeri bütçelerce eğitim, din ya da yardım amacıyla genel gelirlerden verilecek paralardan yararlanma ve ödenek ayrılması konusunda hakça bir pay alacaklardır.

Söz konusu paralar, ilgili kurumların temsilcilerine ödenecektir.

Madde 42 – Türkiye Hükümeti Müslüman olmayan azınlıkların aile ya da özlük hakları konusunda, bu sorunların azınlıkların örf ve geleneklerine göre çözümlenmesine uygun her türlü hükümleri koymayı kabul eder.

Söz konusu hükümler Türkiye Hükümeti ile ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden oluşan özel Komisyonlarda düzenlenecektir. Anlaşmazlık olursa, Türkiye Hükümeti ile Milletler Cemiyeti Meclisi, birlikte, Avrupalı hukukçular arasından bir üst hakem atayacaktır.

Türkiye Hükümeti söz konusu azınlıkların kiliseleri, havraları, mezarlıkları ve öteki dini kurumlarına her türlü koruyuculuğu göstermekle yükümlüdür. Bu azınlıkların bugün Türkiye'de bulunan vakıflarına ve dinsel ve yardım kurumlarına her türlü kolaylığı gösterecek ve izinleri verecek ve yeni dinsel ve yardım kurumları kurulması için benzeri öteki özel kurumlara sağlanmış olan gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir.

Madde 43 – Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşları, inançlarına aykırı ya da dinsel ayinlerini bozucu herhangi bir işlem yapmaya zorlanamayacakları gibi, hafta tatilleri (resmi tatil) gününde mahkemelerde hazır bulunmaktan ya da herhangi bir yasal işlemin yapılmasından kaçınmaları nedeniyle, onların hiçbir hakkı ortadan kalkmayacaktır.

Bununla birlikte, bu hüküm söz konusu Türk vatandaşlarının, kamu düzeninin korunması bakımından, öteki tüm Türk vatandaşlarının bağlı olduğu yükümlerin dışında tutan bir anlam taşımamaktadır.

Madde 44 – Türkiye, bu kesimin yukarıdaki maddelerinin, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına ilişkin bulunduğu ölçüde, uluslararası toplumu ilgilendirici nitelikte yükümler getirdiğini ve onların Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altına alınmasını kabul eder. Bu hükümler Milletler Cemiyeti Meclisi'nde çoğunlukça uygun bulunmadıkça değiştirilemeyecektir. Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japonya Milletler Cemiyeti Meclisi'nde bu maddeler konusunda, yöntemine uygun biçimde, çoğunlukça kabul edilecek olan herhangi bir değişikliği reddetmemeyi kabul eder.

Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin bu yükümlülüklerden herhangi birine aykırılık olması ya da olma tehlikesi üzerine, buna Meclisin dikkatini çekmeye yetkili olacağını ve Meclisin

duruma göre uygun ve etkin sayılacak bir davranışta bulunabileceğini ve yönerge verebileceğini kabul eder.

Bundan başka, Türkiye, bu maddelere ilişkin hukuksal ya da uygulamayla ilgili sorunlarda, Türkiye Hükümeti ile imzacı öteki devletlerden herhangi biri ya da Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden herhangi bir devlet arasında görüş ayrılığı ortaya çıkınca bu anlaşmazlığın, Milletler Cemiyeti Antlaşması'nın 14. maddesi uyarınca, uluslararası nitelikte bir anlaşmazlık gibi sayılmasını kabul eder. Türkiye Hükümeti bu türden olan herhangi bir anlaşmazlığın, karşı taraf talep ederse, Uluslararası Daimi Adalet Divanı'na götürülmesini kabul eder. Daimi Divan kararı istinaf edilemeyip Milletler Cemiyeti Antlaşması'nın 13. maddesi uyarınca verilmiş bir kararın gücünde ve değerinde olacaktır.

Madde 45 – Tüm bu hükümler ile Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıkları için tanınan haklar, Yunanistan tarafından da kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.”²⁰⁶

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye için çok kritik sorunlardan birisi olan “azınlıkların durumu” hukuki ve bağlayıcı bir statüye kavuşmuştur. Lozan Barış Antlaşması 38., 39., 40., 42., 43. maddelerinde dinsel azınlıklardan ve onlara tanınan haklardan bahsetmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın tüm maddeleri incelendiğinde herhangi bir azınlık tanımına yer verilmemesine karşın, yukarıdaki maddelerde de görüleceği üzere azınlıklara ilişkin hakları tanımlarken “Müslüman olmayan azınlıklar” yani gayrimüslimler ifadesi kullanılmaktadır. Buna paralel olarak, 45. maddede de belirtildiği üzere, tüm bu haklar Batı Trakya'daki Müslüman azınlık için de aynı şekilde geçerli olacaktır.

Lozan sistemi ile devletler iki tür yükümlülük altına girmiştir. Birinci tür yükümlülükleri, vatandaşları olsun ya da olmasın egemenliği altında yaşayan herkese yaşam, özgürlük ve dinini yaşamayı sağlamak zorundadır. İkinci tür yükümlülükleri ise, soy, din ve dil bakımından farklılık gösteren azınlık statüsündeki vatandaşlarına bunların ötesinde de birtakım haklar tanımak durumunda kalmıştır. Lozan ile Türkiye'de bulunan

²⁰⁶ Lozan Barış Antlaşması, 24 Temmuz 1923.

gayrimüslimler, yani Rum, Ermeni ve Yahudiler, azınlık olarak kabul edilmiştir. Ancak Süryaniler azınlık statüsünde görülmemiştir.²⁰⁷²⁰⁸

Son olarak, genel kanının aksine, Lozan Barış Antlaşması, Yunan Sevr'ini de ortadan kaldırmamıştır. Antlaşma'nın 16. Protokolü ile Yunan Sevr'inin yine aynı devletler arasında yürürlüğe konulması hususu yer almaktadır. Özetle, Lozan Barış Antlaşması, kendi azınlık hakları ile Yunan Sevr'i arasında bağ kurmuştur. MC Sekreteri William O'Molony de Yunan Sevr'inin Lozan'ın azınlıkların korunması rejimine dahil olduğunu belirtmiştir.²⁰⁹

Bu açıklamaya paralel olarak akademisyen Sevin Toluner'e göre, Lozan Barış Antlaşması'nda, Türkiye ve Yunanistan'ın taraf olduğu azınlıkların korunmasına dair imzalanan önceki antlaşmaların sona erdiğine dair bir hüküm yer almamaktadır. Söz konusu hususta bir hüküm yer almadığı gibi, Lozan ile daha önceki antlaşmaların hükümlerinin bir arada uygulanmasına engel olacak bir uyumsuzluk da olmadığı vurgulanmaktadır.²¹⁰

2.2.1.6.3. Atina Antlaşması (1 Aralık 1926), Ankara Antlaşması (10 Haziran 1930) ve Ankara Antlaşması (9 Aralık 1933)

Lozan Barış Antlaşması imzalanmış olmasına rağmen, 1923 yılında Batı Trakya Türk Azınlığı çok ciddi baskılar ve insanlık dışı uygulamalar ile yaşamak durumunda kalmıştır. Türk hükümeti, bu durumun devam etmesi halinde, Türkiye'de bulunan Rumlara da aynı muamelenin yapılacağını bildirerek tepkisini göstermiştir. Ancak Yunanistan, Batı Trakya Türk Azınlığına karşı tutumunu ve uygulamalarını değiştirmemiş ve baskıcı yönetimine devam etmiştir. 1925 yılı ve sonrasındaki 8 yıl, Türk-Yunan ilişkileri açısından "mübadele, azınlık ve etabli" başlıkları çerçevesinde

²⁰⁷ Nilgün Atıcı Köktaş ve Hakkı Büyükbaş, "Lozan Antlaşması, Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu", **Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S. 3 (Nisan 2016), ss. 9-10.

²⁰⁸ Oran, **Küreselleşme...**, s. 157.

²⁰⁹ Kamil Kısa, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüleri", **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2 (Temmuz 2018), ss. 320-321.

²¹⁰ Sevin Toluner, "Lozan ve Azınlıkların Korunması", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 15, S. 1-2 (1995), s. 74.

devam etmiştir. Buna ilaveten, Patrikhane ve Patriklik seçimleri de iki ülke arasında gerginlik sebebi olmuştur.²¹¹

Öte yandan, Türk sınırına komşu olan Batı Trakya Türk Azınlığı, Yunanistan'ı ciddi manada rahatsız etmiş ve bu bölgeye Anadolu'dan gelen Rum göçmenler yerleştirilerek nüfusun ağırlığı değiştirilmek istenmiştir. Ancak bölgeye yerleştirilen Rumların mülkiyet ve toprak sorunu olduğu için, göç eden kişilerin Batı Trakya Türk Azınlığının mülklerini işgal etmiştir. Yunan devleti tarafından da işgal edilen bu yerlerin Rumlara verilmesi ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yeni bir antlaşmanın yapılması ihtiyacı doğmuştur.²¹²

Bu sorunların çözümü için iki taraf bir araya gelerek 1 Aralık 1926 tarihinde Atina Antlaşması'nı imzalamış ve Antlaşma 23 Haziran 1927'de yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma, etabli sorunundan çok mali konulardaki sorunların çözümüne katkı sunmuştur. Atina Antlaşması ile Yunanistan'ın mübadeleye katılan bölgelerindeki Müslüman mülk sahiplerinin 18 Ekim 1912 tarihinden önce bölgeden ayrılması veya başından beri ülke dışında yaşaması durumunda mülkleri Yunan hükümetine verilmiştir. Aynı şekilde, Türkiye'nin mübadeleye katılan bölgelerindeki gayrimüslimlerin 18 Ekim 1912'den önce bölgeden ayrılması veya başından beri ülke dışında yaşaması durumunda mülkleri Türk hükümetine verilmiştir. Bu mülklerin değeri hesaplanarak takas ve mahsuplaşma sağlanmıştır. Bununla birlikte, mübadele dışındaki Batı Trakya ile İstanbul'da Müslüman ve Rumların taşınmazları ise en geç 1 ay içinde geri verilmesi kabul edilmiştir.²¹³ Taşınmazların kıymetinin belirlenmesi konusundaki görüş ayrılıkları ve Batı Trakya ile İstanbul'daki mülklerin geri verilmesindeki yavaş tutumlar sebebiyle antlaşma tam olarak uygulanamamış ve iki ülke arasındaki gerilim devam etmiştir.

İki ülke arasındaki gerilim devam ederken, Yunanistan ülkeye göç eden Rumlar sebebiyle ekonomik sıkıntı yaşamaya başlamıştır. Dış politikada da Bulgaristan ile gerilen ortam yüzünden zorlu bir dönem içine girmiştir. 1928 yılında iktidarı tekrar ele geçiren Venizelos, Türkiye'ye karşı barışçıl ve sıcak adımlar atarak iki ülke arasındaki tansiyonun düşmesine ve çözülemeyen problemlerin çözümü noktasında ilerleme

²¹¹ Serap Toprak, "Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu", **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 3, S.1 (Haziran 2014), s. 47.

²¹² Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 81.

²¹³ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, ed. Baskın Oran, C. 1, 6. b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, ss. 343-344.

sağlanmasına olanak tanımıştır. 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması ile mübadeleden kaynaklanan sorunların kalıcı olarak çözümü noktasında büyük ilerleme sağlanmıştır. Ankara Antlaşması'nın 14. maddesi, Batı Trakya'da bulunan bütün Müslüman Yunan vatandaşlarının doğum yerleri ve Batı Trakya'ya geliş tarihlerine bakılmaksızın etabli statüleri tanınmış, 15. Maddesi ile de yapılmış olan tüm sözleşme ve antlaşmalardaki etablielere tanınan hakların kullanılacağını karara bağlamıştır. Buna ilaveten, azınlık mensuplarının elinden alınarak Rumlara verilen mülkler için Yunanistan'ın mülk sahiplerine tazminat vereceği ve bundan sonra da Türklerin mülklerine el konulmayacağını garanti altına almıştır.²¹⁴

Bu antlaşma sonrasında, iki ülke ilişkilerinde ciddi bir iyileşme gözlemlenmiş olup, bu süreç azınlıklara da olumlu şekilde yansımıştır. Bu iyi niyet havası içinde bir sonraki adım olarak, etabli sorunun kesin çözümüyle ilgili son bir antlaşma daha gerçekleştirilmiştir. 9 Aralık 1933 tarihli Ankara Antlaşması ile nüfus mübadelesi konusunda çalışma yapmak için kurulan Karma Değişim Komisyonu 19 Ekim 1934'te kaldırılmıştır. Nüfus mübadelesine konu olan mallara ilişkin her iki ülke mahkemelerinin bakması ve hukuki bir karara varması noktasında fikir birliğine varılmıştır.²¹⁵ 1923 tarihinde başlayan mübadele süreci, 1933 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile büyük oranda sorunları ortadan kaldırılarak hukuki olarak sonuçlanmıştır.

2.3.Yunanistan'ın Azınlık Politikası ve Batı Trakya Türk Azınlığa Karşı Uygulamaları

Bir önceki bölümde Yunanistan topraklarında yaşayan azınlıklar ayrıntılı olarak ele alınmış olup, Yunanistan egemenliği altında resmi olarak kabul edilen tek azınlık, dini bir azınlık statüsü verilen Batı Trakya Türk Azınlığıdır. İki ülke açısından da azınlık sorunlarına ilişkin büyük önem taşıyan Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya Türk Azınlığı birtakım haklar kazanmış ve azınlık statüsünü uluslararası alanda kabul ettirmiştir. Öte yandan, Yunanistan toprakları içinde bulunan Makedonlar, Arnavutlar, Ulahlar ve diğer gruplar ise herhangi bir hak elde edememiştir. Bu çerçevede,

²¹⁴ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 82.

²¹⁵ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, 10. b., İstanbul: Der Yayınları, 2015, s. 560.

Yunanistan'ın azınlık politikası değerlendirilirken, bu politikanın en önemli muhatabının Batı Trakya Türk Azınlığı olduğu unutulmamalıdır.

Yunanistan'ın azınlık politikasını incelerken, öncelikli olarak taraf olduğu uluslararası antlaşmalar çerçevesinde değerlendirmek faydalı olacaktır. Yunanistan, Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı imzalamayan ülkeler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, AK Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'ni 1997 yılında imzalamış ancak 2021 yılı itibariyle halen parlamentosunda onaylayarak yürürlüğe koymamıştır. 1966 tarihli BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni de "Azınlıkların Korunması" başlıklı 27. maddesi sebebiyle ancak 1997 yılında onaylamıştır. Bu çerçevede, Yunanistan'ın Avrupa azınlık politikalarına uyma konusundaki isteksiz tavrı açıkça görülmektedir.²¹⁶

Yunanistan topraklarında sadece dini azınlıklar olduğunu kabul etmiş ve ulusal azınlık kavramından uzak durmaya çalışmıştır. Ulusal azınlıklar, en geniş azınlık haklarına sahip olabilecek gruplar olarak tanımlanırken, dinsel azınlıklar ise, sınıflandırıldıkları kategori gereği elde edecekleri haklar ile etnik ve ulusal azınlık gruplarına göre daha az sorun yaratabilme potansiyeline sahip topluluklar olarak görülmektedir. Dinsel haklar ile dini bir otoritenin tanınması, etnik ve ulusal haklarda tanınması gereken haklar ve otoritenin yanında çok daha kolay ve yönetilebilir olarak kabul edilmektedir. Dinsel azınlıklara verilen hakların genellikle inanç dünyası ve ibadetler ile ilgili olması sebebiyle, devletin birlik ve bütünlüğüne karşı problem yaratabilecek haklar arasında görülmemektedir. Bu çerçevede, Yunanistan da dinsel azınlıklar konusuna odaklanarak ülke topraklarındaki azınlıkların dini azınlıklara mensup olduğunu, ülkesinde herhangi bir etnik ya da ulusal azınlık olmadığını vurgulamaktadır.²¹⁷ Buna rağmen, Batı Trakya Türk Azınlığının dini konulardaki haklarını verme noktasında bile Lozan Barış Antlaşması'nın şartlarına uymadığı da görülmektedir.

Yunanistan'ın azınlık hakları konusundaki temel metinlerinden birisi, 1920 yılında imzalanmasına rağmen 29 Eylül 1923 tarihinde Yunan Meclisinde onaylanarak yürürlüğe giren Yunan Sevr Antlaşması'dır. Bu antlaşma ile Yunanistan, ülkesindeki

²¹⁶ Kurubaş, a.g.e., s. 293.

²¹⁷ Çiğdem A. Koyuncu, "Yunanistan'daki Makedon Azınlık Sorununun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında Analizi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 16, S. 4 (Aralık 2018), s. 381.

azınlıkların korunması ve özgürlüklerini yaşayabilmeleri amacıyla din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin ülkede yaşayan herkesin medeni ve siyasi haklardan yararlanmalarının sağlanacağını, kendi dilinde eğitim yapmalarına imkan tanınacağını ve kendi dillerini çeşitli alanlarda kullanabilmelerinin destekleneceğini, ayrıca azınlıkların kendi vakıf ve derneklerini kurabileceklerini taahhüt etmiştir. Ardından Lozan ile de Batı Trakya Türk Azınlığına paralel haklar tanınmıştır. Ancak, Yunan Anayasası'nın hiçbir maddesinde Batı Trakya'da bir azınlığın varlığından ya da topraklarında yaşayan azınlıklara tanınan bazı özel haklardan söz edilmemiştir.²¹⁸²¹⁹

Yunanistan'ın azınlık politikasındaki bu katı tavrının altındaki nedenlerden birisi, ülkedeki azınlıkların coğrafi olarak komşu ülkelerle akrabalık ilişkisinin olması olarak değerlendirilmektedir. Azınlıklara ilişkin yapılan değerlendirmelerde, tarih boyunca akraba devleti ile yakın ilişki kuran azınlıkların, ilerleyen yıllarda egemenliği altında bulunduğu ülkeye sorun çıkarttığı gözlemlenmiştir. Tarihsel süreç içinde Yunanistan da Türkiye, Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk ile sorunlar yaşamış ve bu ülkeye mensup azınlıkların kendi topraklarında yaşıyor olması ciddi bir güvenlik endişesi oluşmasına neden olmuştur. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki süreç, Yunanistan'ın endişelerini daha da arttırmıştır.²²⁰

Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı baskıcı ve taraflı politikaların bir diğer sebebi de Türk-Yunan ilişkileri olarak nitelendirilebilir. Geçmişten günümüze devam eden süreçte çözüm bekleyen ve halen gerginlik sebebi olan pek çok konu vardır. Azınlıklar sorunu dışında; Kıbrıs sorunu, Ege Denizi'ndeki karasuları sorunu, kıta sahanlığı sorunu, adaların silahsızlandırılması, uçuş bilgi bölgesi (FIR hattı) sorunu ve sahipsiz adalar sorunu, Doğu Akdeniz enerji sorunu, Suriyeli göçmenler sorunu gibi pek çok sorunlu alan sayılabilir. İlişkilerinde bu kadar sorunlu alanı bulunan iki komşu ülkenin yaşadığı her gerginliğin de doğrudan ülkedeki azınlıklara yansıdığı ve yaşamlarını zorlaştırdığı görülmektedir.

Yunanistan'ın azınlık politikasındaki en dikkat çekici konulardan birisi de azınlıklara yönelik açıklamaların Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılmasıdır. Hukuki olarak Yunanistan vatandaşı olan azınlık mensuplarıyla ilgili her konudaki

²¹⁸ Kurubaş, **a.g.e.**, s. 294.

²¹⁹ Hüseyinoğlu, **a.g.e.**, s. 4777.

²²⁰ Kurubaş, **a.g.e.**, ss. 294-295.

açıklamanın Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılması, azınlığın içselleştirilmeden bir dış politika konusu olarak kabul edildiğini göstermektedir. Yunanistan'ın azınlık politikasını tek kelime ile özetlemek gerekirse “asimilasyon” kelimesi en uygun tanımlama olacaktır.²²¹ Yunanistan bu politika benimsediğini açıkça ifade etmese de gerçekleştirilen uygulamalar değerlendirildiğinde, ortada ciddi bir asimilasyon politikası uygulandığı görülmektedir. Bir sonraki bölümde ele alınacak olan Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesinde de Yunan mahkemelerinin tutumu bile bu politikayı ispatlar niteliktedir.

Yunanistan'ın uygulamaları çerçevesinde Batı Trakya Türk Azınlığı ciddi zorluklar yaşamaktadır. Yine üçüncü bölümde detaylı olarak ele alınacak sorunları toplumsal ve siyasal, kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı ve ekonomik sorunlar olmak üzere sınıflandırmak mümkündür. Batı Trakya Türk Azınlığı bu sorunları yaşarken çok ciddi mücadeleler vermiş, ciddi bir örgütlenme faaliyetine gitmiş, sesini her platformda duyurabilmek için gerekli çalışmaları yapmış ve 1980'li yılların ikinci yarısı itibariyle de sesini uluslararası alanda duyurabilmeyi de başarmıştır.

Yunanistan bu politikaları ancak, AB üyeliği sonrasındaki süreçte ve özellikle de 1990'lı yılların sonunda bir miktar yumuşama göstermiştir. Yunanistan'ın demokratikleşme süreci, AB üyesi olarak Birliğin bazen desteğini bazen baskısını hissetmesi, Cem-Papandreu yakınlaşması, 1999 depremi ve sonrasındaki yardım çabaları gibi pozitif etki yaratan gelişmeler neticesinde, azınlıklara yapılan baskının bir miktar azaldığı gözlemlenmiştir. Tarihsel süreç boyunca, iki ülke arasındaki komşuluk ilişkilerinin geliştiği ve ılımlı havanın estiği dönemlerde, Batı Trakya Türk Azınlığı gündelik hayatında bir nebze de olsun rahatlık hissedebilmektedir.

Bu bölümde, Yunanistan topraklarındaki azınlıklar ve resmi olarak kabul edilip dini azınlık statüsündeki Batı Trakya Türk Azınlığının hukuki statüsü ve Yunanistan'ın azınlıklara bakış açısı ele alınmıştır. Yunanistan, Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik çeşitli baskı ve kısıtlamalar uygulamakta ve bu uygulamaların sonucunda da azınlık hak arama mücadelesi vermektedir. Azınlık hak arama mücadelesinde Dr. Sadık Ahmet'i lider olarak benimsemiş ve sesini duyurabilmek ve haklarını alabilmek için liderinin etrafında kenetlenmiştir. Gerek Türk azınlık milletvekillerinin Yunan parlamentosuna

²²¹ Kurubaş, a.g.e., s. 294.

girmesi gerekse de seslerini tüm dünyaya duyurabilmeleri açısından Dr. Sadık Ahmet'in verdiği mücadele Batı Trakya Türk Azınlığının kaderi için çok önemli olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ YAŞADIĞI SORUNLAR VE HAK ARAMA MÜCADELESİ

3. Batı Trakya Türk Azınlığının Statüsü

Batı Trakya Türkleri, hukuki olarak 1923 yılından itibaren azınlık olarak, fakat coğrafi olarak bakıldığında ise yüzyıllardır Batı Trakya bölgesinde ev sahibi olarak yaşamaktadır. Batı Trakya Türk Azınlığı açısından değerlendirildiğinde, Batı Trakya topraklarında yüzyıllardır özgürce yaşamış olmaları ve bahis konusu toprakların en eski milletlerinden birisi olarak varlıklarını sürdürmeleri oldukça önemlidir. Hatta bağımsızlıklarını kaybettikleri dönemlerde bile mücadeleyi bırakmayıp kendi yönetimlerini, hükümetlerini ve cumhuriyetlerini kurma başarısına bile ulaşmışlardır. Ancak, 20. yüzyılda, yaşanan savaşlar neticesinde bu toprakların başka bir devletin egemenliği altına geçmesi ve bu durumun da çok taraflı uluslararası antlaşmalar ile kabul edilmesi, Batı Trakya Türkleri için geri dönüşü olmayan yeni bir sürecin başlangıcı anlamını taşımaktadır. Batı Trakya Türklerinin bu durumdan memnun olmadıkları bilinmekle birlikte, yine de doğup büyüdüğü ve vatan olarak bildikleri toprakları terk etmemeleri de bu değerlendirmeler ışığında kabul edecekleri bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır. Batı Trakya Türk Azınlığı, Yunan vatandaşı kimliğini de hiçbir zaman gizlememiş ve yaşadıkları sorunlar dışında Yunan vatandaşı olmaktan da herhangi bir rahatsızlık duymamışlardır.²²²

Türkiye'nin bakış açısıyla Yunanistan, coğrafi olarak komşu bir ülke olmanın ötesinde, tarihsel ve karmaşık ilişkilerin olduğu, farklı pek çok değişkenin ilişkilerini derinden etkilediği bir ülke konumundadır. Yunanistan, mevcut uluslararası sistemde düşman bir ülke olarak nitelendirilemeyecek olsa bile, Türkiye'nin en önemli rakibi ve dış politikasındaki en çetrefilli ve sorunlu konularının muhatabı bir ülke durumundadır. Yine de dönem dönem, özellikle de Albaylar Cuntası sonrası dönemde, “düşman ülke”

²²² Işık Sadık Ahmet, Kişisel Görüşme, 26.03.2021.

yakıştırmasının yapıldığı da görülmüştür. İki ülkenin arasındaki tansiyonun genellikle yüksek olduğu, uzlaşılmayan konuların fazlalığı ve kritikliği de göz önünde bulundurulduğunda, Yunanistan'ı Türkiye'nin iyi geçinemediği komşusu olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. İki komşu ülke arasında çözümün bir türlü bulunamadığı başta Kıbrıs ve Ege sorunları olmak üzere, azınlıkların durumu gibi kronikleşmiş sorunların yanı sıra, son yıllarda ortaya çıkan Doğu Akdeniz'deki enerji problemleri ve Suriyeli göçmenlerin durumu gibi konular da her iki ülke ilişkilerinin yeni sorunlarla karşılaşma potansiyelini yansıtan önemli birer göstergedir. İki ülkenin gerek bakış açıları farklılığı, gerek komşu olmalarının sonucu ile iki ülke ilişkilerinde tansiyonun düştüğü nadiren görülmektedir. Gerçekleştirilen iyi niyetli görüşmelerin bile genellikle olumsuz açıklamalar ile sonuçlanması, bu ilişkilerin kısa ve orta vadede de sakin bir zemine oturamayacağını göstergesi niteliğindedir.

İki ülke arasındaki bu gerilimli ilişkilerde, Kıbrıs sorunu şüphesiz ilk sırada yer almaktadır. Bu noktada, Kıbrıs'ın mevcut durumuna ve geleceğine ilişkin çözüm bekleyen sorun da aslında Türk-Yunan uyuşmazlığının devamı niteliğindedir. Son olarak BM Genel Sekreteri Antonio Guterres nezdinde 27-29 Nisan 2021 tarihlerinde Cenevre'de gerçekleştirilen ve Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dışişleri bakanlarının da katıldığı Kıbrıs görüşmelerinden yine bir sonuç alınamamıştır.²²³

Devamında gelen ve beraberinde pek çok sorunu da içeren Ege sorunları ikinci sırayı alırken, azınlıklar konusunun da bu sorunlarla birlikte ön sıralarda yer aldığı görülmektedir. Batı Trakya Türk Azınlığı, Türk-Yunan ilişkilerindeki atmosferden doğrudan etkilenmektedir. Diğer bir deyişle, Kıbrıs'ta ya da Ege'de yaşanan bir sorunun yansımaları doğrudan Batı Trakya Türk Azınlığın yaşamsal faaliyetlerini etkilemektedir. Bu konuya 1996 yılı Ocak ayındaki Ege Denizi'nde yaşanan Kardak Krizi²²⁴ ile 1996 yılı Ağustos ayında Kıbrıs Rum Kesimi'nden bir göstericinin tampon bölgedeki asılı bulunan Türk Bayrağı'nı indirme girişimi ve neticesinde Türk askeri tarafından vurulması olayları örnek gösterilebilir.²²⁵ Her iki olayın ardından da Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik

²²³ Cenevre'de başarısızlık, Kıbrıs görüşmelerinin geleceğini nasıl etkiler?, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56938748>, (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

²²⁴ Kardak Kayalıkları: Theodoros Pangolos ve Onur Öymen 1996 krizini anlattı, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38394643>, (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

²²⁵ Protester is killed as Turkish soldiers open fire during attempt to tear down flag British troops shot in Cyprus, (Çevrimiçi) <https://www.heraldscotland.com/news/12039247.protester-is-killed-as-turkish-soldiers-open-fire-during-attempt-to-tear-down-flag-british-troops-shot-in-cyprus/>, (Erişim Tarihi 25.04.2021).

baskılar ciddi oranda artış göstermiştir. Hatta bu etkinin boyutu genellikle gündelik yaşamını doğrudan etkileyecek seviyelerde gerçekleşmiştir. Öte yandan, Batı Trakya Türk Azınlığı ile Yunanistan'ın ilişkisi de Türk-Yunan ilişkilerini etkileyici özelliğe sahiptir.²²⁶

Batı Trakya Türk Azınlığın sorunları Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı dönemde başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. İki ülke arasında iyi ilişkilerin olduğu dönemlerde Batı Trakya Türk Azınlığı hem Lozan'dan kaynaklanan haklarını alma konusunda bir miktar mesafe kat edebilmiştir. İlk olarak 1930'lu yıllardaki Atatürk-Venizelos yakınlaşması bölgedeki Türkler için olumlu bir atmosferin oluşmasına imkan tanımıştır. İki lider sorunlu konuların çözümü konusunda hızlı davranarak öncelikle iki ülke arasındaki nüfus mübadelesi ile ilgili sorunların sona ermesini sağlamıştır. Venizelos'un Türkiye ziyareti sırasında, 30 Ekim 1930 tarihinde, iki ülke ilişkileri ilk defa dostça bir zemine oturmuş ve "Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması" imzalanmıştır. Bununla birlikte, Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesi de iyi ilişkilerin seviyesini ortaya koymaktadır.²²⁷

Devam eden yıllarda, iki ülke arasındaki ilişkiler iyi niyet çerçevesinde sürdürülmüştür. 1952 yılında, iki ülke arasında karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiş ve dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti sırasında Gümölcine'de ilk defa bir Türk lisesi (Celal Bayar Lisesi) açılması, Yunanistan'da 3065/1954²²⁸ sayılı yasanın çıkartılması ve bu çerçevede okullara ve çeşitli kurumlara "Müslüman" yerine "Türk" kelimesini içeren isimler verilmesi ve tabelalarının asılmaya başlanması önemli gelişmeler olarak görülmektedir. Bu noktada Yunan devletinin pozitif yaklaşımı, gerek azınlığın yaşamında gerekse de iki ülke ilişkilerinin gelişimi açısından oldukça önemlidir.²²⁹

Ancak Yunanistan'daki "Albaylar Cuntası" olarak bilinen 1967-1974 dönemi ve Kıbrıs sorununun kendisini hatırlatması, Batı Trakya Türk Azınlığı için yeni ve karanlık bir dönemin başladığının habercisi olmuştur. Uzun yıllar sürecek baskılar ve hak ihlalleri ile yaşamak zorunda kalacak Batı Trakya Türkleri, hak arama mücadelesine girişecek ve

²²⁶ Hüseyinoğlu, **a.g.e.**, ss. 4777-4778.

²²⁷ Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 15 (Ağustos 2006), ss. 256-258.

²²⁸ United Nations General Assembly Human Rights Council, "**Follow-Up and Implementation of the Vienna Declaration**", 29.08.2008, s 3.

²²⁹ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, ss. 33-34.

seslerini hem yerel hem ulusal her platformda duyurmak için büyük bir çaba içine girecektir. Albaylar Cuntası, sadece Yunanistan'ın demokratikleşme sürecine zarar vermemiş, başta azınlıklar olmak üzere ülkenin tüm sistemine zarar veren bir nitelikte olmuştur. Albaylar Cuntası sonrasındaki demokratikleşme süreci ve AB üyeliği ise Yunanistan iç siyasetinde pozitif bir hava yaratılmasında önemli rol oynamıştır.

3.1.Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları

Daha önce de kısaca bahsedildiği üzere, Batı Trakya Türk Azınlığı, Lozan Barış Antlaşması'ndan kaynaklanan haklarına erişememekte ve özellikle de Türk-Yunan ilişkilerinin gergin olduğu dönemlerde çok ciddi sorunlar yaşamaktadır. İki ülke arasındaki sıcak ilişkilerin geliştiği dönemlerde bile bu sorunların çözülmediği, sadece kısmı hafifleme ve rahatlıklar yaşandığı görülmektedir. Türk-Yunan ilişkilerindeki sorunların tamamı çözülmeden Batı Trakya Türk Azınlığının sorunlarının çözüleceğini söylemek fazla iyimser bir değerlendirme olacaktır. İki ülke arasındaki sorunların (özellikle Ege sorunu) çözümü noktasında ilki 12 Mart 2002'de başlayan istikşafi görüşmelerin 62.si 16 Mart 2021 tarihinde Atina'da gerçekleştirilmiştir.²³⁰ Görüşmelerin ardından Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias 15 Nisan 2021 tarihinde Ankara'ya giderek mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu ile görüşmüştür. Görüşmelerden sonra iki bakanın gerçekleştirdiği basın toplantısı oldukça gergin bir atmosferde geçmiş olup, Türk-Yunan ilişkilerindeki sorunlu alanlar, Batı Trakya Türk Azınlığının durumu da dahil olmak üzere, kameralar önünde tartışılmış ve iki ülkenin de orta noktada kolay kolay buluşamayacağı hususu bir kez daha gözler önüne serilmiştir.²³¹ Yine de söz konusu görüşmelerin devam etmesi, diyalogun sürdürülmesi anlamında önem taşımaktadır. Çünkü özellikle son yıllarda Türkiye'nin gerek AB gerekse Yunanistan ile diyalogunda çeşitli kesintiler yaşandığı da görülmektedir.

²³⁰ "Türkiye-Yunanistan arasındaki istikşafi görüşmelerin 62. turu tamamlandı", (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiye-yunanistan-arasindaki-istiksaf-gorusmelerinin-62-turu-tamamlandi>, (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

²³¹ Yunan ve Türk dışişleri bakanlarının basın toplantısında tartışma çıktı, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2021/04/15/yunan-ve-turk-d-sisleri-bakanlar-n-n-bas-n-toplant-s-nda-tart-sma-c-kt>, (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Batı Trakya Türk Azınlığının eğitim, etnik kimliklerinin inkarı, vatandaşlıktan zorla çıkartılmaları, siyasi katılım ve temsili, müftülük ve vakıfların durumu ile yaşadıkları ekonomik sorunlar detaylı olarak ele alınacaktır. Azınlık mensuplarının yaşadığı daha farklı sorunlar olmakla birlikte, bu sorunlar genel olarak Yunan Anayasası, başta Lozan Barış Antlaşması olmak üzere uluslararası antlaşmalara ve temel insan haklarına karşı ciddi ihlaller içerdiği için seçilmiştir.

3.1.1. Eğitim Sorunu

Eğitim, insanların temel gelişimlerini sağlayabilmesi, diğer insanlarla ve dünya ile iletişim kurabilmesi açısından en temel gereklilikler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, gelişmiş tüm ülkelerde temel eğitim zorunlu tutulmuş olup, kişinin hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma ve ülkesine pozitif anlamda katkı sağlamasının özünü oluşturacak temel niteliklerin sağlanmasında eğitim kritik bir öneme sahiptir. Azınlık statüsünde yaşayan bireyler ve toplum için eğitimin önemi daha da artmaktadır. Gerek insan hakları konusunda gerekse de azınlıkların korunması konularında, bir gruba mensup kişilerin gerektiği ve ihtiyaç duyulduğu şekilde eğitilebilmesi ve bu eğitime özgürce ulaşabilmesi ile eğitimini kendi dilinde gerçekleştirilebilmesi temel azınlık haklarından birisi olarak sayılmaktadır.²³²

Batı Trakya Türk Azınlığının eğitim hakkı da bu kapsamda çok hayati bir öneme sahiptir. Eğitimin temel niteliği de göz önüne alındığında, azınlık mensuplarının karşı karşıya kaldıkları en büyük sorun eğitim sorunudur.²³³ Yunanistan'ın azınlıklara yönelik çeşitli kısıtlama ve uygulamaları neticesinde, okur-yazarlık oranının en düşük olduğu bölge Batı Trakya'dır.²³⁴ Yunanistan'ın asimilasyon politikasının en rahat uygulanabildiği alan da eğitim alanıdır.²³⁵ Yunanistan, imzalamış olduğu antlaşmalarda

²³² Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 117.

²³³ Türkiye'nin Sorunları Dosyası: Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu, İnaf Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul:İnaf Yayınları, 1992, s. 80.

²³⁴ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, s. 51.

²³⁵ Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikayetleri ve İstekleri", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 15, S. 1-2 (1995), ss. 2-3.

taahhüt ettiği eğitim haklarını uygulamaya geçirmeyerek, Batı Trakya Türk Azınlığı üstünde uygulamak istediği olumsuz politikalar için uygun zemini yaratabilmektedir.

1913 yılında imzalanan Atina Antlaşması, Batı Trakya Türk Azınlığın eğitim alanındaki ilk güvencesidir. Bu Antlaşmanın 3 no.lu protokolünün 15. maddesinde Müslümanların özel okulları tanınmakta, söz konusu okulların Türkçe eğitim yapacağı ve gelir kaynaklarına saygı duyulacağı kabul edilmektedir. Atina Antlaşması'ndan sonra da 1920 yılında imzalanan Yunan Sevr'inin 8. ve 9. maddeleri ile 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın 40. ve 41. maddeleri azınlıklara eğitim konusunda geniş haklar tanımaktadır. Yunan Sevr'inin 8. maddesi ile Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddesinde, Müslüman azınlığa kendi dilini serbestçe kullanabileceği okulları açması, yönetmesi ve denetlemesine yönelik haklar tanınırken, yine aynı antlaşmaların 9. ve 41. maddelerine göre de Müslümanların önemli oranda bulunduğu bölgelerde kendi dillerinde eğitim görmelerine yönelik gerekli kolaylığın Yunan devleti tarafından tanınacağı ve yerel bütçeden pay ayrılacağı hususları yer almaktadır.²³⁶ Buna ilaveten, 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Kültür Antlaşması ile azınlıkların eğitim hakları koruma altına almış, iki ülkenin de çeşitli burslar vermesi kabul edilmiş, okul kitaplarındaki yanlışlıkların düzeltilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu antlaşma neticesinde Türkiye'den öğretmenler geçici olarak Batı Trakya'da görevlendirilmiş ve bu öğretmenlerin azınlık mensuplarının eğitimine ve gelişmesine de büyük oranda katkıları olmuştur. Söz konusu antlaşmanın ardından çözülememiş ve devam eden sorunların da çözümü amacıyla 20 Aralık 1968 tarihinde bir Kültür Antlaşması daha imzalanmıştır. Tüm bu antlaşmalar iyi niyet çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmelerin sonucunda imzalanmıştır. Söz konusu Antlaşma ile azınlık dilinin serbestçe kullanılmaya devam etmesi, görsel eğitim araçlarının denetimi sonrası serbestçe kullanılması, onaylı kitaplardan oluşacak okul kitaplıkları kurulması, azınlık okullarındaki öğrencilerin dini, sosyal ve ulusal bilinçlerine saygı gösterilmesi hususlarında fikir birliğine varılarak antlaşma imzalanmıştır.²³⁷

Öte yandan, Yunanistan iç hukukunda da çeşitli düzenlemeler ile de Batı Trakya Türk Azınlığının eğitim hakları düzenlenmiş ve bazen güvence altına alınırken bazen de uygulanacak baskı ve kısıtlamalar uluslararası antlaşmalara aykırı şekilde

²³⁶ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 117-118.

²³⁷ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 119-127.

kanunlaştırılmıştır. Söz konusu düzenlemelerden ilki, 2345/1920 sayılı yasadır. Bu yasa ile cemaat gereksinimlerinin yanı sıra çeşitli eğitim harcamalarının vakıf gelirleriyle gerçekleştirilmesi, cemaate ait Müslüman okulların yönetilmesi, burada görev alacak öğretmenlerin atanması ve görevden alınması yetkisinin cemaat yönetim kurullarına verilmesi uygun bulunmuştur. Ancak gerekli işlemler tamamlanmayarak yasanın bu bölümü yürürlüğe girmemiş ve dolayısıyla da uygulanmamıştır. İki ülkenin iyi ilişkileri çerçevesinde, 1952 yılında Celal Bayar Lisesi açılmış, köylerde azınlık mensupları için okullar yapılmaya başlanmıştır. Devam eden süreçte, 1954 yılında, 3065/1954 sayılı yasa ile azınlık okullarının “Türk” okulu olarak kabul edildiği hususu hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme “Türk Okulları” adını içeren ilk ve tek düzenleme olması adına önemlidir. Belki de eğitim alanındaki en büyük kazanımlardan birisi bu yasa ile elde edilmiş ve bu yasadaki kazanılan haklarda sürekli kayıplar yaşanmaya başlamıştır. 1950’li yılların sonunda bozulmaya başlayan ilişkiler ile Türk okullarındaki öğretmenlere ruhsat verilmemesi, bazı okullarda sadece Yunanca eğitim yapılmaya başlanması ve yeterince ders kitabının bulunamaması gibi zorlu bir süreç Batı Trakya Türk Azınlığının hayatının bir parçası olmaya başlamıştır. 1967 yılındaki Albaylar Cuntası ile de Batı Trakya Türk Azınlığı çok daha ciddi baskı ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalmış, Lozan Barış Antlaşması başta olmak üzere, kanunun kendilerine tanıdığı haklar ellerinden alınmaya başlanmıştır. Yine aynı dönemde çıkartılan 1109/1972 sayılı kararname ile “Türk Okulu” adından vazgeçilip “Azınlık Okulu” tanımlamasına geçilmiştir. Böylelikle “Türk” kelimesinin hafızalardan silinmesi için bir adım atılmıştır. Bununla birlikte, Türkçe öğretmenlerinin atama usulü değiştirilmiş ve atanacak Türkçe öğretmenlerinin Yunanca sınavından geçmesi şartı getirilmiştir. Mevcut durum, 1977 yılındaki 694/1977 sayılı “Batı Trakya’daki Müslüman Azınlığım Azınlık Okullarına Dair” yasa ve 695/1977 sayılı “Azınlık Okulları ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)²³⁸ Öğretim ve Denetim Kadrosu ile İlgili Konulara Dair” yasa ile çok daha kötüye gitmiştir. Bu yasalar ile öğretmen atamalarında encümenlerin yetkisi kaldırılıp valiye bırakılmış ve atanacak öğretmenlerin de SÖPA mezunları arasından tercih edileceği maddesi eklenmiştir. Böylece, azınlık ilkokullarına Türkiye’den öğretmen ataması imkansız bir hale gelmiş ve

²³⁸ Selanik Özel Pedagoji Akademisi, Yunan yetkililerce medrese mezunlarına Yunanca eğitim verilerek Türkçe eğitim verilen azınlık okullarına öğretmen yetiştirilmesi için kurulmuş bir okuldur. Baskın Oran’a göre SÖPA’nın kuruluş amacı, Türkiye’de eğitim görmüş formasyon sahibi öğretmenleri devre dışı bırakarak Yunanistan’a bağlı öğretmenler yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Yunanistan'ın belirlediği öğretmenlerin azınlık okullarında öğretmenlik yapmasının önu açılmıştır.²³⁹²⁴⁰²⁴¹

Yunanistan ilköğretim eğitimini zorunlu 9 yıla çıkartırken Batı Trakya Türkleri için zorunlu eğitimi 6 yıl seviyesinde tutmuş ve yine Yunanistan Anayasası ile Lozan Barış Antlaşması'na aykırı bir uygulama örneği göstermiştir. Batı Trakya Türk Azınlığına mensup çocukların da Yunanistan vatandaşı olması bu uygulamadaki çifte standardı ve altında yatan düşünceyi göstermesi açısından önemlidir. Sadece Türk azınlığın yaşadığı köylere tek dilli Yunanca okullar açılarak azınlığın eğitim hakkına ulaşması anlamındaki kısıtlamalar ve baskıcı uygulamalar artarak devam etmiştir.²⁴²

2003 yılında, Yunan devleti 11 Yunanistan uyruklu Türkiye'de eğitim görmüş öğretmeni kendi memurlarıymışçasına zorla emekliliğe sevk etmiş ve ardından onlardan boşalan yerleri de SÖPA'lı öğretmenler ile doldurmuştur.²⁴³ Bu politikalar azınlık eğitiminin içeriğinin adım adım Yunan devleti tarafından belirlenmesi ve yönlendirilmesi noktasında önemli gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Batı Trakya'da her yıl azınlık okullardan yaklaşık 1.000 öğrencinin devam edebileceği iki lise bulunurken, bu iki lisenin kapasitesinin Batı Trakya nüfusu için oldukça az olduğu raporlara yansımaktadır. 2005 yılında İskeçe'deki liseye ek bina yapılması talebi, Yunan makamlarınca cevapsız bırakılarak azınlığın eğitim kapasitesinin artırılmasına izin verilmemiştir. 2007 yılında Yunanistan'da anaokulu eğitimi zorunlu hale getirilmiş ancak azınlığın kendi çocukları için ayrı bir anaokulu açmasına ise izin verilmemiştir.²⁴⁴

Yunanistan'ın azınlıkların eğitim hakları konusunda uyguladığı tüm bu politikalar AB'nin de dikkatini çekmekte ve çeşitli raporlarda bu kısıtlamalara ve haksız uygulamalara yer verilmektedir. AB'nin azınlıkların eğitim hakkı konusunda Yunanistan'a uyguladığı baskı sonucunda talep edilen iyileştirmeler yapılmamış olsa da

²³⁹ İbrahim Kelağa Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C. 6, S. 1 (2006), s. 2.

²⁴⁰ Halit Eren, "Yunanistan-Batı Trakya Türkleri", **Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar (III. Kutlu Doğum İlmî Toplantısı)**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1998, ss. 220-226.

²⁴¹ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 117-134.

²⁴² Cin, **Batı Trakya...**, s. 163.

²⁴³ Cin, **Batı Trakya...**, s. 163.

²⁴⁴ Eren Alper Yılmaz, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, C. 6, S. 3 (2019), s. 256.

üniversite seçme sınavına katılan Türk azınlığa mensup öğrencilere Yunan üniversitelerine girişte %0,5 oranında kontenjan ayrılması da olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.²⁴⁵ Öte yandan, söz konusu kontenjanın azınlığa mensup öğrencilerin asimilasyonu noktasında bir uygulama olduğuna dair çeşitli görüşler de mevcuttur.

Günümüzde, Batı Trakya Türk Azınlığın eğitim hakkı konusunda uygulanan kısıtlamaların devamı niteliğinde politikalar devam etmektedir. Yunanistan'ın son dönemdeki uygulaması azınlık okullarının birleştirilmesi veya kapatılması yoluyla sayılarının azaltılmasıdır. 1995 yılında 231 olan Türk azınlığın ilkokul sayısı, tasarruf ve öğrenci azlığı gibi sebepler gösterilerek 2020 yılında 115'e düşürülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nca da söz konusu husus sıklıkla dile getirilmekte ve kapatılan okulların Lozan Barış Antlaşması'nın tanıdığı haklar çerçevesinde yeniden açılması talep edilmektedir.²⁴⁶

Son olarak, Covid-19 pandemisi sürecindeki en etkili mücadele yöntemi olan aşılama çalışmaları kapsamında Yunanistan Sağlık Bakanlığınca öğretmenlerin aşılama zorunlu tutulmuş, ancak İskeçe ve Gümülcine'deki iki azınlık ortaokul ve lisesinde görev yapan 37 öğretmen, aşılama programının dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte, Yunanlı makamlarca azınlık okullarında görev alan 18 öğretmenden 9 azınlık mensubu öğretmene de aşı randevusu verilmemiştir.²⁴⁷

Özetle, Batı Trakya Türk Azınlığın eğitim hakkı Lozan Barış Antlaşması ile korunup, iç hukukta bu antlaşmaya aykırı düzenlemeler yapılamayacağı belirtilmiş olmasına rağmen, yıllar içerisinde çıkartılan yasalar ile eğitim alanındaki bu özerklik büyük yaralar almış ve azınlığın eğitim hakkını kullanma şekli Yunan makamlarının güdümüne geçmiştir.²⁴⁸ Yunanistan, özellikle de eğitim alanında söz konusu kısıtlayıcı

²⁴⁵ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, “**Eğitim Sorunu**”, (Çevrimiçi) <http://www.btdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html>, (Erişim Tarihi: 28.04.2021).

²⁴⁶ Dışişlerinden Batı Trakya'daki Türk azınlığa ait ilkokulları kapatan Yunanistan'a tepki, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disislerinden-bati-trakyadaki-turk-azinliga-ait-ilkokullari-kapatan-yunanistana-tepki/1939003>, (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

²⁴⁷ Yunanistan'da azınlık mensubu Türk öğretmenler Kovid-19 aşısı listesine alınmadı, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-azinlik-mensubu-turk-ogretmenler-kovid-19-asi-listesine-alinmadi/2223155>, (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

²⁴⁸ İbrahim Kelağa Ahmet, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C. 6, S. 1 (2006), s. 2.

ve baskıcı politikalarını devam ettirerek, Batı Trakya Türk Azınlığın yaşadığı en temel problem olan eğitim hakkına ulaşmasını ciddi oranda kısıtlamaya devam etmektedir.

3.1.2. Etnik Kimliğin İnkarı Sorunu

Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik uygulanan kısıtlama ve baskılar hayatın her alanında görülebilmektedir. Azınlık mensupları, en temel hakları olan eğitim haklarından çeşitli gerekçelerle tam olarak faydalanamadıkları gibi yine çok temel hakları olan kendilerini tanımlama ve kimlik hakları da Yunanistan tarafından kısıtlanmakta, etnik kimlikleri inkar edilmektedir. Yunanistan, özellikle de 1967 yılındaki Albaylar Cuntasına kadar geçen sürede Batı Trakya'daki azınlığı "Türk" olarak adlandırıp bu etnik kimlik altında değerlendirirken, daha sonrasında Türk azınlığı, "Müslüman Yunanlılar" olarak adlandırmaya başlamış ve azınlığın etnik kimliğini inkar eder pozisyona gelmiştir. Böylelikle, azınlığın etnik kimliğine bağlı olarak talep edeceği azınlık haklarının önüne de en başından ciddi bir set çekilmiştir. Yunanistan tezlerinde, Batı Trakya'daki azınlığın Türk olarak değil de Müslüman olarak adlandırılması ve kabul edilmesinin asıl sebebi olarak Lozan Barış Antlaşması'nda yer alan "Müslüman azınlık" ifadesidir. Ancak, Lozan Barış Antlaşması'nda azınlığın Müslüman azınlık olarak yer almasının iki önemli sebebi vardır. Bu sebeplerden ilki, Batı Trakya'daki azınlığın Yunan uyruğunda, Türkiye'deki azınlığın da Türk uyruğunda olması sebebiyle o dönem ayırt edici bir özelliğe ihtiyaç duyulmuş ve iki azınlığın da yaşadıkları topraklardaki insanlardan ayırt edilebileceği en temel özelliğinin din farklılığı olduğu görülmüştür. Bu çerçevede, azınlıkların tanımlanmasında dinlerine referans verilerek bir ayrıma gidilmiştir. İkinci sebep olarak ise, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulus bilincinden çok ümmet bilincine sahip olunması, ulus devletlerin oluşum sürecinde etnik kimlikten çok dinin bütünleştirici bir öge olduğu gerçeği vardır. Batı Trakya Türk Azınlığının "Müslüman" olarak nitelendirilmesi de bu bakış açısıyla çok doğaldır. Bu dönemde Türklük ile Müslümanlığın birbirinin yerine kullanıldığı da bilinmektedir. Lozan Sisteminin bir

parçası olan 30 Ocak 1923 tarihli mübadele antlaşmasında da “Türk” ifadesi açıkça geçmekte ve yine Yunanistan’da yaşayan Müslüman Türkler kastedilmektedir.²⁴⁹

MC’nin 1925 yılında hazırladığı raporda “Batı Trakya’da Türk Irkından Azınlık” başlığı kullanılmış, 1951 yılında imzalanan Kültür Antlaşması’nda azınlıklar Türk olarak adlandırılmış, Mareşal Papagos döneminde “Türk İlkokulları” ifadesi kabul edilmiş, Türklere verilen diplomalar Türkçe yazılmıştır.²⁵⁰ Tüm bu örnekler de göstermektedir ki, Lozan Barış Antlaşması sonrası dönemde de Yunanistan’da yaşayan Müslüman azınlık Türk’tür ve kendilerini de Türk olarak ifade etmektedir.

Yunanistan, 1970’li yıllarda azınlığa yönelik baskısını arttırmış ve etnik kimliği ile bağını azaltmaya, kesmeye çalışarak asimilasyon politikalarını devam ettirmiştir. Öncelikle, Türk azınlığa karşı “Türk” kelimesinin kullanılması mahkeme kararıyla yasaklanmış, ardından da “Türk” kelimesi geçen tabelalar toplatılmıştır. 1972 yılında, “Türk Okulları” adı resmen yasaklanmış, okullardaki Türkçe dersler azaltılmıştır. 1984 yılında Türk derneklerinin tabelaları sökülmüştür. Batı Trakya Türk Azınlığın mensubu olduğu dernekler, zararlı faaliyetler gösterdikleri gerekçesi ile kapatılmıştır.²⁵¹

1984 yılında İskeçe Türk Birliği (İTB) ile Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB), bir yıl sonra da Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) kapatılmıştır. Benzer şekilde, 2001 yılında kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği 2003 yılında adında “Türk” kelimesi geçtiği için mahkeme kararıyla kapatılmıştır. İTB’nin kapatma davasında, Yunanistan Yargıtay Genel Kurulu, Yunanistan’da Türk azınlığın olduğunun ileri sürüldüğünü ifade ederek, böyle bir azınlık olmaması sebebiyle İTB’nin temyiz başvurusunu reddetmiş ve dava İTB tarafından 27 Mart 2008 tarihinde AİHM’e taşınmıştır. AİHM kararında, Yunanistan’ın örgütlenme hakkını ihlal ettiği gerekçesi ile İTB haklı bulunmuş ve Yunanistan’ın yaptığı temyiz itirazı da reddedilerek karar kesinleşmiştir. İTB, tekrar açılabilme için Yunan mahkemelerine başvurmuş ama süreç çeşitli sebeplerle uzatılmış ve olumlu şekilde sonuçlanmamıştır. İTB, 16 Ağustos 2012

²⁴⁹ Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu 2012, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, s. 37.

²⁵⁰ İlker Alp, “Batı Trakya Türkleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 11, S. 33 (1995), s. 637.

²⁵¹ Alp, *a.g.e.*, s. 638.

tarihinde ikinci kez AİHM'ye başvurmuştur.²⁵²²⁵³ Bu çerçevede, Yunanistan'ın AİHM kararını bile uygulamadığı açıkça görülmektedir.

Etnik kimliğin inkarı açısından başka bir önemli örnek ise Dr. Sadık Ahmet'in hapis cezasına çarptırılması olayıdır. Bir sonraki bölümde daha detaylı ele alınacak olan olayda, Dr. Sadık Ahmet'in seçim çalışmalarında “Türk” sözcüğünü kullanması sebebiyle 18 ay hapis ve 3 yıl da siyasal haklardan yoksun bırakılması cezası almasına neden olmuştur. Dr. Sadık Ahmet mahkemede “Türk soylu” olduğunu ifade edince, hakimin “*O halde burada işin ne? Çekip Türkiye'ye git. Buradan defol*” demesi de tarafsız olması gereken Yunan mahkemelerinin bile Türk etnik kimliğine bakışını açıkça ortaya koymuştur.²⁵⁴²⁵⁵ Benzer şekilde Gümölcine Müftüsü İbrahim Şerif de hapis cezasına çarptırılmıştır.

Nadiren de olsa Yunanistan'da Türk varlığına ilişkin ılımlı mesajların verildiği dönemler de olmuştur. Bunlara örnek olarak, dönemin Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu 1999 yılında verdiği bir demeçte, “*Hiç kimse Batı Trakya'da Türk kökenli Müslümanların varlığını inkar edemez. Sınırlar zorlanmadığı takdirde, benim için Batı Trakya'nın kendisini Türk, Bulgar veya Pomak olarak tanımlamasının bir önemi yoktur.*” ifadesini kullanmıştır.²⁵⁶

2018 yılındaki AGİT İnsani Boyut Toplantısı'na Batı Trakya Türk Azınlığını temsilen Ali Hüseyinoğlu katılmıştır. Hüseyinoğlu, azınlık mensuplarının etnik kökeninden dolayı gündelik yaşamlarında İslamofobik saldırılara maruz kaldığını, camilerin hedef alınmaya devam edildiğini, Müslüman mezarlıklarına saldırılar olduğunu ve Batı Trakya dışındaki mescitlerin 2017 yılında kapatıldığını ve bir daha açılmadığını belirtmiştir.²⁵⁷

Sonuç olarak, Yunanistan “Türk” etnik kimliğine karşı uyguladığı asimilasyon politikasından vazgeçmeyerek kendi toprakları içerisinde Türk azınlık olmadığı yönündeki görüşünü ısrarla devam ettirmektedir. Konu son olarak Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias'ın 15 Nisan 2021 tarihli Ankara ziyaretinde gündeme gelmiş ve

²⁵² Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu 2012, ss. 38-39.

²⁵³ İskeçe Türk Birliği, (Çevrimiçi) http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec, (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

²⁵⁴ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 200.

²⁵⁵ Muhittin Soyutürk ve Feyyaz Sağlam, **Uluslararası Batı Trakya Paneli**, İzmir, 31 Ağustos 1995, s. 35.

²⁵⁶ Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu 2012, s. 38

²⁵⁷ Eren Alper Yılmaz, **a.g.e.**, s. 258.

Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu “*Küstahça söylemler, dostane ilişkilerin kurulmasını engeller. Bu tutum akıl tutulmasının en somut örneğidir. Batı Trakya’da yaşayan azınlık Türk’tür ve Türk olarak yaşamaya da devam edecektir.*” şeklinde basına yansımıştır.²⁵⁸

3.1.3. Vatandaşlıktan Zorla Çıkarılma Sorunu

Yunan vatandaşlığı ile ilgili ilk kanun 15 Mayıs 1835 tarihinde çıkartılmış ve ardından pek çok kez değiştirilmiştir. Söz konusu değişikliklerden birisi de 23 Eylül 1955 tarihinde 3370 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile çıkartılan “Yunan Vatandaşlık Kanunu”dur.²⁵⁹ Söz konusu kanunun 19. maddesinde, “*Grek olmayan etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan’dan ayrılırsa, bu kişinin Grek yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasından ikisi birden veya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurtdışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık Konseyinin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda İçişleri Bakanlığı karar verir.*” hükmü yer almaktadır. Bu kararda, Yunan makamlarınca yurtdışına çıkan Türk azınlık mensuplarının geri dönmeyeceğine dair somut bir kanıt olmadan sadece kanaat getirilerek vatandaşlıktan çıkartılmasının önü açılmış ve bu madde Türk azınlığa karşı acımasızca uygulanmıştır. Bu maddenin amacı da Batı Trakya Türk Azınlığının sayısını mümkün olduğu kadar azaltmaktır.²⁶⁰ Öte yandan söz konusu kanunda “Grek olmayan etnik köken” ifadesine yer verilmesi de yapılan değerlendirmelerin tamamen etnik kimlik üzerinden olduğunu ve din ya da başka bir unsurun dikkate alınmadığını göstermektedir.

Bahsi geçen 19. maddeye dayanarak, 1988’de 122 kişi, 1990’da 66 kişi, 1991’de 544 Batı Trakya Türkü bilgileri ve istekleri dışında vatandaşlıktan çıkartılmışlar ve

²⁵⁸ Batı Trakyalı Türklerden Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias’a tepki, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bati-trakyalı-turklerden-yunanistan-disisleri-bakani-dendias-a-tepki/2211393>, (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

²⁵⁹ Halim Çavuşoğlu, **Yunan Vatandaş(sız)lık Kanunları (3370/1955 ve 3284/2004)**, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2007, s. 1.

²⁶⁰ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 213.

birçoğu bu durumu Yunanistan'a gitmek istediklerinde sınır kapısında öğrenmiştir.²⁶¹ Yüzlü sayılarla başlayan vatandaşlıktan çıkartma işlemleri giderek artmış ve bu yasanın yarattığı mağduriyetin boyutu tahmin edilemez seviyelere gelmiştir. Yunanistan İçişleri Bakanlığı, 1955-1998 yılları arasında yürürlükte kalan 19. madde kapsamında 46.638 Müslüman azınlığına mensup kişinin vatandaşlıktan çıkartıldığını belirtirken, dönemin İçişleri Bakanlığı Alekos Papadopoulos'un 1998 yılında yaptığı açıklamada ve Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun 24 Şubat 2015 tarihli raporunda, söz konusu rakamın 60.000 olduğu belirtilmektedir.²⁶² Bu insanların bir kısmı yaşamaya devam ettikleri ülkelerin vatandaşlığını alabilirken, önemli bir kısmı da vatansız (haymatlos) statüsünde kalmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta ise, Yunanistan'ın yaklaşık 8.000 kişiyi AB üyeliğinden sonra vatandaşlıktan çıkartması ve AB'nin de bu duruma sessiz şekilde göz yummasıdır.²⁶³

Söz konusu madde 11 Haziran 1998'de iptal edilmiş, bahsi geçen kanun ise 10 Kasım 2004'te 3284 sayılı yeni "Yunan Vatandaşlık Kanunu"nun yürürlüğe girmesiyle birlikte hükmünü yitirmiştir.²⁶⁴ Anayasaya aykırı şekilde azınlık üstünde baskı unsuru oluşturan bahis konusu maddenin yürürlükten kalkması önemli bir kazanım olmuştur.

Öte yandan, Yunan Anayasası'nda açıkça, Yunan uyruğunun kaldırılmasının yalnızca isteyerek başka bir devletin vatandaşlığına geçilmesi ya da ulusal çıkarlara aykırı olarak yabancı bir devlete hizmet edilmesi gibi hallerde sonlandırılacağı belirtilmektedir. Bu çerçevede, söz konusu 19. maddenin anayasaya da aykırı olduğu görülmektedir.²⁶⁵

Söz konusu maddenin mağdurlarına ilişkin olarak geriye dönük haklarının verilmesi noktasında ise herhangi bir ciddi adım atılmamıştır. Az sayıda kişiye vatandaşlığının iade edileceğine yönelik açıklamalar yapılmış olsa da kazanılan hakların geri verilmesi noktasında Yunan devleti isteksiz ve ağır davranmaya devam etmektedir.

²⁶¹ Alp, **a.g.e.**, s. 631.

²⁶² Cem Şentürk, **Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi ile Vatandaşlıktan Çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 2, Witten, 2006, s.7.

²⁶³ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, s. 91.

²⁶⁴ Halim Çavuşoğlu, **a.g.e.**, s.2.

²⁶⁵ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 213.

3.1.4. Siyasi Katılım ve Temsil Sorunu

Batı Trakya Türk Azınlığı her ne kadar azınlık statüsünde kabul edilse de Yunanistan vatandaşı olmaları sebebiyle siyasete katılım, temsil etme ve edilme hakları Yunanistan Anayasası ile koruma altına alınmıştır. Diğer bir deyişle, tüm Yunan vatandaşlarının olduğu gibi azınlık mensuplarının da vatandaşlıklardan kaynaklanan seçme ve seçilme hakları vardır.

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra, yıllar içerisinde gerçekleştirilen genel seçimlere katılan azınlık milletvekilleri meclise girmeye hak kazanmışlardır. 1920'li yıllarda Venizelos hükümeti azınlıklara yönelik özel kontenjan oluşturmuş ancak bu uygulama fazla uzun sürmemiştir. 1923, 1928, 1932 ve 1933 seçimlerinde Batı Trakya Türkleri kendi içlerinden milletvekilleri seçerek meclise gönderme şansını yakalayabilmiştir. 1930'lu yıllar ile birlikte Türk adaylar Yunan partilerinin çatısı altında mücadele etmiş ve çeşitli dönemlerde, az sayıdaki milletvekilleriyle de olsa Türk azınlık parlamentoda temsil edilmeyi başarabilmiştir.²⁶⁶

1960'lı yıllarda bozulan Türk-Yunan ilişkileri ve Batı Trakya Türk Azınlığına uygulanan baskının artması siyasal alanda da kendini hissettirmiştir. Yunanistan'ın AB üyeliği ise azınlık açısından umutların arttığı bir dönem olmuştur. 1980'lerin ortasında Batı Trakya Türk Azınlığı, gücünün daha da farkına vararak bağımsız listeler oluşturmuş ve Yunan siyasetinde aktif rol oynamayı hedeflemiştir. 1985 seçimlerinde oluşturulan "Güven" ve "Barış" isimli listeler ile Yunan siyasi partilerinden bağımsız şekilde seçime girilmiştir. Bu hamle, Yunan partilerinin de bölgedeki azınlık adaylarını üçüncü sıradan ikinci sıraya almasına sebep olmuştur. Bağımsız listeler ile Gümülcine'de 10.390, İskeçe'de 10.318 oy alınmış ancak bu oylar milletvekili seçmeye yeterli olmamış, galibiyet Yunan partilerindeki Yunan devletine yakın milletvekillerinin olmuştur. Bu oy sayıları seçimi kazanmaya yetmese de mücadelenin kazanıldığının önemli bir göstergesi olarak azınlık hareketinde yeni bir umut olmuştur. Yakalanan bu ivme ile 1989 yılındaki seçimlerde 24.858 oy alan Dr. Sadık Ahmet, milletvekili seçilerek oluşturulan listelerin

²⁶⁶ Hüseyinoğlu, a.g.e., s. 4779.

ve verilen mücadelenin somut başarısı olarak parlamentoya gitme hakkı kazanmıştır. Aynı şekilde, İsmail Rodoplu ve Ahmet Faikoğlu da seçimlerde başarı elde etmiştir.²⁶⁷²⁶⁸

Bağımsız adayların başarıları neticesinde, 24 Ekim 1990 tarihinde, Seçim Yasası'nda gerçekleştirilen değişiklik ile ülke çapında %3'lük bir baraj uygulamasına gidilmiştir. Ülke çapında uygulanan %3'lük barajın 200.000 oydan fazla oy alınması gerekliliğini doğurması, 150.000 nüfuslu Batı Trakya Türk Azınlığın bağımsız listelerle kendi milletvekillerini seçmesinin engellenmesi olarak yorumlanmıştır.²⁶⁹

Dr. Sadık Ahmet, ülke barajı ile mücadele edebilmek adına 1991 yılında bağımsız listelerle yürütülen mücadeleyi siyasi parti çatısı altına taşımayı planlamış ve Batı Trakya Türklerinin tek siyasi partisi olan Dostluk Eşitlik ve Barış (DEB) Partisi'ni kurmuştur. Dr. Sadık Ahmet 1993 seçimlerinde tekrar aday olmuş ancak yüksek oy almasına rağmen %3'lük baraja takılarak milletvekili seçilememiştir. 1996 yılına kadar Türk azınlık hiçbir şekilde parlamentoya milletvekili gönderemezken, tekrar Yunan partilerinden aday olan Türk adaylar parlamentoya girebilme imkanı bulmuştur.²⁷⁰

Yunanistan'da 7 Temmuz 2019 tarihinde yapılan son genel seçim sonucunda da 3 Türk azınlık mensubu milletvekili parlamentoya gitmeye hak kazanmıştır. Rodop ilinden Ahmet İlhan, İskeçe ilinden de Hüseyin Zeybek ve Burhan Baran Yunan siyasi partilerin adayları olarak milletvekili seçilmişlerdir.²⁷¹

Tablo 1. Yunan Parlamentosuna Giren Batı Trakya Türk Milletvekilleri Sayısı (1920-2019)

Yıl	Sayı		Yıl	Sayı		Yıl	Sayı	
	Gümülcine (Rodop)	İskeçe		Gümülcine (Rodop)	İskeçe		Gümülcine (Rodop)	İskeçe
1920	3	1	1956	2	1	1993	-	-
1923	1	1	1958	2	1	1996	2	1
1926	2	2	1961	2	1	2000	2	-

²⁶⁷ Hüseyinoğlu, **a.g.e.**, ss. 4779-4780.

²⁶⁸ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, ss. 66-67.

²⁶⁹ Eren Alper Yılmaz, **a.g.e.**, s. 256.

²⁷⁰ Hüseyinoğlu, **a.g.e.**, s. 4780.

²⁷¹ Yunanistan'da merkez sağ Çıpras'ı koltuğundan etti, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-merkez-sag-ciprasi-koltugundan-etti/1525845>, (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

1928	2	2		1963	2	1		2004	1	-
1932	3	1		1964	2	-		2007	1	1
1933	2	3		1974	2	-		2009	1	1
1936	1	1		1977	1	2		2012/5	2	1
1946	2	2		1981	2	-		2012/6	2	1
1950	2	1		1985	1	1		2015/1	2	1
1951	1	2		1989	1	-		2015/9	2	2
1952	2	1		1990	1	1		2019	1	2

Kaynak: Ayhan, **a.g.e.**, s. 182, Yunan Meclisi'nde üç Türk, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/yunan-meclisinde-%C3%BC%C3%A7-t%C3%BCrk/a-18215168>, (Erişim Tarihi: 02.05.2021). Batı Trakya'da Türk milletvekili sayısı 4'e yükseldi, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bati-trakyada-turk-milletvekili-sayisi-4e-yukseldi/285975>, (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

Parlamento seçimlerine ilişkin bu uygulamalar devam ederken, yerel yönetimlerdeki idareci ve yöneticilere ilişkin de düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yunanistan hükümeti tarafından “Kapadistrias Planı” olarak çıkartılan yasa ile de Türklerin yaşadığı iller, kaza ve köyler nüfus yoğunluğu Yunanlılar lehine olacak şekilde, Ortodoks Hristiyanların yaşadığı merkezler ile birleştirilmiştir. Böylece, Türklerin yerel yöneticilerini seçmeleri de sayısal olarak zor bir hale getirilmiştir. 2010 yılında hayata geçirilen bu plan ile azınlık tarafından idare edilen yönetim birimlerinin sayısı azaltılmış ve Türk azınlığın kendi yerleşim bölgelerinde kendi idarecilerini seçme hakkı da zora girerek ellerinden alınmıştır.²⁷²²⁷³

²⁷² Cin, **Batı Trakya...**, s. 170.

²⁷³ Eren Alper Yılmaz, **a.g.e.**, s. 257.

3.1.5. Müftülük ve Vakıflar Sorunu

Batı Trakya Türk Azınlığının hala devam eden sorunlarından bir tanesi de müftülük ve baş müftülük sorunudur. Öncelikle Yunanistan'daki Azınlığın dini temsilcisi konumundaki müftü ve baş müftüyü, Türkiye'deki haliyle değerlendirmemek gerekmektedir. Batı Trakya Türk Azınlığın temsilcisi konumundaki müftülerin dini konularda görüş bildirme ve fetva vermesinin yanında, Müslümanların evlilik işlemleri, velayet, vesayet ve miras konusundaki uyuşmazlıklarda da yargılama yetkileri vardır. Yunanistan'da müftüler kadı statüsünde görev almaktadır. Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu Müslümanlar, aile ve miras hukuku bakımından Yunan hukukuna tabii olmayıp, kendi geleneklerine ve İslam hukuku kurallarına göre iş ve işlemlerini yürütebilmektedir.²⁷⁴ Bu noktada, seçilmiş ve atanmış müftü sorunu önemli bir problem olarak azınlığın gündeminde yer almaktadır. Lozan Barış Antlaşması'na göre Batı Trakya Türk Azınlığının din ve inanç özgürlüğü garanti altına alınmış, ayrıca 1913 Atina Antlaşması ile müftülerin durumu netleştirilmiş ve 2345/1920 sayılı yasa ile de iç hukukta düzenlenmeler yapılmıştır. Bahsi geçen düzenlemelere göre, müftülerin Müslümanlar tarafından seçilmesi öngörülmüş; baş müftülerin seçimi ise, seçilmiş müftülerin tercihi neticesinde Yunan makamlarınca onaylanacak şekilde belirlenmek üzere karara bağlanmıştır. Ancak Batı Trakya Türk Azınlığı, 1990 yılında, İbrahim Şerif ve Mehmet Emin Ağa'yı müftü olarak seçmesine rağmen, Yunan devletince bahsi geçen isimlerin müftülükleri tanınmamış ve yerlerine Yunan devleti tarafından farklı müfteler atanmıştır. Seçilmiş müftüler sahte müftü oldukları iddiasıyla yargılanmıştır.²⁷⁵ Yunanistan'ın bu tutumu neticesinde konu AİHM'e taşınmış ve AİHM, Yunanistan'ın beş kere AİHS'nin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü güvence altına alan 9. maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir.²⁷⁶ Seçilmiş müftünün cenaze namazı kıldırması sebebiyle 2017 yılında 7 ay hapis cezasına çarptırılması, azınlık cami ve mescitlerinin inşaat izinleri ile tamirat ve tadilat konularında halen sorunların yaşanıyor olması, Batı Trakya Türk Azınlığın bu alandaki sorunlarının devam ettiğinin en önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Dini bir azınlık statüsünde görülen Batı Trakya Türk Azınlığı, çeşitli antlaşmalarla

²⁷⁴ Cin, **Batı Trakya...**, ss. 156-157.

²⁷⁵ Eren Alper Yılmaz, **a.g.e.**, s. 257.

²⁷⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Yunanistan'daki Türk Varlığı**, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 21.04.2021).

güvence altına alınan dini özgürlüklerini ve din adamı seçimlerini bile yapamayacak şekilde baskı altında yaşamak durumunda bırakılmıştır.

Müftülük seçimi ve azınlık ibadethanelerine yönelik sorunların ardından cemaat ve vakıf mallarının yönetimi de Batı Trakya Türk Azınlığına karşılaştığı önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddesine göre, Batı Trakya Türk Azınlığının harcamalarını kendilerinin yapması koşulu ile her türlü yardım, dini ya da sosyal kurumları kurma, yönetme ve denetleme ile buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dini ayinlerini serbestçe yapma hakkı olduğuna daha önce değinilmişti. Söz konusu durum iki ülke arasında ve çok taraflı diğer antlaşmalar ile de güvence altına alınmış ve Cunta dönemine kadar da uygulanmıştı. Ancak Cunta Yönetimi ile birlikte, tüm vakıfların yönetimleri dağıtılarak Yunan hükümetince yeni atamalar gerçekleştirilmiştir. Cunta yönetimi vakıf mallarını yok etmek için de çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bununla birlikte, vakıf mallarına getirilen yüksek vergiler de malların ipotek edilmesi sürecini de beraberinde getirmiştir. Yunan devleti, 2007 yılında kabul ettiği yasa ile vakıf mallarına yönelik vergi affı getirmiş ancak geçmişten kaynaklanan borçlar nedeniyle de vakıfları hala baskı altında tutmaya da devam edilmektedir²⁷⁷²⁷⁸

3.1.6. Ekonomik Sorunlar

Batı Trakya Türk Azınlığı bir yandan sosyal, siyasal, temel hak ve özgürlüklerine ilişkin sorunlarla mücadele ederken, öte yandan da ekonomik sorunlarla mücadele etmektedir. Yunanistan ekonomisindeki sıkıntıların yanı sıra Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik uygulanan çeşitli ekonomik kısıtlamalar ile azınlık mensuplarının ekonomik sorunları daha da artmaktadır. Bölgede yaşayan Türk azınlığın büyük bölümü köylerde yaşamakta ve tarım ve hayvancılık ile geçimlerini sağlamaktadır. Yunan devleti, ağırlıklı

²⁷⁷ Halit Eren, "Batı Trakya Türk Vakıfları: Tarihi Süreç ve Bugünkü Durum", **Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu**, 2012, ss. 33-42.

²⁷⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Yunanistan'daki Türk Varlığı**, (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 21.04.2021).

olarak toprağa bağımlı ekonomik faaliyet gösteren Türk azınlığa yönelik bu alanda da çeşitli baskılar uygulamaktadır.²⁷⁹

Batı Trakya Türk Azınlığın taşınmaz mülk edinimi de sorunlu konular arasında yer almaktadır. 1991 yılına kadar yürürlükte kalan 1366/1938 sayılı yasa gereği azınlığın taşınmaz mülk edinmesine imkan tanınmazken, yapılan değişiklik ile AB üyesi Yunanistan'da Yunan uyruklu azınlık mensuplarına sınırlı da olsa mülk edinme imkanı tanınmıştır. Bu durum, azınlığın yaşam hakkını etkilediği gibi ekonomik problemler yaşamasına da sebep olmaktadır. Bununla birlikte, azınlık mensuplarının mülklerinin kamulaştırılması ve toprak birleştirilmesi uygulamasıyla verimli toprakları ellerinden alınıp kendilerine ya bir miktar para ya da verimsiz yeni topraklar verilmiştir. Kamulaştırma ile de üniversite veya ceza evi yapılacağı gerekçe gösterilmiştir. Batı Trakya Türk Azınlığı mensupları çok kez benzer olayları yaşamak durumunda kalmıştır. Söz konusu politikanın altındaki temel sebep ise, hayvancılık ve tarım ile uğraşan Batı Trakya Türk Azınlığın elindeki toprakların azaltılması amaçlanmış ve başarılı da olunmuştur. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı dönemde Batı Trakya'daki taşınmaz mülklerin %84'ü Türklere aitken, bugün bu oranın %25'ler civarında olduğu tahmin edilmektedir.²⁸⁰

Bununla birlikte, Batı Trakya Türklerinin ehliyet alamadığı, eczane açma izni alamadığı uzun yıllar da olmuş ancak günümüzde bu problemlerin devam etmediği görülmektedir.²⁸¹ Yine de söz konusu süreçlerde azınlık mensupları dönem dönem farklı tutumlarla da karşılaşabilmektedir.

Öte yandan, Yunanistan'ın ekonomik gelişimi de AB politikaları çerçevesinde desteklenmiş ve 1990'lı yıllardan sonra ivme kazanmıştır. Yunanistan vatandaşları bu destekler sayesinde kalkınmadan faydalanırken, Batı Trakya Türk Azınlığı bu desteklerden aynı oranda faydalanamamış ve bölge yeterince gelişmemiştir. AB'nin "Ortak Tarım Politikası"ndaki kısıtlamalar en çok Batı Trakya'ya yönelik uygulanmıştır.²⁸²

²⁷⁹ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, s. 55.

²⁸⁰ Cin, **Batı Trakya...**, ss. 168-169.

²⁸¹ Sadık Ahmet, **a.g.e.**, ss. 4-5.

²⁸² Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, C. 3, S. 2 (Aralık 2014), s. 113.

Türk azınlığın kamu kurumlarında görev almaları da yıllarca engellenmiş, yapılan görevlendirmeler de liyakat ve yetkinlikleri göz ardı edilerek çok dar kapsamlı tutulmuştur. Bununla birlikte, Batı Trakya Türk Azınlığının iyi eğitim almasının engellenmesi de bu noktada kendini göstermiş ve azınlık mensupları iyi eğitilmiş olmadığı gerekçesi ile de kamu görevlerine kabul edilmemiştir. Ancak, Yunanistan'ın bu tutumu 2000'li yıllarda yumuşamış ve artık kamu görevlisi azınlık mensuplarına rastlamak mümkün hale gelmiştir.

Özetle, Batı Trakya'nın Yunanistan'ın en fakir ve en geri kalmış bölgesi olduğu, AB içerisinde de tüm genişlemelere rağmen, en fakir ve geri kalmış bölge olma özelliğini devam ettirdiği söylenmektedir.²⁸³ Bu çerçevede, Batı Trakya Türk Azınlığı da ekonomik mücadelesini devam ettirmektedir. Özellikle de 2008 ekonomik krizi sonrasında bölgedeki işsizlik oranı ve kapanan iş yeri sayısının da ciddi oranda arttığı gözlemlenmiştir.

3.1.7. Diğer Sorunlar

Batı Trakya Türk Azınlığının diğer sorunları da her biri gündelik hayatı etkilemiş ya da etkilemeye devam eden ve gerek insan hakları ve azınlık haklarına gerekse de uluslararası antlaşmalara aykırı bir takım uygulamalardır. Söz konusu sorunlar arasında halihazırda devam etmeyen ancak dikkat çekici yasak bölge uygulamasına kısaca değinmekte fayda vardır.

Yunanistan'ın uyguladığı "yasak bölge" uygulaması 1955 yılında başlamış olup, bölgede yaşayan azınlık mensupları dışında kimsenin giremediği ve bölgede yaşayan azınlık mensuplarının da bu bölgenin dışına çıkamadığı bir yerleşim yeri oluşturulmuştur. Yasak bölge olarak adlandırılan yer, Batı Trakya'nın güneyinden kuzeyine doğru 8 km'lik Bulgaristan sınırından Türkiye tarafına doğru olan bölgeyi kapsamaktadır. Bu bölgenin yasak bölge ilan edilmesindeki ana hedefin "komünizm tehlikesini" Yunanistan'dan uzak tutmak olarak açıklanmıştır. Söz konusu tehlikenin ortadan

²⁸³ Mustafa Geveli, **Yunanistan'ın Batı Trakya Ekonomisinin Sosyopolitik Açısından Değerlendirilmesi**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 5, Witten, 2007, ss. 11-12.

kalkmasından sonra da yasak bölge uygulamasının devam etmesi, Yunanistan'ın Batı Trakya Türk Azınlığına bakışını ve baskıcı uygulamalarını anlatmak açısından son derece önemlidir. Bahsedilen yasak bölgeye giriş ve çıkışlar özel izne tabi olup, AB ülkelerinin büyükelçilerinin bile söz konusu bölgeye alınmadığı bilinmektedir. Tahmini 40.000 azınlık mensubunun yaşadığı bu bölgede, iş imkanlarının çok kısıtlı olması, tarım topraklarının verimsiz olması, Türkçe kitap ve öğretmenlerin bölgeye sokulmaması sebebiyle eğitimin Yunan devletinin istediği doğrultuda gerçekleştirilmesi bölgedeki azınlığın yıllar boyunca yaşamak zorunda kaldığı kısıtlamalara örnektir. Söz konusu uygulama 1995 yılında hafifletilerek sona ermiştir.²⁸⁴²⁸⁵²⁸⁶

Yasak bölge uygulamasının dışında, azınlık mensuplarının ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, azınlığın kutsal değerlerine yönelik şiddet eylemleri, azınlığın ikinci sınıf vatandaş sayılması ve örgütlenme imkanlarının çok daraltılması akla ilk gelen diğer sorunlar olarak sıralanabilmektedir. Azınlık mensupları kayıt altına alınamayan pek çok psikolojik zorlukla da mücadele etmek durumunda kalmaktadır.

Tüm bu kısıtlama, baskı ve sorunlara rağmen Batı Trakya Türk Azınlığı, Yunan vatandaşı olmanın getirdiği sorumluluk bilinciyle vergisini ödemekte, askerlik görevini yerine getirmekte, kanunlara koşulsuz şekilde uymakta ve Yunan ekonomisine katkı sunmaya devam etmektedir. Batı Trakya Türk Azınlığı, Yunanistan'ı vatanları olarak görmektedir.

Yukarıda bahsi geçen tüm sorunlar yaşanırken, Batı Trakya Türk Azınlığı etrafında kenetlenebileceği bir liderin ortaya çıkması ile kaderlerinin değişebileceğini anlamıştır. Dr. Sadık Ahmet, azınlığın içinden çıkan birisi olarak yaşanan tüm sorunları hem kendisi hem ailesi ve çevresi bizzat yaşamıştır. Kişisel özellikleri gereği de bu haksızlıklar karşısında sessiz kalamayarak yürüttüğü mücadelesi Batı Trakya Türk Azınlığı için hak arama mücadelesine dönüşmüştür.

²⁸⁴ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, **Yasak Bölge Uygulaması**, (Çevrimiçi) <http://www.btdd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html>, (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

²⁸⁵ Sadık Ahmet, **a.g.e.**, ss. 7-8.

²⁸⁶ Hatipoğlu, **AB Üyesi...**, ss. 64-65.

3.2.Dr. Sadık Ahmet'in Mücadelesi

Dr. Sadık Ahmet 7 Ocak 1947 tarihinde Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki Gümülcine şehrinin bir köyü olan Küçük Sirkeli köyünde doğmuştur. Köyde çiftçilikle uğraşan bir ailenin ilk çocuğu olan Dr. Sadık Ahmet'in iki kız kardeşi vardır. İlkokulu Küçük Sirkeli köyünde tamamlayan Dr. Sadık Ahmet, ortaokul ve lise eğitimine 1960 yılında Celal Bayar Lisesi'nde devam etmiştir. Liseyi tamamladıktan sonra önce Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne gitmiş, bir yıl sonra da kaydını Selanik Aristotelis Üniversite'ne aldırarak 1974 yılında tıp doktoru olarak mezun olmuştur. Aynı yıl askere gitmiş ancak Kıbrıs sorunu sebebiyle askerliği uzayarak 1976 yılında askerliğini tamamlayabilmiştir.

Dr. Sadık Ahmet askerlik yaptığı yıllarda gördüğü haksızlıkları bir mektupla Yunanistan Genel Kurmay Başkanı'na iletmesi ve askerlik görevi sırasında Yunanlı bir çocuğun sağlık problemi ile ilgili bir konuda müdahale edip ilaç vermesi sebebiyle de yaklaşık 135 gün fazladan askerlik yapmak durumunda kalmıştır. Askerlikten sonra zorunlu hizmet, evlilik ve mesleğinde uzmanlık aşamalarını da tamamlayarak doktorluk mesleğini yapmaya başlamıştır. Mesleğini yaparken bir yandan da Müslüman çocukların sünnetlerini gerçekleştirmektedir. Bu sebeple de azınlık köylerine gitmekte, halk ile iyi ilişkiler kurarak onların sorunlarını dinleme ve öğrenme şansı bulabilmiştir. Gerçekleştirdiği ziyaretlerde bildiği ve şahit olduğu pek çok sorunu daha iyi gözlemleme imkanı bulmuş ve azınlık sorunlarına karşı duyarlılığı artmıştır.²⁸⁷

Dr. Sadık Ahmet ismi, Batı Trakya Türkleri ve azınlık mücadelesi ile özdeşleşmiş, Batı Trakya Türk Azınlığının 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile elde etmiş olduğu hakları alma mücadelesindeki sembol isimlerin başında gelmektedir. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk Azınlığı içinde öne çıkan isimlerden siyaset deneyimi en az olan kişi olmakla birlikte, yarattığı etki, aldığı oylar ve verdiği mücadele ile birlikte şimdiye dek kimsenin sağlayamadığı bir kitle desteğine ulaşmış ve Batı Trakya Türk Azınlığının önemli kazanımlar elde etmesini sağlamıştır.²⁸⁸ Bu kısa değerlendirme ile

²⁸⁷ Mehmet Koca (Hakses), **Dr. Sadık Ahmet Fırtınası**, Bursa: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayınları, 2012, ss. 40-58.

²⁸⁸ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 195.

bile, Batı Trakya Türklerinin lideri ve haklarının savunucusu tanımlaması kolaylıkla yapılabilmektedir.

3.2.1. Siyasi Hayatı

Yukarıda da değinildiği üzere, Dr. Sadık Ahmet'in mesleki kariyeri tıp doktoru olarak başlamış ancak gerek azınlık mensubu olması gerekse de yaşanan sorunlara ve haksızlıklara göz yumamayacak bir karakterde olması sebebiyle hak arama mücadelesi konusunda üzerinde bir sorumluluk hissetmeye başlamıştır. Bu noktada, Dr. Sadık Ahmet siyasete katıldı demekten ziyade, gördüğü ve yaşadığı haksızlıkların neticesinde kendisini bir mücadele içerisinde buldu demek, daha doğru bir ifade olacaktır. Dr. Sadık Ahmet, 1982 yılında kurulan BTAYTD'nin kurucuları arasında yer almış ve kısa bir süre derneğin genel sekreterliğini yürüterek azınlık hakları konusundaki duyarlılığını göstermeye başlamıştır.²⁸⁹ Dr. Sadık Ahmet'in başlattığı imza kampanyası ile adını duyurması da bu dönemde olmuştur.

Baskın Oran'a göre Dr. Sadık Ahmet'in öne çıkmasında çeşitli etmenler çok önemli rol oynamıştır. Bunlar arasında ilk olarak; 1980'li yıllar ile birlikte milliyetçilik akımları ve azınlık mücadelelerinin ön plana çıkması ve insan hakları konusuna verilen önemin artması Batı Trakya Türk Azınlığına uygulanan baskı ve kısıtlamaların da daha dikkatle takip edilmesine ve artık dünya kamuoyunun bu haksızlıklara eskisi kadar sessiz kalmayacak bir döneme girilmiştir. Aynı dönemde Yunanistan'ın AB üyeliğinin de etkisi olmuştur. Buna ilaveten; 1970'lerden sonra Yunan devletinin azınlık arazilerine el koyması neticesinde oluşan ekonomik sorunlar ve baskılar sebebiyle azınlık mensuplarının bir bölümü dünyaya açılmış ve çeşitli ülkelere göç etmiştir. Bu göçler özellikle de (Federal) Almanya'ya olmuş ve oraya yerleşen Batı Trakyalılar dernekler kurmaya başlamış ve bir şekilde örgütlenerek kulis yapmayı öğrenmişler, organize olmaları halinde seslerinin çıktığını fark etmişlerdir. Ayrıca; 1980'li yıllarda Türk birliklerinin kapatılması, müftü seçimi konusunda yaşanan sıkıntılar, azınlık liselerinin

²⁸⁹ Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği, (Çevrimiçi) <https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/>, (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

mezun veremez bir hale getirilmesi, arazilerin kamulaştırılması ya da verimsiz topraklar verilerek birleştirilmesi, diplomaların tanınmaması, iş yeri açma izinlerinin verilmemesi, Pontusluların Batı Trakya bölgesine yerleştirilmesi, yeni seçim yasasıyla %3 barajı getirilerek azınlıkların bağımsız milletvekili çıkartmasının engellenmesi gibi sorunların üst üste gelmesi ve Türk etnik kimliğinin kesin olarak inkarı konusu azınlığın iyice bilenmesine ve kenetlenme ihtiyacı duymasına sebep olmuştur. Son olarak ise; Dr. Sadık Ahmet'in azınlığın hak arama mücadelesine girişmesiyle birlikte Yunan devleti tarafından mahkemelerde süründürülmesi de azınlığın Dr. Sadık Ahmet etrafında kenetlenmesini ve kendi liderleri olarak görmesi sürecini hızlandırmıştır.²⁹⁰ Tabi tüm bunların yanında, Dr. Sadık Ahmet'in kişisel özelliklerinden çalışkanlığı, halk adamı kimliği, liderlik vasıfları, algılama-değerlendirme ve ifade gücü, cesareti ve kararlılığı da Dr. Sadık Ahmet'in büyük başarısının altında yatan özellikleri olarak öne çıkmaktadır.

3.2.1.1. İmza Kampanyası

Dr. Sadık Ahmet adının duyulmasını sağlayan ilk çalışma, Batı Trakya Türk Azınlığının haklarını aramak amacıyla bölgede yürütmeye başladığı imza kampanyası olmuştur. Söz konusu kampanya sürecinde Dr. Sadık Ahmet'in göstermiş olduğu çaba ve azim, Batı Trakya'nın kendi içinden bir lider çıkartacağına ipuçlarını da vermiştir.

Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı ekonomik sıkıntılar ve karşılaştıkları baskıların neticesinde Avrupa'ya yönelik göç hareketleri olmuş ve geniş iş imkanları sebebiyle Almanya'ya giden Batı Trakya Türkleri burada örgütlenmeye başlamış, kurdukları dernekler vasıtasıyla da Batı Trakya'da yaşanan sorunları dile getirme imkanı bulmuşlardır. Bu kapsamda, 1982 yılı Nisan ayında Yunanistan'ın Frankfurt Başkonsolosluğu önüne siyah çelenk bırakılması, 1983 yılı Ocak ayında, yine Almanya'da, geniş katılımlı bir yürüyüş organize edilmesi ve bu faaliyetlerin belki de en önemlisi 1983 yılı Kasım ayında Yunanistan'ın AP'ye şikayet edilmesidir. Azınlık

²⁹⁰ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 196-197.

derneklerinin söz konusu çalışmaları Avrupa’da ses getirmeye başlamış ve aynı yıl AP milletvekilleri “Batı Trakya Raporu” hazırlamıştır.²⁹¹

Bu aşamada yaşanan çeşitli gelişmeler neticesinde, Almanya’daki Batı Trakya dernekleri bir imza kampanyası başlatılması fikrini benimsemiş ve kampanyanın hem Almanya’da hem de Batı Trakya’da yürütülmesi fikri kabul edilmiştir. Toplanan imzalar ile Yunan hükümetine baskı yapılacak ve sonuç alınamaması halinde de Yunanistan’ın AİHM’ye şikayet edilmesi amacıyla ellerinde güçlü bir destek olması planlanmıştı. Söz konusu kampanyanın Batı Trakya’da yürütülmesi için çok sayıda kişiye mektuplar yazılmış ve konu BTAYTD’nin gündemine de gelmiş ancak söz konusu kampanyayı kimse yeterince sahiplenmemiştir. Bu noktada, Dr. Sadık Ahmet büyük bir cesaret göstererek kampanyaya tek başına sahip çıkmış ve hem kendi kaderi hem de Batı Trakya Türklerinin kaderi için dönüm noktası olacak olayların yaşanması adına harekete geçmiştir.²⁹²

Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan’ın yıllardır Batı Trakya Türkleri üzerinde baskı ve ayrımcılık uyguladığını, taşınmaz mülk edinmelerinin engellendiğini, eğitim haklarına erişemediklerini, ekonomik baskılara maruz kaldıklarını, azınlık mensuplarına ağır idari para cezaları verildiğini, Yunan vatandaşlık kanununun 19. maddesi uyarınca keyfi olarak vatandaşlıktan çıkartıldıklarını, pasaport kullanımlarının kısıtlandığını, dini özgürlüklerine müdahaleler olduğunu, etnik kimliklerinin inkar edildiğini, araba ve traktör ehliyeti bile alamadıklarını örnek göstererek 1985 yılı Eylül ayında imza kampanyasını başlatmıştır. Dr. Sadık Ahmet bu haksızlıkların ortadan kaldırılması için Batı Trakya Türk Azınlığıyla her fırsatta bir araya gelip, dertlerini dinlemiş, onlarla toplantılar yapmış ve olabildiğince çok azınlık mensubu ile iletişim kurmuştur. Batı Trakya’da ilk kez böylesine bir heyecan yaşanmış ve kampanya yürütülmüştür.²⁹³ Ancak, azınlığın önde gelen isimlerinden bu aşamada destek görememiştir.²⁹⁴

Dr. Sadık Ahmet’in yürüttüğü imza kampanyası Batı Trakya’da büyük bir heyecan ve umut yaratırken, 9 Ağustos 1986 tarihinde Dr. Sadık Ahmet’in arabası polisler tarafından durulmuş ve arabasında “Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçinde Yaşayan

²⁹¹ Özkan Özpak, “Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)”, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2008, s. 38.

²⁹² Koca (Hakses), **a.g.e.**, ss. 60-63.

²⁹³ Işık Sadık Ahmet, Kişisel Görüşme, 26.03.2021.

²⁹⁴ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 197.

Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığının Şikayetleri ve İstekleri” başlıklı yaklaşık 1.600 adet imzalı metin bulununca savcılığa sevk edilmiştir. Savcılık yaptığı inceleme neticesinde, herhangi bir dava açılmasına gerek görmemiş ancak Dr. Sadık Ahmet’i de 48 saat gözaltında tuttuktan sonra serbest bırakılmıştır. Bu süreçte BTAYTD’nin desteğini göremeyen Dr. Sadık Ahmet, buradaki Genel Sekreterlik görevinden istifa etmiştir.²⁹⁵²⁹⁶

Dr. Sadık Ahmet, azınlığın yaşadığı sorunları uluslararası alana taşıyabilmek adına yürüttüğü imza kampanyası metnini İngilizceye çevirmiş ve 25 Eylül 1987 tarihinde Selanik’te gerçekleştirilen “Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu”nda dağıtmıştır. Bu olay üzerine de kendisi hakkında daha önce herhangi bir dava açılmasına gerek görmeyen Dedeoğaç Savcılığı tarafından mahkeme celbi gönderilmiştir. Dr. Sadık Ahmet, söz konusu olay sonrasında uzun bir dava süreci yaşamış olup, bu durum bir sonraki başlıkta detaylı olarak ele alınacaktır.²⁹⁷

Dr. Sadık Ahmet yürüttüğü imza kampanyasını devam ettirmiş ve çeşitli kaynaklara 10.000 ile 15.000 arasında bir sayıda imza toplamış, Batı Trakya Türk Azınlığın şikayet ve taleplerini tüm dünyaya duyurmak için mücadelesini sürdürmüştür. Bu imza kampanyası Dr. Sadık Ahmet’i Batı Trakya Türk Azınlığının lideri konumuna taşıma noktasında kilit rol oynamıştır. Kendi adına hiçbir çıkarı ve faydası olmayan bu imza kampanyası, Batı Trakya Türk Azınlığına heyecan vermiş ve aslında dile getirmek istedikleri tüm sorunlarının bir lider tarafından tüm baskılara rağmen dile getirildiğini görmüşlerdir.

3.2.1.2.Mahkeme Süreçleri

Dr. Sadık Ahmet, hem yürüttüğü imza kampanyasının neticesinde Selanik’te dağıttığı bildiri sebebiyle, hem de 1989 yılında katıldığı genel seçim süresince yaptığı çalışmalar ve kullandığı ifadeler nedeniyle Yunan mahkemelerinde uzun süre

²⁹⁵ Işık Sadık Ahmet, Kişisel Görüşme, 26.03.2021.

²⁹⁶ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 198.

²⁹⁷ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 198.

yargılanmış, çok defa savunma yapmak durumunda kalmış, hatta yapılan yargılamalar sonucunda hapis cezasına çarptırılarak cezaevine girmiştir. Tüm bu mahkeme süreçleri ile verdiği mücadele, şahsi bir mücadele olmaktan çok Batı Trakya Türk Azınlığının haklarının arandığı ve temsil edildiği bir süreçtir ve Dr. Sadık Ahmet tüm bu mahkeme süreçlerinden hiçbir şekilde yılmamış, azınlığın sesi olmaya devam etmiştir.

3.2.1.2.1. İmza Kampanyasına İlişkin Yargılanma

Dr. Sadık Ahmet yürüttüğü imza kampanyası ile birlikte ilk kez savcı karşısına çıkıp iki gün göz altında tutulmuş ancak daha sonra Selanik dağıttığı bildiri sonrasında hakkında dava açılarak mahkemeler ile tanışma süreci de başlamıştır. Bu süreç, Dr. Sadık Ahmet'in de hızlı yükselişine sebep olan bir gelişme olarak değerlendirilebilmektedir.

Dr. Sadık Ahmet'in davası 28 Ocak 1988 tarihinde Dedeağaç Üç Hakimli Bidayet Mahkemesinde gerçekleştirilecekken, önce 21 Nisan 1988 tarihine, ardından da 27 Mayıs 1988 tarihine ertelenmiştir. Son erteleme ile birlikte mahkeme yeri de Batı Trakya Türklerinin katılımının fazla olamaması adına Dedeağaç'tan Selanik'e alınmıştır. Mahkemede Dr. Sadık Ahmet'e yöneltilen suçlama, "halk arasında huzursuzluk yaratacak ve uluslararası ilişkileri zedeleyebilecek nitelikte yalan haber yaymak ve sahte imza kullanmak" olmuştur. Yunan makamlarına göre, imza kampanyasında kullanılan belgelerde yer alan şikayetlerin gerçeği yansıtmadığı ve imzaların da sahte olduğu vurgulanmıştır. Diğer bir deyişle, Yunan devleti Batı Trakya Türk Azınlığının herhangi bir sorunu bulunmadığını ifade etmiştir. Mahkeme 27 Mayıs 1988 tarihinde gerçekleştirilmiş ve bilgilerin doğruluğunun tespiti amacıyla 22 Haziran 1988 tarihinde yeni bir duruşma gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Söz konusu duruşmalar da 3 gün sürmüş ve Dr. Sadık Ahmet ile yanında yer alan Vacip Kanarya suçlu bulunmuştur. Dr. Sadık Ahmet 30 ay hapis cezası ve 100.000 Drahmi para cezasına mahkum edilmiş ancak Dr. Sadık Ahmet'in kararı istinaf mahkemesine taşınmış olması sebebiyle bu yargılama

neticesinde hapse girmemiştir.²⁹⁸²⁹⁹³⁰⁰ Ancak, gerek yargılamaların uzun sürmesi, gerekse de mahkeme salonlarının Batı Trakya'dan uzak bölgelere alınması ve Dr. Sadık Ahmet'in suçlu bulunması, Yunan devletinin Dr. Sadık Ahmet'i yakından takip edeceğinin ve mücadelesini kolay bir şekilde yürütmesine izin vermeyeceğinin ipuçları olarak görülmektedir.

İstinaf mahkemesi ile devam eden süreçte, Azınlık Yüksek Kurulu söz konusu davanın "azınlığın müşterek davası" olduğu kararını alarak bir anlamda bu mücadelenin Dr. Sadık Ahmet'in şahsi mücadelesi olmak yerine Batı Trakya Türk Azınlığının mücadelesi olduğunu göstermiştir. Böylece, Dr. Sadık Ahmet'in verdiği mücadele tüm azınlık nezdinde ve Azınlık Yüksek Kurulu kararı ile sahiplenilmiş bir dava halini almıştır. Bu süreç Türkiye tarafından da yakından takip edilmeye başlanmış ve gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gerekse de TRT tarafından davalar izlenir hale gelmiştir. 20 Aralık 1988'de ilk duruşma ve 29 Kasım 1989 tarihinde de ikinci eve son duruşma büyük bir katılım ile gerçekleşmiştir. Dava sonucunda Dr. Sadık Ahmet herhangi bir ceza almazken, 8 Nisan 1990 seçimlerinde bağımsız milletvekili seçilerek dokunulmazlık almaya da hak kazanmıştır. Kendisine yardım ettiği gerekçesi ile yargılanan Vacip Kanarya'nın cezası ise gerekli süre içerisinde başvurusunu tamamlamaması gerekçe gösterilerek 400.000 Drahmi para cezasına çevrilmiştir.³⁰¹³⁰² Böylece, imza kampanyası ile başlayıp Selanik'te azınlık haklarının ihlal edildiğini gösteren broşürlerin dağıtılması devam eden sürece ilişkin yargılamadan Dr. Sadık Ahmet herhangi bir ceza almadan süreç tamamlanmıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya'da bireysel olarak başlattığı ve bireysel çabaları ile devam ettirdiği imza kampanyası, azınlığın gözünde de kendi içlerinden çıkmış bir halk çocuğunun azınlığın tüm bireylerine değer verdiğini, dertlerini dinlediğini, onlar için mücadele ettiğini görmesi adına çok önemlidir. Yıllardır baskı ve kısıtlamalara maruz kalmış azınlık mensupları, artık etrafında kenetlenebilecekleri bir liderin varlığını hissetmeye başlamıştır. Bununla birlikte, Azınlık Yüksek Kurulu'nun da Dr. Sadık

²⁹⁸ Özpak, **a.g.e.**, ss. 46-47.

²⁹⁹ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 197-200.

³⁰⁰ "Dr. Sadık Ahmet Yargılandı", **Batı Trakya'nın Sesi Dergisi**, Y. 1, S. 5 (Temmuz-Ağustos 1988), ss. 4-10.

³⁰¹ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 199-200.

³⁰² "20 Aralık'ta Bütün Batı Trakyalının Kalbi Selanik'te Attı", **Batı Trakya'nın Sesi Dergisi**, Y. 2, S. 7-8 (Aralık 1988-Şubat 1989), ss. 14-18.

Ahmet'i desteklemesiyle birlikte Dr. Sadık Ahmet'e liderlik yolu tamamen açılmış, yargılandığı davanın başta Türkiye olmak üzere uluslararası alanda da dikkat çekmeye başlaması Batı Trakya Türk Azınlığının dünyada fark edilir bir konuma gelmesi anlamında da oldukça önemlidir.

3.2.1.2.2. Seçim Çalışmaları Davası

Dr. Sadık Ahmet'in verdiği mücadelede yolu pek çok kez mahkemelerden geçmiş ve Dr. Sadık Ahmet'in yargılandığı davaların azınlık sorunlarını içermesi sebebiyle, her duruşmasında daha büyük bir halk desteği almasına neden olmuş ve halk tarafından verilen bu desteğin de yürütülen mücadeleyi daha da güçlendirdiği görülmüştür. Dr. Sadık Ahmet'e 1989 yılında katıldığı genel seçimlerdeki çalışmalarına ilişkin olarak üç ayrı dava daha açılmış ve yine zorlu bir yargılanma süreci ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu sefer ki davaların sonucunda cezaevi yolu da görünmüştür.

Söz konusu davalardan ilki, 5 Kasım 1989 seçimlerinden önce yayınlanan "Rodop İli Müslüman-Türk Seçmenine" başlıklı seçim bildirgesi ile ilgilidir. Bahsi geçen süreçte Dr. Sadık Ahmet ile birlikte İbrahim Şerif ve İsmail Rodoplu hakkında da dava açılmış ancak İsmail Rodoplu milletvekili seçilerek dokunulmazlık kazanmıştır. Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in ise adaylık dilekçelerinin eksik olduğu gerekçesi ile seçimlere katılmalarına izin verilmemiştir. Bu çerçevede Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif hakkında; bildirimlerinde "Türk" sözcüğünü kullanmaları sebebiyle "halk arasında bölünme yaratarak toplumsal barışı bozmak" suçlaması ile karşı karşıya kalmışlardır. 25-26 Ocak 1990 tarihlerinde yapılan duruşmalar neticesinde Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif 18'er ay hapis ve 3'er yıl da siyasi haklardan men cezası almıştır. Her ikisinin de temyiz hakkı bulunmakla birlikte, temyiz davası sonuçlana kadar da hapis cezalarını çekmelerine hükmedilmiştir. İstinaf davaları 7 Şubat 1990 ve 30 Mart 1990 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. 30 Mart'ta gerçekleştirilen son duruşmada Dr. Sadık Ahmet'in cezası önce 14 aya indirilmiş ardından gelen itiraz neticesinde 15 aya yükseltilmiştir. İbrahim Şerif'in cezası ise önce 12 aya ardından da 10 aya indirilmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in 8

Nisan 1990 seçimlerine katılacak olması sebebiyle, hapis cezaları para cezasına çevrilmiştir.³⁰³³⁰⁴ Dr. Sadık Ahmet bu süreçte 62 gün hapis yatmıştır.

Helsinki Watch Raporu'na göre, gerçekleştirilen bu mahkeme AIHS'nin bağımsız ve tarafsız adil yargılama ilkesini taşımamaktadır. Mahkeme süresince gerek tanıklar gerek hakim ve savcılar, Yunanistan'da Türk olmadığını dile getirmiş, ses tonlarını yükselterek baskı kurmaya çalışmış ve tarafsız bir yargılama yapamamışlardır. Mahkemeler gerek Türkiye'den pek çok parlamenter, avukat ve basın mensubu gerekse de Avrupa ülkelerinden çeşitli temsilciler tarafından yakından takip edilmiştir.³⁰⁵

Bu davanın yaşandığı süre içerisinde çeşitli tatsız olaylar da yaşanmıştır. Gümölcine'de 26-27 Ocak 1990 tarihlerinde gerçekleştirilen davaların ardından, 29 Ocak 1990 tarihinde bazı Yunanlılar, milli günleri sebebiyle yürüyüş yapmak isteyen Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir. Yunanlı saldırganlar Türk dükkanlarının camlarını kırmış, yüzlerce azınlık mensuplarının dükkanları tahrip edilerek malları yağmalanmış ve 30 azınlık mensubu da hastaneye kaldırılmıştır. Bu olayların ardından, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bir kınama yayınlamış, Milli Güvenlik Kurulu da konuyu etraflıca değerlendirmiştir. Bununla birlikte, dönemin Gümölcine Başkonsolosu zarar gören dükkanları ziyaret edeceğini açıklamış ve açıklamasında “soydaşlarımız” sözcüğünü kullandığı için istenmeyen kişi (persona non grata) ilan edilerek Türkiye'ye dönmek zorunda kalmıştır.³⁰⁶³⁰⁷

Dr. Sadık Ahmet'in mahkeme süreci yukarıda bahsi geçen davalarla da tamamlanmamıştır. Güven Gazetesi'nde 17 Kasım 1989 tarihinde çıkan “Dr. Sadık Ahmet'in Mesajı” ve 23 Kasım 1989 tarihinde çıkan “Batı Trakya Türk Azınlığı” başlıklı yazıları sebebiyle de iki ayrı dava açılmıştır. Yunanistan, topraklarında bulunan azınlıklara baskı ve ayrımcılık uygulandığı iddiasının yalan olduğu ve Yunanlı Müslüman azınlığı demek yerine Türk azınlığı dendiği için halk arasında bölünme yaratıldığı gerekçesiyle hukuki süreç başlamış ancak Dr. Sadık Ahmet'in milletvekili olmasıyla birlikte söz konusu davalarda bir sonuca varılamamıştır.

³⁰³ Özpak, **a.g.e.**, ss. 98-108.

³⁰⁴ Işık Sadık Ahmet, Kişisel Görüşme, 26.03.2021.

³⁰⁵ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, ss. 200-204.

³⁰⁶ Özpak, **a.g.e.**, ss. 99-101.

³⁰⁷ Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 202.

3.2.1.3. Seçimler ve Milletvekilliği

Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan'da üç kez bağımsız listeler ile seçimlere katılmış ve bağımsız olarak seçime katıldığı ilk iki dönemde milletvekili seçilmiş, son seçimlerde ise %3'lük seçim barajı nedeniyle daha önceki seçimler ile benzer oyları almış olsa da milletvekili seçilmemiştir. Öte yandan, bir seçimde de Dr. Sadık Ahmet'in evraklarında eksiklik olduğu sebebiyle seçime katılmasına izin verilmemiştir.

1980'li yıllar Batı Trakya Türk Azınlığı için oldukça zorlu geçmiştir. Hayatın her alanında kısıtlamalar ve baskılar ile karşı karşıya kalmışlar ve özellikle de 1985 yılı sonrasında Dr. Sadık Ahmet'in azınlık haklarını savunmaya başlaması ile birlikte bir liderlerinin olduğunu kabul ederek ciddi bir destekte bulunmuşlardır. Batı Trakya Türk Azınlığı, Dr. Sadık Ahmet'in önderliğinde, Yunan Anayasası ve Lozan Barış Antlaşması'ndan doğan haklarını alabileceklerine, seslerini dünyaya duyurabileceklerine inanmaya başlamışlardır.

24 Şubat 1989 tarihinde Batı Trakya'da yayınlanan İleri Gazetesi'ndeki bir makalede Dr. Sadık Ahmet için şu ifadeler yer verilmiştir: *“Eğer bu azınlıkta bir lider aranıyorsa o da Dr. Sadık Ahmet'tir. Doktor bugüne kadar yaptığı aktif eylemlerle bunu kanıtlamıştır. Değişik bir mücadele şekli getirmiştir azınlığa. En azından azınlığın propagandasını içte ve uluslararası alanda başarı ile yapmıştır. Kısacası, bugünkü şartlarda alternatifi yoktur. Doktor bugünkü azınlıkta alternatifsiz alternatiftir.”*³⁰⁸

3.2.1.3.1. 18 Haziran 1989 Seçimleri ve Birinci Dönem Milletvekilliği

1980'li yılların zorlu atmosferinde Dr. Sadık Ahmet'in başlattığı mücadele kendisinden çok Batı Trakya Türk Azınlığı için bir dönüm noktası olmuştur. Yargılama süreçlerinin ardından Dr. Sadık Ahmet'in liderliği etrafından tüm halk kenetlenmeye başlamış ve azınlık mensuplarından büyük oranda destek görmeye başlamıştır.

³⁰⁸ Özpak, a.g.e., s. 66.

1985 seçimlerindeki başarısız ama anlamlı bağımsız liste denemesinin ardından, 18 Haziran 1989 seçimlerine de Gümölcine’de Güven, İskeçe’de İkbâl listeleri ile bağımsız katılım kararı alınmıştır. Dr. Sadık Ahmet’in Güven listesi ile ilgili açıklaması şu şekilde olmuştur: *“Doğup büyüdüğümüz ülkede iktidar ve muhalefet tarafından ırkımız inkar edilir ve bütün insanlık dışı baskılar bizlere uygulanırsa pek tabii ki bizler, toplum olarak, demokrasinin getirdiği bazı hakları kullanmak zorunda kalırız. Bunlardan biri de bağımsız bir liste halinde seçimlere girmek ve bu şekilde bizlere yapılan baskıları, hiçbir partiden fayda olmadığını, Türk olduğumuzu oylarımızla yönetime ve dünya kamuoyuna duyurmaktadır. Aynı zamanda seçilecek milletvekili partiye değil kendi toplumuna bağlı olacaktır.”*³⁰⁹ Dr. Sadık Ahmet burada, yıllardır Yunan partileri altında seçilen milletvekillerinin azınlığın sorunları dile getirmede yetersiz kaldığına atıfta bulunmuştur. Gerek parti içi baskılar gerekse milletvekillerinin bağımsız olmaması sebebiyle çeşitli kısıtlamalarının olması bağımsız milletvekilliğinin azınlık halkı için ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir.

Yunanistan açısından bağımsız Türk milletvekillerinin seçilebilme ihtimali oldukça endişe yaratmıştır. Yunan partileri içerisinde kontrol altında tutulabilen azınlık milletvekilleri yerine bağımsız milletvekillerinin seçilmesi öngörülemeyen sonuçları da beraberinde getirme riski taşımaktaydı. Bu çerçevede, 18 Haziran 1989 seçimleri öncesinde, Yunanistan 15 Haziran 1989 tarihinde Türkiye-Yunanistan sınır kapılarını grev olduğu gerekçesi ile kapatarak Türkiye’de yaşayan Yunanistan vatandaşı Batı Trakyalı seçmenlerin oy kullanmalarını engelleme yönünde adım atmıştır. Bununla birlikte, azınlık mensuplarına yönelik baskılar ve para cezaları artırılarak göz dağı verilmek istenmiş, ayrıca bölgeye oy kullanma hakkında sahip 8.000 kadar asker sevk edilerek Batı Trakya Türk Azınlığın oy yoğunluğu azaltılmaya çalışılmıştır.³¹⁰

18 Haziran 1989 seçimleri öncesinde iyi çalışan bağımsız adaylar seçimlerde büyük bir başarı göstermişlerdir. Gümölcine’de Güven listesinden Dr. Sadık Ahmet 76.932 oydan 22.472 oy alarak bağımsız milletvekili olmaya hak kazanmıştır.³¹¹ Böylece, Yunanistan tarihinde ilk kez bir Türk milletvekili bağımsız olarak parlamentoya

³⁰⁹ Hatipoğlu, *AB Üyesi...*, s. 68.

³¹⁰ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 204-206.

³¹¹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 206.

gidebilmiştir. Bu, azınlığın verdiği mücadelenin en somut örnekleri arasında yerini almaktadır.

Bahsi geçen seçimlerde hiçbir parti tek başına iktidarı elde edecek çoğunluğa ulaşamadığı için ülkeyi tekrar seçime götürecek geçici bir hükümet kurulması kararlaştırılmış ve böylece Dr. Sadık Ahmet'in ilk milletvekilliği dönemi sadece 5 Kasım 1989 seçimlerine kadar 4,5 ay sürebilmiştir. Dr. Sadık Ahmet bu süre zarfında ve geçici bir hükümet döneminde azınlığın önemli sorunlarının çözümü noktasında yol alamayacağını bilmesine rağmen, hükümetteki pek çok bakan ile birebir görüşerek azınlık mensuplarının yaşadığı sorunları anlatmış ve çözümü noktasında ısrarcı olmuştur.³¹²

Bu dönemde Dr. Sadık Ahmet'in en çok ses getiren iki çalışmasına da kısaca değinmekte fayda var. Söz konusu çalışmalardan ilki dönemin Başbakanı Tzannis Tzannetakis ile azınlığın sorunlarına ilişkin gerçekleştiği görüşmedir. Başbakan Tzannetakis'in sorunlarla ilgileceğini söylemesine üzerine Dr. Sadık Ahmet bir rapor hazırlayarak Başbakana iletmış, ancak Lozan Barış Antlaşması hükümlerince Batı Trakya'da Türk-Müslüman azınlık değil sadece Müslüman azınlık olduğu gerekçesi ile söz konusu rapor incelenmeden iade edilmiştir. Bir diğer önemli çalışma ise Yunan Vatandaşlık Kanununun 19. maddesinin kaldırılmasına yönelik Yunan parlamentosuna sunulan yeni kanun tasarısıdır.³¹³³¹⁴

Dr. Sadık Ahmet 4,5 ay süren ilk milletvekilliği döneminde hedeflediği sonuçları alamamıştır. Ancak yine de Batı Trakya Türk Azınlığını Yunan parlamentosunda temsil etmiş ve tüm sorunlarını ilgili makamlara aktarma fırsatı bulmuştur. Böylece azınlık sorunları ilk kez bir bağımsız milletvekili tarafından Yunan parlamentosunda gündeme getirilebilmiştir.

Yunanistan 5 Kasım 1989 erken seçimlerine hazırlanırken yine seçimler öncesinde daha önce uygulanan tüm kısıtlamalar tekrar uygulanmaya başlamıştır. Grev gerekçesiyle Türkiye-Yunanistan sınırının kapatılması, Atina-Batı Trakya arasındaki uçuşların seçim haftası iptal edilmesi, otobüs seferlerinin kaldırılması, Batı Trakya'daki seçim sandıklarının sayısının 231'den 190'a indirilmesi uygulamaları Batı Trakya Türk Azınlığın seçimlerde hedefledikleri başarıya ulaşamaması adına katı bir şekilde

³¹² Koca (Hakses), **a.g.e.**, ss. 114-157.

³¹³ Özpak, **a.g.e.**, s. 67.

³¹⁴ Işık Sadık Ahmet, Kişisel Görüşme, 26.03.2021.

uygulanmıştır. 5 Kasım 1989 seçimlerinin en önemli yanı ise Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylık beyannamelerini eksik doldurdıkları gerekçesi ile seçime katılım haklarının ellerinden alınmasıdır. Böylece Güven listesinden sadece İsmail Rodoplu seçimlere katılabilmiş ve Dr. Sadık Ahmet'in de büyük desteği ile İsmail Rodoplu bağımsız milletvekili seçilerek parlamentoya gitmiştir.³¹⁵

3.2.1.3.2. 8 Nisan 1990 Seçimleri ve Milletvekilliği

5 Kasım 1989 seçimleri sonucunda da beklenen güçlü hükümetin kurulamaması sebebiyle Yunanistan'da bir seçim daha gerçekleştirileceği ortaya çıkmış ve seçim tarihi olarak 8 Nisan 1990 belirlenmiştir. O dönem tutuklu bulunan Dr. Sadık Ahmet ise ceza evinden milletvekilliği başvurusunu yapmış ve başvurusu kabul edilince de hapis cezası para cezasına çevrilerek serbest bırakılmıştır.

Dr. Sadık Ahmet seçimlere sadece 1 hafta kala, 30 Mart 1990 tarihinde özgürlüğüne kavuşmuş ve seçim çalışmaları için yeterli zamanı bulamamasına rağmen yoğun bir çaba göstermiştir. Seçimlere yine bağımsız Güven listesi ile katılmıştır. 1990 seçimlerinde uluslararası kamuoyunun da dikkatleri Yunanistan'a çevrilmiş ve Yunanistan bu sebeple önceki seçimlerde uyguladığı kısıtlamaları tam manasıyla uygulayamamıştır. Ancak yine de bölgeye asker sevk edilerek oylarını Batı Trakya'da kullanmaları sağlanmıştır.

Gerçekleştirilen seçimler neticesinde Dr. Sadık Ahmet, 83.747 oydan 28.447 oy alarak tekrar bağımsız milletvekili olarak seçilmiştir. Aynı seçimlerde İskeçe'deki İkbâl listesinden bağımsız aday olan Ahmet Faikoğlu da seçimlerde yeterli oyu alma başarısı göstererek Batı Trakya Türk Azınlığı iki bağımsız milletvekili ile Yunan parlamentosunda temsil edilme şansı yakalamıştır.³¹⁶

Dr. Sadık Ahmet seçimler sonrasında yaptığı değerlendirmede; *“Her iki ilde de oy artışına sebep toplumun haklarını arayan, bu azınlığa yapılan haksızlıkları dünyaya*

³¹⁵ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 206-208.

³¹⁶ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, ss. 208-209.

duyuran ve topluma gerçek adıyla hitap etti diye iki liderin hapse atılmasıdır. Bunu takiben Gümölcine’de tüm esnafın dükkanlarının tahrip edilip mallarının yağmalanmasıdır. İnsan hakları örgütleri, Af Örgütü, Helsinki İzleme Komitesi, Türkiye ve diğer ölkelerin bize haklı davamızda destek olmaları, 25, 26, 29 Ocak ve daha sonra Yunanlı hemşerilerimizin Türk azınlığa karşı sert ve insafsızca tutumuna rağmen toplumun kendine güveni artmış, soğukkanlılığını bozmamı ve demokratik cevabını vermiştir.” ifadelerini kullanmıştır.³¹⁷

Dr. Sadık Ahmet milletvekilliğine yeniden seçildikten sonra azınlığın hak arama mücadelesine kaldığı yerden devam etmiştir. Bu çerçevede, 14 Mayıs 1990 tarihinde Yunanistan Başbakanı Constantine Mitsotakis ile bir görüşme yaparak sorunları birinci elden en yetkili kişiye aktarmış, Mitsotakis kendisini samimiyetle dinlemiş ancak bazı konularda Türk-Yunan ilişkilerine ve Lozan’a gönderme yapmıştır. Görüşmeden sonraki süreçte de Dr. Sadık Ahmet’in umduğu adımların hiçbirisi atılmamıştır. Dr. Sadık Ahmet milletvekilliği süresince bir önceki dönemde olduğu gibi yine tüm bakanlar ile görüşerek azınlığın yaşadığı haksızlıkları aktarmış, Meclise verdiği soru önergeleri ile birlikte çözüm arayışını da sürdürmüştür.³¹⁸

Dr. Sadık Ahmet sadece bir parlamenter olarak çalışmamış aynı zamanda Batı Trakya Türk Azınlığın tüm sorunları ile de yakından ilgilenmiş ve halkın her kesimi ile yakın ilişki kurarak halk adamı olduğunu gösterir çalışmalar da yürütmüştür. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk Azınlığın dışladığı SÖPA’lı öğretmenler ile de görüşmeler yapmış, onların sorunlarının çözümü noktasında da çalışmalar yürütmüştür. SÖPA’lı öğretmenlerin Türkçe eksikliklerinin giderilmesi için Türkiye’de kurslara katılmalarını sağlamıştır. Seçim bölgesi dışında kalan tüm Batı Trakya topraklarını da karış karış gezmiş ve siyaset yapmaktan çok liderlik yapmıştır. Dr. Sadık Ahmet sadece Batı Trakya ile de sınırlı kalmamış, Yunan hükümetinin duyarsızlığı karşısında Avrupalı Parlamenterlere ve Avrupa Konseyi Başkanı’na mektuplar yazarak Batı Trakya Türk Azınlığın durumunu aktarmıştır. Avrupa’nın çeşitli ölkelerine, Amerika’ya ve İslam ölkelerine ziyaretlerde bulunmuş, pek çok temas kurmuştur.³¹⁹

³¹⁷ “Dr. Sadık Ahmet ile Teleröportaj”, **Batı Trakya’nın Sesi Dergisi**, Y. 3, S. 16-17 (Mart-Nisan 1990), s. 13.

³¹⁸ Özpak, **a.g.e.**, ss. 119-120.

³¹⁹ Koca (Hakses), **a.g.e.**, ss. 222-271.

Dr. Sadık Ahmet'in milletvekilliği devam ederken, Yunanistan'da yeni bir seçim yasası çalışması yapılmış ve ülke çapında %3'lük bir baraj uygulamasına gidilmiştir. Batı Trakya Türk Azınlığının son üç seçimde bağımsız adaylar ile parlamentoya girmesinin bu yasanın çıkartılmasında önemli rol oynadığı sıklıkla dile getirilmektedir. 150.000 nüfuslu azınlığın ülke çapında 200.000'in üstünde oya ihtiyaç duyacak bir seçim sisteminde kendi bağımsız milletvekilini seçme şansı da böylelikle sona ermiştir.

Seçim barajına rağmen 10 Ekim 1993 tarihinde yapılan genel seçimlere Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşları yine bağımsız listeler ile katılma kararı almıştır. Seçim barajının partilere uygulanacağı düşüncesi ile seçilecek bağımsız adayların %3'lük barajdan muaf tutulabileceği argümanı geliştirilmiş ancak bu argüman karşılık bulmamıştır. Dr. Sadık Ahmet, 1993 seçimlerinde 26.228 oy almasına rağmen, seçim barajının bağımsız adaylara da uygulanması sebebiyle bu seçimlerde milletvekili seçilememiştir. Böylelikle, Batı Trakya Türk Azınlığı uzun yıllar sonra ilk kez parlamentoya bir temsilci gönderememiştir.³²⁰

3.2.1.4.Dostluk Eşitlik Barış (DEB) Partisi

Yunanistan'ın %3'lük seçim barajı uygulaması, Batı Trakya Türk Azınlığının örgütlenmesi ve bir siyasi parti kurması anlamında önemli bir tetikleyici olmuştur. 12 Eylül 1991 tarihinde kurulan DEB Partisi, günümüzde de Yunanistan'daki ilk ve tek Türk siyasi partisidir.

Dr. Sadık Ahmet, seçim barajı uygulamasından sonra öncelikle Mitsotakis hükümetine verdiği güvenoyu desteğini geri çekmiş, ardından da bir siyasi parti kurma düşüncesini çevresi ile paylaşmıştır. Dr. Sadık Ahmet parti kurmasıyla ilgili olarak yaptığı açıklamada; *"Hükümet, son seçim yasasına ülke çapında yüzde üçlük baraj getirmek suretiyle azınlığımızın siyasi temsilciliğini yok etmeyi amaçlamaktadır. Bunun üzerine biz de hem siyasi temsilciliğimizi devam ettirmek hem de dış dünya nezdinde daha aktif çalışmalarda bulunmak üzere Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'nun bir siyasi parti şemsiyesi altında toplanmasının toplumumuzun çıkarları açısından daha yararlı ve*

³²⁰ Koca (Hakses), a.g.e., s. 278.

*zaruri olduğu inancındayız. Parti sayesinde sesimizi dünyaya daha da güçlü duyuracağız. Böylece milletvekili çıkarmasak dahi parti sayesinde sorunlarımızı dünya çapında dile getireceğiz ve çözüm için dış dünyanın yardımını sağlamış olacağız.”*³²¹ demiştir. Dr. Sadık Ahmet bu ifadeleriyle, seçim barajının da kendisini ve mücadelesini durduramayacağını göstermiş, siyasi parti çatısı altında tüzel bir kişilik kazanarak mücadelenin devam edeceğini net bir şekilde vurgulamıştır.

DEB Partisinin Yunanistan’da herhangi bir seçime 2014 yılına kadar katılmamıştır. Ancak partinin Yunanistan’daki ilk ve tek Türk partisi olması sebebiyle oldukça önemli bir yeri vardır. Kurulduğu günden sonra üye sayısı sürekli artmış ve Batı Trakya Türk Azınlığının mücadelesini toplu olarak yapabileceği bir çatı da böylece kurulmuştur. Partinin Genel Başkanlığı’na Dr. Sadık Ahmet seçilmiş ve artık milletvekilliği sıfatının yanına DEB Partisi Genel Başkanı sıfatı da eklenmiştir. Böylece, Dr. Sadık Ahmet azınlık adına yürüttüğü hak arama mücadelesinde zemini genişletmiştir.

Dr. Sadık Ahmet, vefat ettiği 1995 yılına kadar partinin genel başkanlığını yürütmüştür. Dr. Sadık Ahmet’in vefatından sonra da Türk azınlığın adayları yeniden Yunan partilerinden adaylıklarını sürdürmüşler ve ancak o şekilde parlamentoya gidebilme şansı yakalamışlardır. DEB Partisi de Dr. Sadık Ahmet’in vefatıyla birlikte derin bir sessizliğe bürünmüştür. Ancak 2010 yılı ile birlikte parti tekrar canlanmaya başladı. 11 Temmuz 2010 tarihindeki olağanüstü kongre ile genel başkanlığa Mustafa Ali Çavuş seçilmiştir. Mustafa Ali Çavuş, Dr. Sadık Ahmet’i örnek almış ve azınlık mensupları ile her fırsatta buluşmuş, onların dertlerini dinleyerek kendilerinin yalnız olmadığını hissettirmeye çalışmıştır. Tarihinde ilk kez 2014 yılındaki AP seçimlerine katılan DEB partisi İskeçe, Gümülcine ve Evros illerinden 38 aday göstermiştir. Seçim sonucunda, Gümülcine’de oyların %41,68’ini, İskeçe’de %25,89’unu almış ve iki ilde de birinci parti konumuna gelmiştir.³²² DEB Partisi benzer bir başarıyı 2019 AP seçimlerinde de farklı bir Genel Başkan ile tekrarlamıştır. Gümülcine’de oyların %37,97’sini, İskeçe’de %25,05’ini alarak iki ilde de tekrar birinci parti konumunda olmuştur.³²³

³²¹ “Batı Trakya’da Türkler Parti Kuruyor”, **Batı Trakya’nın Sesi Dergisi**, Y. 4, S. 29 (Nisan 1991), s. 4.

³²² DEB, Rodop ve İskeçe’de birinci parti oldu, (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763>, (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

³²³ Yunanistan’da AP seçimlerinde DEB başarısı, (Çevrimiçi) <https://www.dunya.com/dunya/yunanistanda-ap-secimlerinde-deb-basarisi-haberi-446557>, (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

3.2.2. Vefatı ve Sonrası

Dr. Sadık Ahmet doktorluğa başladığı ilk günden itibaren Batı Trakya Türk Azınlığın sorunları ile de yakından ilgilenmiş, gerek doktorluk mesleği gereği gerekse de yürüttüğü hak arama mücadelesi sebebiyle azınlık mensuplarıyla her fırsatta bir araya gelmiş, her davete katılmaya çalışmıştır. 24 Temmuz 1995 tarihinde de bölgedeki çocukların sünnetini gerçekleştirmiş bir doktor olarak, ailesiyle birlikte Yalanca isimli köydeki sünnet düğününe katılmak üzere yola çıkmışken, köy yolunda bir traktörün arabasına çarpması sonucu ciddi bir trafik kazası yaşanmıştır.

Kaza gerçekleşikten kısa sonra Dr. Sadık Ahmet olay yerinde can verirken, arkasında oturan kızı Funda Sadık Ahmet ağır yaralanmış, yanında oturan eşi Işık Sadık Ahmet orta hafiflikte yaralanmış ve onun arkasında oturan oğlu Levent Sadık Ahmet ise kazadan yara almadan kurtulmuştur. Kazadan yaralı olarak kurtulan aile hemen hastaneye kaldırılmış ve kazanın duyulmasının ardından Batı Trakya halkı hastaneye akın etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatına ilişkin olarak, eşi Işık Sadık Ahmet'in "traktörün üzerlerine sürüldüğünü ifade etmesi", traktör şoförünün daha önce de Dr. Sadık Ahmet'in aracına benzer bir araca çarptıktan sonra polise gidip "ben Dr. Sadık Ahmet'i öldürdüm" şeklinde beyanda bulunması, dönemin Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı Taner Mustafaoğlu'nun "Rodop Emniyet Müdürünün Dr. Sadık Ahmet'in Türkler için verdiği mücadeleyi durdurmaması halinde bir kazaya uğrayabileceğini" ifade ettiğini açıklaması, 1 Şubat 1993 tarihinde Rodop Valisinin Dr. Sadık Ahmet'e "seni yok edeceğim; eşin, çocukların ve annen ağlayacak" tehdidi, Dr. Sadık Ahmet'in Yunanistan istihbarat teşkilatı tarafından yakından takip edilmesi ve telefonlarının dinlenmesi söz konusu kazanın üstündeki şüpheleri oldukça arttırmaktadır.³²⁴

Dr. Sadık Ahmet'in cenazesi 27 Temmuz 1995 tarihinde kendisi için özel olarak hazırlanan anıt mezara defnedilmiştir. Cenaze törenine Türkiye'den Mesut Yılmaz, Köksal Toptan gibi isimlerin yanı sıra 20.000'i aşkın Batı Trakya Türkü katılmıştır.³²⁵

Dr. Sadık Ahmet'in vefatı sebebiyle Batı Trakya Türk Azınlığının tüm temsilcileri tarafından üzüntülü açıklamalar yapılırken, Türkiye Cumhuriyeti'nden de önemli

³²⁴ Özpak, a.g.e., ss. 216-217.

³²⁵ Özpak, a.g.e., s. 219.

açıklamalar paylaşılmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Başbakanı Tansu Çiller, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere tüm siyasilerden üzüntü duyduklarına dair açıklamalar gelmiştir.³²⁶ Dr. Sadık Ahmet'in vefatı sadece Yunanistan ve Türkiye'de değil, temas ettiği ve Batı Trakya Türk Azınlığının mücadelesini takip eden tüm çevrelerde şaşkınlıkla karşılanmıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatı sonrasında Türkiye'de pek çok okula, caddeye, sokağa ve parka Dr. Sadık Ahmet adı verilmiş, Dr. Sadık Ahmet Barış Ödülleri'nden Dr. Sadık Ahmet Futbol Turnuvasına kadar pek çok etkinlik Türkiye'de ve Avrupa'nın çeşitli kentlerinde düzenlenmeye başlamıştır. Aradan geçen 26 yıllık sürede Dr. Sadık Ahmet adına ve anısına yapılan çalışmalar hiç kesintiye uğramadan devam etmiştir. Dr. Sadık Ahmet adının verildiği iki caddenin ayrı bir önemi olması sebebiyle değinmekte fayda vardır.

Türk dış politikasının en karmaşık konularından olan Yunanistan ile ilişkiler konusunda azınlıklara ilişkin sorunlar yıllardır devam etmiş ve Batı Trakya Türk Azınlığı Lozan Barış Antlaşması'ndan kaynaklanan haklarını tüm mücadelesine rağmen tam anlamıyla elde edememiştir. Bu mücadelenin lideri ve sembol isimlerinden olan Dr. Sadık Ahmet'in şüpheli ölümü üzerine, Ankara'da bulunan T.C. Dışişleri Bakanlığı ile İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin bulunduğu caddelere "Dr. Sadık Ahmet" caddesi adı verilmiştir. Bununla birlikte, İyi Parti Edirne Milletvekili Orhan Çakırlar tarafından 24 Temmuz tarihinin "Batı Trakya Türkleri ve Dr. Sadık Ahmet'i Anma Günü" olarak kutlanmasına ilişkin 18 Temmuz 2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne vermiş olduğu kanun teklifi bulunmaktadır.

3.2.3. Hakkında Söylenenler

Dr. Sadık Ahmet yürüttüğü hak arama mücadelesi sadece Batı Trakya Türk Azınlığı tarafından değil, hem Türkiye ve Batı coğrafyasından, hem de Rusya ve İslam ülkelerinden ilgiyle takip edilmiştir. Gerçekleştirdiği seyahatlerde, katıldığı kongre ve

³²⁶ Koca (Haksess), a.g.e., ss. 306-324.

konferanslarda Batı Trakya Türk Azınlığının sorunlarını anlatırken toplumun her kesimiyle de çeşitli ilişkiler kurmuştur. Bu bölümde, Dr. Sadık Ahmet gerek hayattayken gerekse vefatından sonra kendisi hakkında söylenmiş veya yazılmış bazı ifadelere yer verilecektir.³²⁷

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yaptığı açıklamada; “*Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine eski bağımsız milletvekili ve Dostluk Eşitlik Barış Partisi Genel Başkanı ve lider olarak topluma şerefli ve unutulmaz hizmetlerde bulunmuştur. Türk Dünyası, insan haklarının yılmaz savunucusu Dr. Sadık Ahmet’i her zaman gururla anacaktır.*” ifadelerini kullanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş; “*Sadık Ahmet, vatansever, genç ve dinamik kişiliği ile Batı Trakya’daki Türklerin haklarını savunmak için uğraşan, Türklüğü ile övünen değerli bir liderdi.*” şeklinde bir açıklama yapmıştır.

TBMM Eski Başkanlarından Köksal Toptan; “*Batı Trakya Türk Azınlığı, Sadık Ahmet’in yaktığı meşalenin ışığında, daha çok refah için, daha çok huzur için, insan haklarından yararlanarak ve Yunanistan’ın kanunlarına saygılı olarak yaşamını sürdürecektir.*” ifadelerini kullanmıştır.

Eski Başbakanlardan Tansu Çiller yaptığı açıklamada; “*Sadık Ahmet, Yunanistan Parlamentosu ve uluslararası platformlarda Batı Trakya’da yaşayan soydaşlarımızın mücadelelerine yaptığı önderlik ve insan hakları konusundaki çalışmalarıyla adını Batı alemine duyuran önemli kişilerden biriydi.*” demiştir.

Eski Başbakanlardan Mesut Yılmaz; “*Türklüğün Türkiye dışındaki en yiğit evlatlarından birisiydi.*” açıklamasında bulunmuştur.

2007-2014 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği görevini yürütmüş Mustafa İsen, Dr. Sadık Ahmet için; “*Sadık Ahmet, aydın olmanın ötesinde, büsbütün tahammül edilemez daha üst bir makamın temsilcisiydi; bir toplum lideriydi. Mesela, lider cesur fakat bilgisizdir. Bilgilidir, tecrübesi yeterli değildir. İşte merhum Sadık Ahmet, son yıllarda hem bilgili, hem tecrübeli, hem cesur, hem de bir liderde bulunması gereken başka özellikler bakımından komple birisiydi.*” demiştir.

³²⁷ Özpak, a.g.e., ss. 276-293.

Büyük Birlik Partisi (BBP) Eski Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu; *“Sadık Ahmet’in demokrasi, insan hakları, özgürlük, eşitlik ve Müslüman Türk varlığını koruma heyecanına yakından tanık oldum.”* demiştir.

Akademisyen Baskın Oran Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu başlıklı kitabında; *“Sadık Ahmet Selanik Üniversitesi’nden mezun bir tıp doktorudur. Azınlık içinde sivrilen liderler arasında siyaset deneyimi en az olanıdır. Bununla birlikte, azınlık arasında şimdiye dek kimsenin sağlayamadığı bir kitle desteği sağlayabilmiştir. Bunun bir nedeni, Sadık Ahmet’in bir halk çocuğu görünümü vermesidir. Sadık Ahmet’in bugünkü başarısı, kendisinin dünya gelişmelerinin ve Batı Trakya Azınlığının belli bir noktasında ortaya çıkmış olmasında aramak gerekir.”* ifadelerini kullanmıştır.

Gazeteci Cengiz Çandar 1993 yılındaki bir köşe yazısında; *“Sadık Ahmet, Türk ulusunun gözbebeğidir. Gümülcine Bağımsız Milletvekili, Selanik Tıp Fakültesi Mezun, Yunan vatandaşı ve Yunan Parlamentosunun üyesi, Türk Dr. Sadık Ahmet... O, Lozan’ın ardından 70 yıla yakın bir süre “Yunan Müslüman Azınlığı” diye horlanan, etnik kimliği yok sayılarak baskı altında tutulan Yunanistan’daki Türkleri, birkaç yıl içinde parmak ısırtacak bir inat, sebat ve kararlılıkla yürüttüğü mücadeleyle kimlik sahibi yaptı.”* şeklinde bir yazı kaleme almıştır.

Gazeteci Yavuz Donat gazetedeki köşesinde; *“Genç yaşta ölen Dr. Sadık Ahmet, bir halk kahramanıydı. Bir destandı. Batı Trakya Türklüğü için gecesini gündüzüne kattı, çok acılar çekti.”* şeklinde bir yazıya yer vermiştir.

SONUÇ

Uluslararası ilişkiler disiplinindeki çalışma ve araştırma alanları arasında yer alıp günümüze kadar hala net ve hukuken bağlayıcı bir tanıma sahip olamayan konular arasında yer alan azınlıklar konusu, pek çok devletin karşılaştığı ve bir şekilde etkilendiği bir alan olmuştur. Azınlık kavramına ilişkin tarih boyunca pek çok tanımlama yapılmış ve kavram sosyolojik açıdan ele alındığında “sayıca az” olmanın azınlık olarak tanımlanmada kullanılan en pratik yol olduğu görülmektedir. Ancak azınlık kavramını sadece sosyolojik açıdan ele almak çok yetersiz olacaktır, çünkü söz konusu kavramın bireyleri ve toplumları ilgilendiren hukuksal boyutu, özellikle de haklarının tanımlanması noktasında daha önemlidir. Azınlık kavramı hukuksal açıdan ele alındığında ise genel kabul görmüş bir tanımının olmadığı görülmektedir. Bu noktada azınlık konusunun ülkelerin hem iç siyasetlerinin, hem dış politikalarının hem de uluslararası sistemin bütününe ilgilendirmesi sebebiyle genel bir tanımlamadan uzak durulduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak yine de azınlık kavramının 16. yüzyıldan itibaren devletlerin önemli politika konulardan birisi olması, yıllar içerisinde çeşitli tanımlamaların da yapılmasını sağlamıştır. Tabii azınlık tanımının yapılabilmesi için insanların kendisini azınlık olarak tanımlamasından yola çıkmak gerektiği gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Azınlık tanımına ilişkin, hukuk ve uluslararası ilişkiler disiplinlerindeki en yaygın kullanılan tanımlama Birleşmiş Milletler İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu raportörü Francesco Capotorti’ye aittir. Capotorti (1978), azınlıkların sahip olması gereken özellikleri beş başlık altında ifade etmiştir. Azınlıkların, içinde buldukları toplumdan farklı olmaları gerekmektedir. Bu farklılık, dil, din, etnik ya da ulusal kimlik ile kendisini gösterebilir. Azınlık olmanın ikinci özelliği içinde buldukları toplumdan sayıca az olmaları gerekmektedir. Azınlık kelimesinin kökeninin de minör kelimesinden gelmesi ve sosyolojik açıdan da değerlendirildiğinde “azlık” vurgusunun yapılması bu noktada önemli bir unsurdur. Toplumun geri kalanına yakın bir nüfus barındıran grupları azınlık olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır. Üçüncü olarak, azınlıkların sayıca az olmalarının yanında, toplumu yönetecek ve yönlendirecek güce de sahip olmamaları gerekmektedir. Dördüncü olarak, azınlık tanımlaması yapılabilmesi için içinde yaşanılan ülkenin vatandaşı olmak gerekmektedir. Vatandaşlık bağı olmayan

kişiler ve grupları azınlık olarak nitelemek doğru olmayacaktır. Azınlık olmanın son unsuru ise azınlık bilincine sahip olunmasının gerekliliğidir. Eğer bir insan ya da grup, kendisini azınlık olarak görüp o şekilde ifade etmiyorsa orada bir azınlık varlığından söz etmek doğru olmayacaktır. Bu çerçevede bir azınlık tanımı yapmak gerekirse; yaşadığı toplum içerisinde sahip olduğu özellikleri bakımından ayrışan, sayıca az olup vatandaşlık bağıyla yaşadığı toplumda başat pozisyonunda bulunmayan ve azınlık olduğunun farkında olan kişi ve gruplar için azınlık nitelemesi yapılabilmektedir.

Azınlık konusuna tarihsel çerçevede bakıldığında ilk uluslararası düzenlemenin 1598 yılındaki Nantes Fermanıyla yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde dilsel, etnik ya da ulusal azınlıklardan söz edilememekle birlikte, dini azınlıkların, hatta mezhep farklılıklarının azınlıklar konusunun doğuşunda önemli rol oynadığı görülmektedir. Azınlık haklarının farklı iki devletin antlaşması ile korunmasının ilk örneği ise 1648 yılında imzalanan Westphalia Antlaşması'dır. Devam eden yıllarda da çeşitli örnekler görülmekle birlikte 19. yüzyıl ve ardından Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile azınlıklar konusundaki farkındalık artmış, azınlıklar uluslararası ilişkilerin temel konularından birisi haline almıştır. Tabi azınlık haklarının münferiden ele alınması daha çok 1990'lı yıllar ve sonrasında yaygınlaşsa da temel olarak insan hakları rejiminin altında azınlıkların bu süreç içerisinde çeşitli haklar kazanmaya başladıkları görülmektedir.

Azınlık haklarının bireylere mi yoksa gruplara mı tanındığı konusu da devletlerin uzlaşmaya varamadığı konular arasında yer almaktadır. Özellikle Batı dünyasında azınlık haklarının bireysel haklar olduğu yönünde temel düzenlemeler gerçekleştirilse de azınlıkların kolektif olarak kullanabildikleri hakları da olabilmektedir. Bununla birlikte azınlıkların vatandaş olmalarından kaynaklanan negatif hakları varken, azınlık olmalarından kaynaklı kendilerine pozitif haklar tanındığı da görülmektedir. Burada önemli olan bir azınlığın ne şekilde tanımlandığı konusudur. Eğer bir azınlık dini ya da dilsel azınlık olarak tanımlanıyorsa, o noktada kendi dini inançlarını özgürce yaşayabilmeleri ya da kendi dillerini öğrenebilme ve kullanabilme imkanı tanınması şeklinde düzenlemelere rastlanmaktadır. Ancak, etnik ve ulusal azınlıklara yönelik pozitif hakların tanınması noktasında devletlerin de gönülsüz olduğu görülmektedir. Çünkü, söz konusu alanlarda tanınacak pozitif hakların, azınlık gruplarının ayrılıkçı taleplerine imkan verecek aşırılığa gitme fırsatı olarak değerlendirilebileceği endişesi yaşanmaktadır. Bununla birlikte, azınlıkların kendi kaderini tayin edebilme hakkı, diğer bir deyişle self

determinasyon hakkı da üzerinde uzlaşmamış konulardan birisidir. Her ne kadar çeşitli antlaşmalarla bu haklar güvence altına alınmış olsa da, azınlık gruplarının bu talepleri ayrılıkçı talepler olarak değerlendirilmekte ve egemenlik sahibi devletler tarafından sıcak karşılanmamaktadır.

Çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi Yunanistan da topraklarında önemli sayıda azınlığı barındırmakta, ancak söz konusu grupların varlıklarını azınlık statüsünde değerlendirmemektedir. Başta Pomaklar olmak üzere, Makedonlar, Arnavutlar ve Ulahlar, Türk azınlıklar ile birlikte başlıca azınlıklar olarak sayılmaktadır. Bu noktada Yunanistan, topraklarında bulunan azınlıkları asimile etmeyi ve Yunanlılaştırmayı temel bir politika olarak kabul etmiştir. AB üyesi bir ülke olan Yunanistan'ın temelde insan hakları ve azınlık hakları konusundaki bu uygulamaları ise demokratik çerçevede insani bir görüntü vermemektedir. Diğer bir deyişle, Yunanistan'ın insan hakları ve azınlık hakları konusunda karnesi oldukça kötüdür.

Tezin temel konusunu oluşturan Batı Trakya Türk Azınlığı ise, Yunanistan'ın kuzeydoğu bölgesindeki Batı Trakya'da yaşamaktadır. Üç ilden meydana gelen Batı Trakya'nın toplam nüfusu 369.430 iken, bu nüfusun 150.000 kadarı da Türklerden oluşmaktadır. Türklerin Yunanistan'da azınlık durumuna gelmesi 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın bir sonucudur. Yunanistan'a göre Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık "Müslüman Yunanlılar" olarak görülmekte ve bu azınlığa yönelik hem asimilasyon politikası hem de baskı ve yıldırma politikası uygulanmaktadır. Türk-Yunan ilişkilerinin de Kıbrıs ve Ege sorunu ile birlikte temelini oluşturan azınlıklar meselesi, ilişkilerin gerildiği her dönemde baskı unsuru olarak kullanılmıştır.

Batı Trakya Türk Azınlığı, azınlık statüsüne düşmeden 6. yüzyıldan itibaren çeşitli göç dalgalarıyla birlikte Batı Trakya'ya yerleşmiş ve bölgenin tarihi gelişiminde önemli rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de vazgeçilemez topraklardan birisi olan Batı Trakya, yaşanan savaşlar sonucunda el değiştirmiş ve Yunan egemenliğine geçmiştir. Batı Trakya'dan önce Yunanistan'ın diğer bölgeleri ele geçirilmiş ve bir şekilde bölgede yaşayan Müslümanların hakları her kayıp sonrasında yapılan antlaşmalar ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır. 1830 Londra Protokolü ile başlayan süreç, 1881 İstanbul Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması, 1920 Yunan Sevr'i ve en nihayetinde 1923 yılındaki Mübadele Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması'nı içeren Lozan Sistemi ile

devam etmiştir. Bu antlaşmalar arasında Lozan Sistemi'nin Türk-Yunan ilişkileri açısından ayrı bir önemi vardır. İlk olarak, “Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolü” 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış ve İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler dışındaki 350.000 Müslüman Türk ile 200.000 Hristiyan Rum zorunlu göçe tabi tutularak gönderilmiştir. Bu antlaşmanın ardından 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmış ve söz konusu antlaşmanın 37. ve 44. maddeleri arasındaki maddelerde İstanbul'da yaşayan Rumlara ilişkin geniş kapsamlı bir koruma ve temel hak ve özgürlükler tanınırken, 45. maddesi ile de aynı hakların Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler için tanınacağı hususu kabul edilmiştir. Lozan ile her iki ülkede yaşayan azınlıkların dini azınlıklar olduğu hususuna atıfta bulunulmuş olması önemlidir. Ancak bu dönemde azınlıkların ayırt edilmesi noktasındaki temel farklılığın etnik kimlik ve din olduğu göz önüne alındığında, azınlıklara tanınacak haklar bakımından dini azınlıkların kabul edilmesi devletler açısından daha makul görülmüştür. Ancak Lozan Sisteminde yer alan Mübadele Antlaşması'nda Yunanistan'da yaşayan halkın Müslüman Türk olarak tanımlanması, Yunanistan'daki azınlığın etnik kökenin Türk olduğunun Yunanistan tarafından da kabulü olarak değerlendirilmektedir.

Yunanistan, topraklarında yaşayan azınlığı “Müslüman Yunanlı” olarak tanımlarken, azınlıklara ilişkin konularda Dışişleri Bakanlığı'nı yetkili kılarak azınlıklara bakış açısını göstermiştir. Bununla birlikte, Yunanistan'ın Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı imzalamaması, AK'nin Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesini parlamentosunda onaylamaması ve BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni de “Azınlıkların Korunması” başlıklı maddesi sebebiyle uzun yıllar imzalamamış olması azınlıklara bakış açısı gösteren diğer örnekler olarak sayılabilmektedir.

Tüm bu göstergelerin yanında, Yunanistan'ın fiili olarak Batı Trakya Türk Azınlığına karşı uyguladığı kısıtlama ve baskı politikası ise çeşitli dönemlerde yumuşama gösterse de süreklilik gösterecek şekilde günümüze kadar devam etmiştir. Lozan Barış Antlaşması sonrası dönemde, öncelikle imzalanan kültür antlaşmaları ile mübadillere ilişkin sorunların çözülmesi ardından 1952 yılında Celal Bayar'ın Yunanistan ziyareti sonrasında Celal Bayar Lisesi'nin açılması, 1954 yılında çıkartılan yasa ile okullara ve çeşitli kurumlara Müslüman yerine Türk kelimesini içeren adlar verilmesi ve tabelaların asılması iyi ilişkilerin göstergesi ve azınlıkların nispeten daha rahat yaşadığı yıllar olarak

sayılabilmektedir. Ancak 1967-1974 yılları arasındaki Albaylar Cuntası dönemi Batı Trakya Türk Azınlığı için zorlu yıllarının başlangıcı olmuştur. Bu dönemde azınlıklara yönelik çok ciddi kısıtlamalar ve baskılar uygulanmıştır. Türk etnik kimliğinin inkarı ve Türk adını içeren derneklerin kapatılmasından, yasak bölge uygulamasına, zorla vatandaşlıktan çıkartılmaktan, müftü ve baş müftü seçimlerinin yaptırılmamasına, vakıf mallarına yönelik ciddi vergiler getirilmesinden eğitim ve öğretim hayatının kısıtlanmasına kadar çok geniş çerçevede baskılar uygulanmaya başlamıştır. Batı Trakya Türk Azınlığı, Lozan Barış Antlaşması ile elde ettiği haklarının önemli bir kısmını kullanamaz duruma gelmiştir. Yunanistan'ın uygulamaları neticesinde, Türk azınlığın ehliyet alamadığı, evini tamir ettiremediği dönemler yaşanmıştır.

Bu noktada, tıp eğitimini tamamlamış ve Gümülcine'de göreve başlayan Dr. Sadık Ahmet, halkın sorunlarını da yakından dinlemeye başlamış ve gerçekleştirdiği sünnetler neticesinde de Batı Trakya topraklarını adım adım gezer olmuştur. Batı Trakya'dan Almanya'ya göç edenler tarafından kurulan dernekler vasıtasıyla Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı sorunların duyurulması için başlatılan imza kampanyasına Dr. Sadık Ahmet sahip çıkarak, Yunanistan toprakları içerisinde bu imza kampanyasının öncüsü olmuş ve 10.000'den fazla imza toplayarak hem Türk azınlık için bir umut ve lider, hem de Yunan devleti için takip edilmesi ve sindirilmesi gereken bir aktör halini almıştır.

Dr. Sadık Ahmet azınlık sorunlarıyla ilgilenip sorunların çözümü noktasında çalışmalar yapmaya başladıkça çevresi daha da kalabalıklaşmış, destekçileri artmıştır. B süreç ile birlikte Batı Trakya Türk Azınlığın haklarını arayan bir lider konumuna gelmiştir. Öncelikle imza kampanyası ile ilgili süreç neticesinde Selanik'te gerçekleştirilen İnsan Hakları toplantısında İngilizce broşür dağıtmaktan dolayı uzun bir yargılama süreci geçirmiş, oluşturulan bağımsız listelerle birlikte Yunanistan genel seçimlerine katılmıştır. Seçim çalışmaları sırasında kullandığı "Türk" sözünden dolayı hapis cezasına çarptırılmış ve ikinci kez milletvekili seçilmeden önce 62 gün hapis yatmıştır.

Dr. Sadık Ahmet yürüttüğü hak arama mücadelesi sürecinde ilk kez bağımsız bir Türk milletvekili olarak Yunan parlamentosuna girmiş ve Yunan partilerinin kendi milletvekillerine uyguladıkları baskılara maruz kalmadan Batı Trakya Türk Azınlığının sorunlarını Yunan parlamentosunda dile getirmiştir. Dr. Sadık Ahmet, çalışmalarının devamında hem Başbakan ve bakanlar ile görüşmeler gerçekleştirmiş, hem de çeşitli soru

önergeleri ile sorunların kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Dr. Sadık Ahmet iki dönem milletvekilliği yapmış olup, ilk dönem milletvekilliği 18 Haziran 1989 – 5 Kasım 1989 tarihleri arasında 4,5 ay, ikinci dönem milletvekilliği de 8 Nisan 1990 – 10 Ekim 1993 tarihleri arasında 3,5 yıl sürmüştür. Dr. Sadık Ahmet sadece Yunan Parlamentosunda faaliyet göstermemiş, azınlığın sorunlarını tüm dünyaya duyurabilmek için Amerika'dan Rusya'ya, Avrupa'dan İslam coğrafyasına kadar her noktada faaliyet göstermiş ve dünya kamuoyunda önemli bir farkındalık yaratmıştır.

Yunanistan'ın getirdiği ülke çapındaki %3'lük seçim barajı Batı Trakya Türk Azınlığın bağımsız milletvekili seçebilme imkanını elinden almıştır. Ülke çapında getirilen bu baraj sistemi başta Dr. Sadık Ahmet olmak üzere azınlığın bağımsız milletvekillerini parlamento'ya göndermesi sonrasında getirilmiştir. Dr. Sadık Ahmet bu gelişmenin üzerine, Yunanistan'ın ilk ve tek Türk siyasi partisi olan DEB Partisi'ni kurarak örgütlü siyaset yapılması anlamında da önemli bir adım atmıştır.

Özetle Dr. Sadık Ahmet, Yunan Parlamentosu'na giren ilk bağımsız Türk milletvekili olmanın yanı sıra, ilk ve tek Türk siyasi partinin de kurucusudur. Bununla birlikte, Batı Trakya Türk Azınlığın sorunlarını dünyaya duyurmayı başarmış ve liderliğini yürüttüğü hak arayışı mücadelesini her platformda dile getirmiştir. Tüm bu mücadeleler sürdürülürken, Batı Trakya Türklerinin Azınlık olarak kabul edildiği Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümünde, 24 Temmuz 1995 tarihinde, şüpheli sayılabilecek bir trafik kazası ile hayatını kaybetmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatı sonrası Batı Trakya Türk Azınlığı kendisine yeni bir lider bulamamıştır. DEB Partisi uzun yıllar sessizliğe bürünerek bir tabela partisi konumunu almış ve azınlık mensuplarının hak arama mücadelesi de ciddi oranda zayıflamıştır. DEB Partisi, 2014 AP seçimleri ile bir silkelene dönemine girmiş ve Gümülcine ile İskeçe'de birinci parti konumuna gelerek hem Yunanistan'da hem de Avrupa'da dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. 2019 AP seçimlerinde de aynı başarıyı tekrarlayan parti, Dr. Sadık Ahmet'in mirasına sahip çıkmaya başlamıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in liderliği ile Batı Trakya Türk Azınlığı dünyada yakından takip edilen bir azınlık konumuna gelirken, sesini duyurma ve haklarını kazanma noktasında önemli adımlar atabilmiştir. Günümüzde hala Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik baskılar ve kısıtlayıcı faaliyetler devam etmektedir. 2021 yılı Nisan ayında Türkiye'ye

ziyarete gelen Yunanistan Dışışleri Bakanı Dendias, topraklarında Türk azınlık yaşamadığını canlı yayında ifade etmiş ve mevkidaşı Çavuşoğlu ise bu durumun inkar edilemeyecek bir gerçek olduğunu vurgulamıştır. Buna ilaveten, Yunanistan'da öğretmenlere yapılan Covid-19 aşılarının Türk öğretmenlere yapılmaması da Yunanistan'ın günümüzde de söz konusu politikasından vazgeçmediğini gösteren örnekler arasında sayılabilmektedir.

Batı Trakya Türk Azınlığının yaşadığı sorunlar çok önemli boyutlara ulaşmış olup, 1923'ten bugüne kadar önemli mücadeleler verilmiş ve bu hakların bir kısmı da alınmıştır. Bu noktada, azınlığın içinden çıkan Dr. Sadık Ahmet'in yürüttüğü mücadele ve liderliği ise bu aşamada çok önemli kazanımların elde edilmesi noktasında kritik öneme sahip olmuştur. Eğer Batı Trakya'da Dr. Sadık Ahmet gibi bir lider olmasaydı, belki de Batı Trakya Türk Azınlığı bugün adını yeterince duyuramamış, elinde olan hakların bir kısmını elde edememiş bir azınlık olarak hayatına devam edebilirdi. Ancak Dr. Sadık Ahmet'in açtığı yolda yürüyen azınlık, aslında ne kadar güçlü olduğunu ve kenetlenirse neleri başarabileceğini hatırlamış oldu.

KAYNAKÇA

- 20 Aralık'ta Bütün Batı Trakyalının Kalbi Selanik'te Attı. **Batı Trakya'nın Sesi Dergisi**. Y. 2, S. 7-8 (Aralık 1988-Şubat 1989). ss. 14-18.
- AHMET, İbrahim Kelağa. "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları". **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**. C. 6, S. 1 (2006). ss. 1-12.
- AHMET, Sadık. "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikayetleri ve İstekleri". **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. Y. 15, S. 1-2 (1995). ss. 1-9.
- ALP, İlker. "Batı Trakya Türkleri". **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**. C. 11, S. 33 (1995). ss. 613-652.
- ALTINAY, Ramazan. "Müslüman Azınlıklar Tarihine Giriş". **Dini Araştırmalar**. C. 7, S. 19 (2014). ss. 335-350.
- ARMAOĞLU, Fahir. **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**. 2. b. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1984.
- ARSAVA, Ayşe Füsün. **Azınlık Kavramı Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. 1993.
- ATILGAN, Meral. "Avrupa Birliği, Azınlık Hakları ve Türkiye". **Türk İdare Dergisi**. S. 450 (Mart 2006). ss. 43-65.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (Çevrimiçi)
https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- AYDIN, Suavi. "Azınlık Kavramına İçeriden Bakmak". **Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları**. 2. b. Der. Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı. İstanbul: TESEV Yayınları. 2005.
- AYHAN, Halis. "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili". **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. S. 42 (Ekim 2014). ss. 173-187.
- Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu 2012. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği.
- Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği. "Eğitim Sorunu". (Çevrimiçi)
<http://www.bttd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).
- Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği. "Yasak Bölge Uygulaması". (Çevrimiçi)
<http://www.bttd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

- Batı Trakya’da Türk milletvekili sayısı 4’e yükseldi. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bati-trakyada-turk-milletvekili-sayisi-4e-yukseldi/285975> (Erişim Tarihi: 02.05.2021).
- Batı Trakya’da Türkler Parti Kuruyor. **Batı Trakya’nın Sesi Dergisi**. Y. 4, S. 29 (Nisan 1991). ss. 3-4.
- Batı Trakyalı Türklerden Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias’a tepki. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bati-trakyalı-turklerden-yunanistan-disisleri-bakani-dendias-a-tepki/2211393> (Erişim Tarihi: 29.04.2021).
- Birleşmiş Milletler Antlaşması, 26.06.1945.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 16.12.1966.
- BİLGİN, Ülkü. **Azınlık Hakları ve Türkiye**. İstanbul: Kitap Yayınevi. 2007.
- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel. “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları”. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Y. 18, Özel Sayı 3 (Ocak 2014). ss. 9-32.
- BOZKURT, Abdurrahman. “Trakya’nın İtilaf Devletleri Tarafından Yunanistan’a Devri (1920). **Türkiyat Mecmuası**. C. 29, Özel Sayı (2019). ss. 25-46.
- Catalan Independence Referendum: Region votes overwhelmingly for secession from Spain. (Çevrimiçi) <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalan-independence-referendum-catalonia-vote-secession-spain-violence-police-a7977676.html> (Erişim Tarihi: 24.04.2021).
- CAPOTORTI, Francesco. **Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities**. New York: United Nations Publication. 1979.
- Cenevre’de başarısızlık, Kıbrıs görüşmelerinin geleceğini nasıl etkiler?. (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56938748> (Erişim Tarihi: 02.05.2021).
- CİN, Turgay. “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan Anayasasında Millet, Halk ve Yunanistan Vatandaşlığı”. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 16, S. 1 (2014). ss. 1-71.
- CİN, Turgay. “Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği”. **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. C. 11, S. 1 (2009). ss. 147-179.
- CİN, Turgay. “Yunanistan Anayasasının 28. Maddesi ve Avrupa Birliği Hukuku ile İlişkisi”. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 12, S. 2 (2010). ss. 121-158.
- CİN, Turgay. “Yunanistan’daki Azınlıklar ve Bunların Hukuki Durumu”. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 16, Özel Sayı (2014). ss. 4045-4116.
- CLOGG, Richard. **Modern Yunanistan Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları. 1992.

- Council of Europe. (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/tr/web/about-us/values> (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- Council of Europe. **Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı**. (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/tr/web/impact-convention-human-rights/european-charter-for-regional-or-minority-languages#/> (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- Council of Europe. **Framework Convention for the Protection of National Minorities**. (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cdac> (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- Council of Europe. **State parties to the Framework Convention for the Protection of National Minorities**. (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/minorities/etats-partie> (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- Council of European Communities. **Treaty on European Union**. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 1992.
- ÇAKMAK, Gizem Ali. “Bir “Avrupa” Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri”. **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. C. 5, S. 2 (Ekim 2018). ss. 149-168.
- ÇATAL, Betül. “İnsan Haklarının Korunmasında Ulusal, Bölgesel ve Uluslararası Mekanizmalar”. **Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi**. C. 1, S. 1 (2018). ss. 69-99.
- ÇAVUŞOĞLU, Halim. **Yunan Vatandaş(sız)lık Kanunları (3370/1955 ve 3284/2004)**. Ankara: Naturel Yayınları. 2007.
- ÇAVUŞOĞLU, Naz. **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**. İstanbul: Su Yayınları. 2001.
- DEB, Rodop ve İskeçe’de birinci parti oldu. (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/deb-rodop-ve-iskecede-birinci-parti-oldu-26511763> (Erişim Tarihi: 06.05.2021).
- DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu. “Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri”. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. S. 15 (Ağustos 2006). ss. 239-262.
- DEMİR, Sertif. “Dünden Bugüne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı”. **Güvenlik Stratejileri Dergisi**. C. 6, S. 11 (2010). ss. 27-52.
- Dışişlerinden Batı Trakya’daki Türk azınlığa ait ilkokulları kapatan Yunanistan’a tepki. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disislerinden-bati-trakyadaki-turk-azinliga-ait-ilkokullari-kapatan-yunanistana-tepki/1939003> (Erişim Tarihi: 29.04.2021).
- Dr. Sadık Ahmet ile Teleröportaj. **Batı Trakya’nın Sesi Dergisi**. Y. 3, S. 16-17 (Mart-Nisan 1990). s. 13.

- Dr. Sadık Ahmet Yargılandı. **Batı Trakya'nın Sesi Dergisi**. Y. 1, S. 5 (Temmuz-Ağustos 1988). ss. 4-10.
- EMİN, Nedim. **Makedonya Siyasetini Anlama Kılavuzu**. İstanbul: SETA Yayınları. 2014.
- ERDAL, Leman ve Selçuk Çolakoğlu. "Siyasi Kriterler Açısından Yunanistan, Polonya ve Türkiye'nin AB Üyelik Sürecinin Değerlendirilmesi". **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**. C. 2, N. 2 (2007). ss. 69-97.
- ERDOĞAN, Birsen. **Birleşmiş Milletler Sistemi ve Azınlık Hakları**. **Avrasya Dosyaları**. C. 8, S. 1 (2002). ss. 78-91.
- EREN, Halit. "Batı Trakya Türk Vakıfları: Tarihi Süreç ve Bugünkü Durum". **Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu**. 2012. ss. 33-42.
- EREN, Halit. "Yunanistan-Batı Trakya Türkleri". **Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar (III. Kutlu Doğum İlmî Toplantısı)**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi. 1998. ss. 197-230.
- ERGÜL, Tuba. "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı". **Uluslararası Hukuk Bülteni**. S. 9 (Eylül-Aralık 2016). ss. 28-29.
- FIRAT, Melek. "Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**. ed. Baskın Oran, C. 1. 6. b. İstanbul: İletişim Yayınları. 2002. ss. 325-356.
- GEVELİ, Mustafa. **Yunanistan'ın Batı Trakya Ekonomisinin Sosyopolitik Açidan Değerlendirilmesi**. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 5. Witten. 2007.
- HATİPOĞLU, M. Murat. **AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri: Azınlığın Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar**. Türk Ocakları Aydın Şubesi. 2005.
- HATİPOĞLU, M. Murat. **Yunanistan'da Tanınmayan Azınlıklar Arnavutlar, Makedonlar ve Ulahlar**. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 4. Witten. 2005.
- Hellenic Statistical Authority. **Greece in Figures: January – March 2021**.
- Helsinki Watch Report. **Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece**. United States of America (1990).
- HÜSEYİNOĞLU, Ali. "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği". **Yeni Türkiye**. Y. 21, S. 69 (2015). ss. 4777-4786.
- İNANÇ, Zeri (der.). **Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları**. Ankara: Ütopya Yayınları. 2004.

- İskeçe Türk Birliği. (Çevrimiçi)
http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=hukuki_surec (Erişim Tarihi: 29.04.2021).
- KAMİL, İbrahim. “Pomak Türklerinin “Kimlik” Mücadelesi ve Bulgaristan Komünist Partisinin Gizli Kararları (1948-1984)”. **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. S. 59 (2017). ss. 435-477.
- Kardak Kayalıkları: Theodoros Pangolos ve Onur Öymen 1996 krizini anlattı. (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38394643> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).
- KILINÇ, Doğan. “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”. **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 12, S. 1-2 (2008). ss. 949-982.
- KISA, Kamil. “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüleri”. **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 4, S. 2 (Temmuz 2018). ss. 307-329.
- KOCA (HAKSES), Mehmet. **Dr. Sadık Ahmet Fırtınası**. Bursa: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayınları. 2012.
- KOÇAK, Mustafa. “Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Hakkı Teorileri”. **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 23, S. 38 (2018). ss. 85-148.
- KONGAR, EMRE. “Gerçek Demokrasilerde Azınlıklar Olmaz, Olamaz”. **Cumhuriyet Gazetesi**. 24.07.2000.
- KOYUNCU, Çiğdem A. “Yunanistan’daki Makedon Azınlık Sorununun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında Analizi”. **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**. C. 16, S. 4 (Aralık 2018). ss. 377-404.
- KÖKSOY, Fulya. “Avrupa Birliği’nin Azınlık Politikaları Çerçevesinde Fransa’da Romanlar: Nicholas Sarkozy Dönemi”. **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. S. 34 (Ocak 2019). ss. 97-112.
- KÖKTAŞ, Nilgün Atıcı ve Hakkı BÜYÜKBAŞ. “Lozan Antlaşması, Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu”. **Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. S. 3 (Nisan 2016). ss. 1-11.
- KURUBAŞ, Erol. **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı**. 2. b. İstanbul: Asil Yayınları. 2006.
- MIZRAK, Dilan. “Azınlık Hakları ile Yerli Halkların Haklarının Kolektif Hak Kullanımı Çerçevesinde Karşılaştırılması”. **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. 9, S. 2 (2018). ss. 631-664.
- Mülakat Notu. Alper Uzunyol’un Işık Sadık Ahmet ile Kişisel Görüşmesi. İstanbul, 26.03.2021.
- Official Journal of the European Union. **Treaty of Lisbon**. V. 50 (2017).

- OKUTAN, Çağatay. “Teori ve Uluslararası Metinlerde Azınlık Tanımı”. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. 59 (02). (Şubat 2004). ss. 59-75.
- ORAN, Baskın. **Küreselleşme ve Azınlıklar**. 5. b. Ankara: İmaj Yayınevi. 2009.
- ORAN, Baskın. “Lozan Barış Antlaşması”, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**. ed. Baskın Oran, C. 1. 6. b. İstanbul: İletişim Yayınları. 2002. ss. 215-238.
- ORAN, Baskın. “Lozan’da Azınlıkların Korunması”. **Toplumsal Tarih**. C. 19, S. 115 (Temmuz 2003). ss. 72-77.
- ORAN, Baskın. **Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**. 2. b. Ankara: Bilgi Yayınevi. 1991.
- ORAN, Baskın. **Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İhtihat, Uygulama**. İstanbul: İletişim Yayınları. 2004.
- ÖKSÜZ, Hikmet. “Lozan’da Batı Trakya Sorunu”. **38. (ICANAS) Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**. Ankara. 10-15 Eylül 2007. ss. 2301-2311.
- ÖZCAN, Seren. **Pomak Kimliği**. Edirne: Ceren Yayıncılık. 2013.
- ÖZÖNDER, Cihat. “Pomak Türkleri”. **Batı Trakya’nın Sesi**. Y. 2, S. 4 (Mayıs-Haziran 1988). ss. 16-19.
- ÖZPAK, Özkan. “Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)”. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri. 2008.
- PERRUCHOUD, Richard ve Jillyanne Redpath-Cross (ed.). **Göç Terimleri Sözlüğü**. 2. b. Uluslararası Göç Örgütü. 2013.
- PREECE, Jennifer Jackson. **Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi**. Çev. Ayşegül Demir. İstanbul: Donkişot Yayınları. 2001.
- Protester is killed as Turkish soldiers open fire during attempt to tear down flag British troops shot in Cyprus. (Çevrimiçi) <https://www.heraldscotland.com/news/12039247.protester-is-killed-as-turkish-soldiers-open-fire-during-attempt-to-tear-down-flag-british-troops-shot-in-cyprus/> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).
- Scottish Election 2021: Can independence supporters force another referendum?. (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-56806107>. (Erişim Tarihi: 24.04.2021).
- SERBESTOĞLU, İbrahim. “Yunanistan’a Geçiş Sürecinde Tesalya Müslümanlarının Durumu”. **Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi**. C. 78, S. 283 (Aralık 2014). ss. 1075-1098.

- SERDAR, Ahmet. “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”. **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**. C. 3, S. 2 (Aralık 2014). ss. 97-126.
- SOYUTÜRK, Muhittin ve Feyyaz SAĞLAM. **Uluslararası Batı Trakya Paneli**. İzmir. 31 Ağustos 1995.
- ŞANLI, Cemal. “Türk Azınlıkların Mülkiyet Sorunları”. **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. Y. 15, S. 1-2 (1995). ss. 59-68.
- ŞENTÜRK, Cem. **Kanunlaştırılan Irkçılık: Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi ile Vatandaşlıktan Çıkarmalar ve Mağdurların Sorunları**. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 2. Witten. 2006.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)**. (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-guvenlik-ve-isbirligi-teskilati.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. **Avrupa Konseyi**. (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_tr.mfa (Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. **Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye**. (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 17.04.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. **Yunanistan'daki Türk Varlığı**. (Çevrimiçi) <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 21.04.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı – Avrupa Birliği Başkanlığı. **Bir Bakışta AB**. (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/bir-bakista-ab_3.html (Erişim Tarihi: 19.04.2021).
- TAŞDEMİR, Hakan ve Murat SARAÇLI. “Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu”. **Uluslararası Hukuk ve Politika**. C. 2, N. 8. (2007). ss. 25-35.
- TOLUNER, Sevin. “Lozan ve Azınlıkların Korunması”. **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. Y. 15, S. 1-2 (1995). ss. 69-93.
- TOPRAK, Serap. “Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu”. **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. C. 3, S. 1 (Haziran 2014). ss. 43-54.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.04.2021).
- “Türkiye-Yunanistan arasındaki istikşafi görüşmelerin 62. turu tamamlandı”. (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiye-yunanistan-arasindaki-istiksafi-gorusmelerinin-62-turu-tamamlandi> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).
- Türkiye'nin Sorunları Dosyası: Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu. İnaf Uluslararası İlişkiler Ajansı. İstanbul: İnaf Yayınları. 1992.
- UÇAROL, Rıfat. **Siyasi Tarih**. 10. b. İstanbul: Der Yayınları. 2015.

- United Nations Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights – Working Group on Minorities. **Muslim Turkish Minority of Western Thrace – Greece** (Çevrimiçi) https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/WG/12/Western_Thrace_Minority_University_Greece.doc (Erişim Tarihi 17.04.2021).
- United Nations General Assembly Human Rights Council. **“Follow-Up and Implementation of the Vienna Declaration”**. 29.08.2008.
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/introduction.aspx> (Erişim Tarihi: 17.04.2021).
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. **Covid-19 Response**. (Çevrimiçi) https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/OHCHRGuidance_COVID19_MinoritiesRights.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2021).
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. **International Covenant on Civil and Political Rights**. (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx> (Erişim Tarihi: 17.04.2021).
- United Nations Network on Racial Discrimination and the Protection of Minorities. **Racial Discrimination and the Protection of Minorities in the COVID-19 Crisis**. (Çevrimiçi) https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/UN_Network_Racial_Discrimination_Minorities_COVID.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2021).
- United States of America Central Intelligence Agency. **The World Factbook: Greece**. (Çevrimiçi) <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece/> (Erişim Tarihi: 20.04.2021).
- ÜRER, Levent. **Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları**. İstanbul: Derin Yayınları. 2003.
- VERHAS, Evelin. “Batı Trakya’daki Müslüman Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi”. **Avrupa Azınlık Hakları Grubu (Minority Rights Group Europe – MRGE)**. 8. b. (2019).
- YALDIZ, Fırat. “AB’de Bireysel Haklar ve Lizbon Antlaşması”. **Bilge Strateji**. C. 4, S. 7 (Güz 2012). ss. 107-129.
- YAPICI, Saide. “Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya’da Dini Haklar Meselesi”. **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**. C. 6, S. 11 (2019). ss. 54-69.
- YAVUZ, Yenel. “Yunanistan’ın Azınlıklara Yönelik Politikaları ve Uygulamaları”. (T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi). Ankara. 2014.

- YILMAZ, Eren Alper. “Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”. **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**. C. 6, S. 3 (2019). ss. 252-260.
- YILMAZ, Gözde. “Avrupa’da Azınlıklar ve Azınlık Hakları”. **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**. C. 1, N. 2 (2015). ss. 109-122.
- Yunan Meclisi’nde üç Türk. (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/yunan-meclisinde-%C3%BC%C3%A7-t%C3%BCrk/a-18215168> (Erişim Tarihi: 02.05.2021).
- Yunan ve Türk dışişleri bakanlarının basın toplantısında tartışma çıktı. (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2021/04/15/yunan-ve-turk-d-sisleri-bakanlar-n-n-bas-n-toplant-s-nda-tart-sma-c-kt> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).
- Yunanistan, Makedonya ile varılan isim sorunu anlaşmasını onayladı. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-makedonya-ile-varilan-isim-sorunu-anlasmasini-onayladi/1374818> (Erişim Tarihi: 21.04.2021).
- Yunanistan’da AP seçimlerinde DEB başarısı. (Çevrimiçi) <https://www.dunya.com/dunya/yunanistanda-ap-secimlerinde-deb-basarisi-haberi-446557> (Erişim Tarihi: 06.05.2021).
- Yunanistan’da azınlık mensubu Türk öğretmenler Kovid-19 aşısı listesine alınmadı. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-azinlik-mensubu-turk-ogretmenler-kovid-19-asi-listesine-alinmadi/2223155> (Erişim Tarihi: 29.04.2021).
- Yunanistan’da merkez sağ Çıpras’ı koltuğundan etti. (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanda-merkez-sag-ciprasi-koltugundan-etti/1525845> (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

EKLER

EK 1: Batı Trakya Haritası

EK 2: İskeçe Türk İlkokulu

EK 3: Batı Trakya Türk Azınlığı

EK 4: Dr. Sadık Ahmet Azınlık Mensuplarına Seslenirken

EK 5: Dr. Sadık Ahmet Mahkemede Savunma Yaparken

EK 6: Bağımsız Güven Listesi Seçim Hazırlığı

EK 7: Dr. Sadık Ahmet ve Ailesinin Kaza Yaptığı Araba

EK 8: Dr. Sadık Ahmet Afif

EK 9: Dr. Sadık Ahmet Kabri Başında Anılırken

